

Tuomas Mattila

**HAAMUPRINSSI JA
HÄNEN AUTENTTINEN VARJONSA**
Kamppailu autenttisuudesta
prinssi Harryn muistelmateoksessa *Spare*

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Tuomas Mattila: Haamuprinssi ja hänen autenttinen varjonsa : Kamppailu autenttisuudesta prinssi Harryn muistelmateoksessa *Spare*
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kirjallisuustieteen maisteriohjelma
Huhtikuu 2024

Opinnäytetyöni tarkastelee autenttisuuden tuottamista prinssi Harryn muistelmateoksen *Spare* (2023) parateksteissä, kerronnan tekniikoissa ja kertomuksessa. Kyse on siitä, millä keinoin tekijä pyrkii muodostamaan autenttisuussopimuksen yleisönsä kanssa. Käytän Gunn Enlin muotoilemaa autenttisuussopimuksen käsitettä siinä merkityksessä, että muistelmien pragmaattinen yleisö hyväksyy sen, että teosta kirjoitettaessa on täytyntä tehdä sen muotoa ja sisältöä koskevia rajoituksia ja valintoja teoksen kerronnallisuuden lisäämiseksi. Samalla yleisö arvioi kriittisesti teoksen uskottavuuden rajoja. Jos autenttisuussopimus syntyy, lukija pitää muistelmia totuudellisina ja nostaa teoksen auktoritatiiviseen asemaan tehtäessä muistelijan henkilöä ja hänen elämänsä koskevia tulkintoja. Tällöin muut kilpailevat teokset, joihin muistelmateos yleensä on intertekstuaalisessa suhteessa, jäävät kamppailussa toisarvoiseen asemaan. Muistelmateos kirjoitetaan usein kaikkien aikaisempien muistelijasta kerrottujen kertomusten päälle ja etenkin prinssi Harryn muistelmia voidaan pitää palimpsestisena teoksena; sen muoto ja sisältö on väistämättä määrittynyt aikaisemmasta muistelijaa koskevasta julkisesta keskustelusta. Autenttisuussopimuksen syntyminen antaa muistelmateoksen tekijälle valtaa määrittellä sitä sosiaalista todellisuutta, josta teos kertoo. Samalla autenttisuussopimus velvoittaa muistelijaa myöhemminkin sillä uhalla, että teos menettää jo saamansa auktoriteettiaseman kuvaamansa todellisuuden tulkitsijana.

*Spare*ssa autenttisuussopimus pyritään muodostamaan jo teoksen parateksteissä, esimerkiksi teosta koskevissa tiedotteissa, teoksen kannessa, nimessä ja tekijätiedoissa, sekä sen epigrafiassa, esipuheessa ja kiitoksissa, jotta lukija jo lukemisen alkaessa olisi hyväksynyt teoksen auktoritatiivisen aseman. Muistelmien kohdalla voidaan puhua myös korostuneesta paratekstuaalisuudesta, joka on seurausta siitä, että muistelmien kirjoittaminen tulee miltei aina perustella lukijalle. *Sparen* on kuitenkin kirjoittanut haamukirjoittaja J.R. Moehring ja tämä seikka tuo ylimääräisen kerroksen sen tekijyyden tulkintaan. Teoksen autenttisuutta pidetään yllä artikuloimalla tekijänsä huolellisesti ja nostamalla prinssi Harry muistelijana yksinomaisen tekijän asemaan. Tätä tuetaan korostamalla kertomuksen omistajuutta. Autenttisuussopimus edellyttää myös sitä, että kerronnassa ja kertomuksessa lunastetaan teoksen parateksteissä nostatettuja odotuksia. Kun kustantajan tiedotteissa luvattiin *Sparen* tarjoavan ”raakaa, järkähtämätöntä rehellisyyttä”, on tämä odotus lunastettava *Sparen* kertomuksessa. *Sparen* henkilökohtaisuus toteutuikin esimerkiksi minä- ja tunnekerronnan keinoin, sekä intiimein tunnustuksin. Tarkastelen autenttisuuden problematiikkaa Lionel Trillingin ja Charles Taylorin autenttisuuden käsitteiden kautta, Gérard Genetten paratekstin, intertekstuaalisuuden ja palimpsestin näkökulmista, sekä myös klassisen narratologian kertomusteorian valossa. Tästä viitekehystä käsin arvioin lopuksi Enlin muotoileman autenttisuussopimuksen syntymistä *Spare*ssa.

Esitän tutkimukseni johtopäätöksissä, että *Spare* täyttää Enlin määrittelemän autenttisuussopimuksen edellytykset hyvin ja tämä pyrkimys näkyy jo teoksen huolellisesti laadituissa parateksteissä. Samalla osoitan myös seikkoja, jotka puhuvat sopimuksen syntymistä vastaan. Esimerkiksi haamukirjoittajan persoona voi tahattomastikin vaikuttaa kuvaan siitä tekijästä, jonka lukija mielessään tekijästä konstruoi, sillä kirjoittajan tekemät kerronnalliset ja paratekstuaaliset valinnat voivat heijastaa hänen arvojaan ja mielenkiinnon kohteitaan. Esitän johtopäätöksissä myös, että juuri muistelmateoksen kohdalla teoksen tekijyydessä korostuu kertomuksen omistajuus sekä sen auktorisointi muistelijan nimissä. Muistelmakirjallisuuden tekijäkäsityksessä on yhteneväisyyksiä jo antiikista aina romanttiselle kaudelle juontuvalle klassiselle käsitykselle tekijyydestä, jossa alkupe- räisen puhujan persoonalla on suuri merkitys teokseen kätkeytyneiden merkitysten löytämisessä. Lopuksi totean, että *Spare* on esimerkillinen teos modernin muistelmakirjallisuuden autenttisuuden tuottamisen tutkimusta varten.

Avainsanat: Muistelmat, autenttisuussopimus, autenttisuus, parateksti, tekijä, auktoriteetti, valta, intertekstuaalisuus, palimpsesti.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskysymykset, aineiston rajaus ja hypoteesi	4
1.2	Teorian näkökulma ja keskeiset käsitteet	6
1.3	Miksi haamuprinssi ja autenttinen varjo?	10
1.4	Työn rakenne	12
2	Muistelmien autenttisuus, auktoriteetti ja valta	14
2.1	Muistelmien nousu, autenttisuuden kaipuu	16
2.2	Autenttisuus ja auktoriteetti kirjallisuuden käsitteinä	18
2.3	Faktuaalisuus auktoriteetin edellytyksenä	20
2.4	Muistelmateoksen määrittelyvalta	21
3	Paratekstit ja autenttisuuden tuottaminen	24
3.1	<i>Sparen</i> peritekstit autenttisuuden pohjana	26
3.2	<i>Sparen</i> epitekstit autenttisuuden kamppailukenttänä	33
4	Tekijyys <i>Sparen</i> parateksteissä	42
4.1	Muistelmien tekijä	42
4.2	Tekijyys muuttuvana käsitteenä	44
4.3	Tekijyyden tuottaminen <i>Sparen</i> parateksteissä	48
4.4	Muistelmien kertoja	51
4.5	Muistelmat ja muistelu	56
5	Paratekstien odotusten lunastaminen <i>Sparessa</i>	60
5.1	<i>Spare</i> ja sankarin matka	60
5.2	<i>Sparen</i> tekstin autenttisuuskeinot	63
6	Johtopäätökset	69
	Lähteet	74

1 Johdanto

Tutkin opinnäytetyössäni *autenttisuuden* tuottamista prinssi Harryn muistelmateoksen *Spare* (2023) *parateksteissä* sekä teoksen kerronnassa. Kysyn millaisin keinoin *Spare* pyrkii muodostamaan *autenttisuussopimuksen* yleisönsä kanssa. Muistelmien kohdalla autenttisuussopimus voidaan ymmärtää siten, että yleisö ymmärtää ja hyväksyy sen, että teoksen kirjoittamisessa täytyy tehdä sen sisältöä ja muotoa koskevia valintoja ja rajauksia (Enli 2015, 132). Samalla yleisö kuitenkin arvioi kriittisesti teoksen uskottavuuden rajoja. Jos teos onnistuu voittamaan lukijansa luottamuksen, se tulee hyväksytyksi totuudenmukaisena kuvauksena muistelijan elämästä. Tämä edellyttää sitä, että lukija mieltää muistelijan kerronnan vilpittömäksi (Trilling 1972, 2). Autenttisuussopimuksen myötä muistelmateos nousee *auktoritatiiviseen* asemaan muistelijasta käytävässä keskustelussa. Se tulkinta, joka muistelmassa muistelijasta annetaan, hyväksytään oikeana. Tällöin muistelija saa valtaa määritellä omaa henkilökuvaansa ja itseään koskevaa sosiaalista todellisuutta.

Autenttisuussopimus pyritään muodostamaan erilaisin paratekstein, sekä kerronnan tyylin ja sisällön kautta. Parateksteillä tarkoitetaan varsinaista tekstiä edeltäviä ja sen lukemiseen ohjaavia kynnys- ja aputekstejä, kuten teoksen otsikkoa, epigrafeja ja esipuhetta, sekä sitä koskevia tiedotteita ja tekijän antamia haastatteluja, sekä myös tekstin vastaanotossa syntyviä tekstejä, kuten sitä koskevia kritiikkejä ja kommentaareja, joita ei olisi olemassa ilman varsinaista tekstiä (Genette 1997, 5). Näiden pyrkimyksenä on kohdistaa lukijan odotuksia ja valmistella lukijaa tietynlaiseen teoksen tulkintaan. Opinnäytetyöni tavoitteena on tunnistaa ja arvioida niitä keinoja, joilla prinssi Harryn *Sparessa* pyritään muodostamaan autenttisuussopimus ja siten määrittämään *Sparen* asema auktoritatiivisena teoksena suhteessa prinssiä koskeviin muihin kertomuksiin ja tulkintoihin. Samalla tarkastelen *Sparen* julkaisun jälkeisiä paratekstejä, esimerkiksi sitä, miten vaikkapa lehtikirjoituksissa on pyritty murentamaan autenttisuussopimuksen muodostumista. Autenttisuussopimuksen käsite on läheinen kirjallisuudentutkija Philippe Lejeunen käsitteelle *omaelämäkerrallinen sopimus*, jolla hän tarkoittaa lukijan hyväksyntää siitä, että hänen lukemansa teos on omaelämäkerrallinen kuvaus (Lejeune 1989/1975, 5).

Muistelmateoksen autenttisuudessa ei ole kyse tieteellisestä objektiivisuudesta, vaan tekijän ja lukijan välille syntyvästä luottamuksellisesta suhteesta, jossa lukija tunnistaa teoksen totuudellisuuden ja nostaa muistelijan auktoriteettiasemaan kertomaan oikean tulkinnan omasta persoonastaan ja elämänsä tapahtumista. Teoksen autenttisuuden määrittely on samalla erilaisten intressien kamppailua, jossa osoitetaan muistelmien paikka kirjallisuuden kentässä ja ohjataan niiden vastaanottoa. Autenttisuus on tärkeää, sillä se muodostaa teoksen auktoritatiivisuuden perustan. Jos teos mielletään autenttiseksi, sillä on valtaa määritellä niin menneisyyttä kuin nykypäivää ja muokata sitä sosiaalista todellisuutta, jonka osana teos ja sen kertomat tapahtumat ovat. Jos taas teos todetaan epäautenttiseksi, se menettää auktoriteettinsa, eikä sen sisältämille väittämille anneta painoarvoa. Pyrkimys määritellä muistelmateoksen autenttisuutta on siten pyrkimystä sosiaalisen todellisuuden määrittelyvaltaan. Autenttisuussopimuksen käsite kuvaa niitä pyrkimyksiä, joilla muistelmateoksen autenttisuutta tuotetaan teoksen parateksteissa, kerronnan tekniikoissa ja tekstissä. Autenttisuussopimuksen syntyminen edellyttää tekijältä sopimuksen kunnioittamista teoksen kerronnassa, mutta myös myöhemmin, teoksen julkaisun jälkeenkin. Tekijä voi rapauttaa autenttisuussopimusta esimerkiksi julkaisun jälkeisissä haastatteluissa, mikäli muistelmateos näyttäytyykin niiden valossa epäuskottavalta. Kamppailuun muistelmien autenttisuudesta osallistuvat tekijän lisäksi myös kustannustoimittaja, kustantaja, median edustajat, arvostelijat, sekä lukeva ja kommentoiva yleisö.

Spare julkaistiin virallisesti 10. tammikuuta 2023, vaikkakin väärinkäsityksen seurauksena teoksen espanjankielinen käännös oli saapunut kirjakauppoihin jo viikkoa aikaisemmin (Larsarte 2023). Teoksesta tuli miltei puolentoistamiljoonan kappaleen ensimmäisen päivän myynnillään kaikkien aikojen rivakimman alun saanut tietokirja. Prinssi Harry luki teoksen äänikirjaksi ja se on käännetty kuudelletoista kielelle. *Spare* ottaa kantaa moniin prinssi Harryä koskeviin aikaisempiin väittämiin ja oli odotettua, että teoksen totuudellisuutta tullaan kyseenalaistamaan. Tämän takia kamppailu *Sparen* autenttisuudesta ja teoksen auktoritatiivisen aseman rakentamisesta alkoi jo kauan ennen teoksen julkaisua, ensimmäiseksi sitä koskevissa tiedotteissa.

Tekijyys on yksi muistelmateoksen autenttisuuden kulmakivistä, sillä on tärkeää, että muistelijä itse on osallistunut läheisesti teoksensa tekemiseen. Kuitenkin muistelmien kirjoittamisessa on yhä useammin mukana ulkopuolinen kirjoittaja ja on arvioitu, että jopa 90 prosenttia kaikista bestsellertietokirjoista Yhdysvalloissa saattaa olla ammattimaisten *haamukirjoittajien* kirjoittamia (Lyons 2023). Toisinaan kirjoittajat kreditoidaan avoimesti, mutta usein teoksen parateksteissä annetaan kuva siitä, että teksti on peräisin teoksen viralliselta tekijältä. Haamukirjoittajan käyttö tuo ylimääräisen kerroksen muistelmien autenttisuuden arviointiin ja samalla kyseenalaistaa monia tekijyyden konventioita. Ovatko muistelmat aidot, jos muistelijä ei ole niitä itse kirjoittanut?

Sparen kirjoittajana on tunnetusti toiminut toimittaja ja kirjailija J.R. Moehringer ja maailman kuulun haamukirjoittajan osallisuus tuo uuden tason teoksen autenttisuuden arviointiin. *Spare* on tutkimuskohteena kiinnostava myös siksi, että prinssi Harryn elämä on ollut laajan julkisen keskustelun kohteena jo pitkään. *Spare* osallistuu väistämättä laajempaan julkiseen keskusteluun ja teoksessa on voimakas intertekstuaalinen jännite. *Sparea* voikin pitää palimpsestisena teoksena, eli teoksena, joka rakentuu jo olemassa olevien tekstin päälle, niitä kommentoiden ja uudelleen kirjoittaen (Genette 2018/1987, 1–7). Eräs toimittaja totesikin, että on miltei mahdotonta ottaa *Spare* käteensä ilman valtavia odotuksia (Larman 2023). Jotta muistelmateos mielletäisiin autenttisenä, sen on jollakin tavalla huomioitava sen aiheesta käyty aikaisempi keskustelu. Muistelijä voi kiistää tai vahvistaa itseään koskevia kertomuksia, mutta hän ei voi vain sivuuttaa niitä. Siten aikaisempi keskustelu vaikuttaa väistämättä muistelmateoksen sisältöön.

Kamppailu teoksen autenttisuudesta alkaa sen parateksteistä, joissa myös ilmenevät kompromissit haamukirjoittajan tunnustamisen ja salaamisen välillä. Paratekstien taitavassa käytössä on kyse teoksen autenttisuuden hallinnasta. Kamppailu autenttisuudesta kulminoituu usein siinä, ketä on pidettävä teoksen tekijänä, sitä, joka muistelee, vai sitä, joka kirjoittaa tarinan muistiin. Toisaalta teoksen autenttisuus nousee intertekstuaalisuuden näkökulmasta myös siitä, miten hyvin muistelmat argumentoivat osana jo yleisön tuntemaa dialogia. Prinssi Harryn kohdalla esimerkiksi hänen äitinsä, prinsessa Dianan traaginen kuolema, on osa sitä kertomusperinnettä, johon prinssi Harryn julkinen hahmokin asettuu. *Sparen* autenttisuus muodostuukin paljolti sen dialogisuudesta jo tunnettujen tarinoiden kanssa. *Spare* voi haastaa ja

olla eri mieltä, mutta sen on otettava niihin kantaa ja siten tunnustettava aikaisemman keskustelun olemassaolo sellaisellekin lukijalle, joka ei tästä välttämättä ole tietoinen.

1.1 Tutkimuskysymykset, aineiston rajausta ja hypoteesi

Tutkimukseni pääkysymys on se, minkälaisin keinoin *Sparen* tekijä pyrkii muodostamaan autenttisuussopimuksen yleisönsä kanssa ja miten onnistuneesti näitä keinoja käytetään. Muodostan vastauksen pääkysymykseen seuraavien alakysymysten avulla: tarkastelen sitä, missä määrin *Spare* osallistuu prinssi Harrya koskevaan aiempaan keskusteluun ja uudelleenkirjoittaa hänen tarinaansa. Tutkin sitä, millä tavoin *Sparen* autenttisuutta tuotetaan sen parateksteissä, kerronnan tekniikoissa ja teoksen sisällössä. Samalla kiinnitän huomiota siihen, miten *Sparen* autenttisuutta on pyritty horjuttamaan siihen liittyvässä julkisessa keskustelussa. Voidaan puhua autenttisuuden kamppailusta, jossa tekijä on oleellinen taistelukenttä. Siksi käsittelemän tekijyyden tutkimusperinnettä omassa luvussa ja sitä, miten *Sparen* tekijä vaikuttaa yleisön kokemukseen sen autenttisuudesta. Mitä tekijä muistelmateoksen kohdalla on ja miten eri näkemykset tekijyydestä istuvat muistelijan ja kirjoittajan väliseen suhteeseen? Lopuksi tarkastelen sitä, miten *Sparen* varsinainen teksti lunastaa siihen parateksteissä kohdistettuja autenttisuusodotuksia, eli miten erilaisin kerronnan keinoin ja sisällön kautta pyritään vastaamaan niihin odotuksiin, joita lukijalla on mielessään jo lukemisen alkaessa. Tutkimukseni kohteena ovat siis teoksen paratekstit, mutta myös varsinainen teksti sekä sen kerronta valikoiduin osin. Paratekstiä ja tekstiä samassa yhteydessä tarkastelemalla voidaan tunnistaa myös paratekstien funktionaalisuutta, eli sitä tarkoitusta, jota ne tekstin suhteen palvelevat (Genette 1997, 12). Esimerkiksi *Sparen* kohdalla yleisölle luvattiin prinssi Harryn tilinteke suoranaisten tunnustuksena, lupaamalla ”raakaa, järkähtämätöntä rehellisyyttä” (prinssi Harry 2024, verkkosivut). On siis oleellista tarkastella sitä, millä tavoin tämä lupaus teoksessa lunastetaan, jotta paratekstin aikaansaama odotus autenttisuudesta säilyy.

Nämä kysymykset voidaan tiivistää seuraaviin teemoihin, joita käsittelemän alla kutakin omassa luvussa: muistelmien autenttisuus ja auktoriteetti, autenttisuuden tuottaminen parateksteissä, tekijyyden merkitys teoksen autenttisuudelle ja paratekstien lupauksen lunastaminen varsinaisessa tekstissä. Näiden neljän kysymyksen kautta voidaan arvioida sitä, millä keinoilla

tekijä pyrkii muodostamaan autenttisuussopimuksen lukijan kanssa, miten tämä ohjaa ja rajoittaa teoksen kerrontaa ja miten hyvin tekijä tässä onnistuu.

Olen rajannut tutkimukseni koskemaan pääosin *Sparen* paratekstejä, nimenomaisesti teosta koskevia kustantajan tiedotteita ja muuta julkista keskustelua, kuten arvosteluja ja bloggauksia, sekä teoksen kansikuvaa, otsikkoa, tekijätietoja, epigرافia, esipuhetta, väliotsikoita ja kuvitusta, sekä jälkisanoja ja kiitoksia. Tämän lisäksi tarkastelen soveltuvin osin *Sparen* tekstiä ja kerrontaa, siinä määrin miten nämä lunastavat parateksteissä muodostuneita odotuksia teoksen autenttisuudesta. Prinssi Harrystä on kuitenkin kirjoitettu useita kirjoja, kuten Angela Levinin *Harry: A Biography of a Prince* (2018), Duncan Larcomben *Prince Harry: The Inside Story* (2018), James Pattersonin ja Chris Mooneyn tekemä *Diana, William, and Harry: The Most Heartbreaking Story of Our Time - Diana's Life As a Princess and a Mother* (2022) ja Tom Bowlerin *Revenge: Meghan, Harry and the war between the Windsors* (2023). Oma tutkimuksen aiheensa olisikin se, miten *Spare* sijoittuu prinssi Harryä koskevan aikaisemman kirjallisuuden kanssa. *Spare* on kuitenkin itsessään mielenkiintoinen tutkimuskohde siksi, että se on ainoa prinssi Harryn nimiin laitettu hänestä itsestään kertova teos ja siten väite teoksen autenttisuudesta asettuu aivan erilaiseen kehykseen muihin hänestä kertoviin teoksiin nähden. Tutkimuksen laajentaminen kuitenkin myös *Sparea* koskeviin kritiikkeihin ja lehtikirjoituksiin on perusteltua siksi, että kamppailu teoksen autenttisuudesta käydään paljolti juuri niissä. Tässä suhteessa tutkimusta tuli kuitenkin merkittävästi rajata, sillä *Spareen* kohdistui valtava mediahuomio, eikä kaikkea sitä koskevaa keskustelua luonnollisesti voida tässä työssä referoida.

Esitän työni hypoteesina, että prinssi Harryn *Sparessa* paratekstien asema on korostunut juuri niiden empiirisen *referentiaalisuuden* takia. Romaania voimme lukea juuri siitä sen otsikkoa enempiä tietämättä, mutta muistelmakirjallisuus tulee miltei aina perustella jo ennen lukemisen aloittamista siksi, että teos tulee viittaamaan todelliseen maailmaan, jota lukija voi teoksen ulkopuolisistakin lähteistä arvioida. Muistelmia olisi miltei mahdoton julkaista ilman lukijan huolellista valmistelua. Parateksteissä muistelija kertoo motiiveistaan, miksi hän avautuu yleisölleen, ja perustelee tarinansa tärkeyttä. Voitaneen puhua jopa muistelmakirjallisuuden *korostuneesta paratekstuaalisuudesta*. Tämä on seurausta pyrkimyksestä aikaansaada autenttisuussopimus yleisön kanssa, jonka myötä teos nostetaan auktoritatiiviseen asemaan

suhteessa muihin muistelijasta kerrottuihin kertomuksiin. Tässä onnistuminen tuo muistelijalle valtaa määrittellä itseään koskevaa keskustelua. Paratekstien lisäksi autenttisuutta pyritään *Sparessa* tuottamaan erinäisin muistelmille ominaisin kerronnallisoin keinoin sekä lunastamalla paratekstien asettamia odotuksia teoksen varsinaisessa tekstissä. Prinssi Harryn *Sparen* kohdalla nämä pyrkimykset olivat erityisen voimakkaita siksi, että prinssi Harry on kiistelty hahmo ja hänelle keskeinen motiivi muistelmien tekemiseen oli nimenomaan saada valtaa hänestä itsestään käytävään keskusteluun. Myös siksi *Spare* on autenttisuussopimuksen keinojen kannalta erityisen mielenkiintoinen tutkimuskohde.

1.2 Teorian näkökulma ja keskeiset käsitteet

Tutkimukseni keskeisimmät käsitteet ovat autenttisuus, auktoriteetti, valta, parateksti, intertekstuaalisuus ja palimpsestinen kirjallisuus. Määrittelen tässä luvussa näitä käsitteitä lyhyesti, mutta syvennän niitä koskevaa teoriaa kussakin käsitteilyluvussa aina soveltuvin osin. Lopuksi kokoan näiden käsitteiden ja niitä koskevan teorian avulla tekemääni analyysiä yhteen käyttäen autenttisuussopimuksen käsitettä yhteenvedon työkaluna.

Autenttisuussopimuksella voidaan muistelmakirjallisuuden kohdalla tarkoittaa sitä, että lukeva yleisö pragmaattisuudessaan hyväksyy tietyt tekijän tekemät teoksen muotoa ja sisältöä koskevat rajaukset ja valinnat, myös dramatisoinnit, teoksen luettavuuden ja kerronnallisuuden lisäämiseksi. Kuitenkin yleisö tekee samaan aikaan rajanvetoa varsinaisen huijaamisen, ja tarkoitushakuisen ja lukijan reaktioita manipuloimaan pyrkivän kerronnan tunnistamiseksi (Enli 2015, 132). Mediatutkija Gunn Enli on tutkinut autenttisuussopimuksen syntyä erilaisten uusien teknologioiden haastaessa perinteisiä tiedonvälityksen konventioita. Enli käsittelee omassa tutkimuksessaan kuuluisia mediatapauksia, joissa erilaisia keinoja on käytetty uskottavan todellisuuskuvan muodostamiseksi, aina Orson Wellesin *The War of the Worlds* -radio-kuunnelmasta tositelevisioon ja Barack Obaman presidentinvaalikampanjoihin. Mielenkiintoista näissä on ollut se, miten uuden teknologian myötä vanhoja mediatulkinnan konventioita on voitu käyttää taitavasti hyväksi yleisön luottamuksen saamiseksi. Omalle tutkimukselleni Enlin työ tarjoaa hyvän taustan, sillä hän on määrittellyt yleisiä edellytyksiä autenttisuussopimuksen syntymiselle (mt., 131–137). Sovitan tässä näitä edellytyksiä muistelmateoksen laji-

tyyppiin: kertomuksen *ennakoitavuus* (eli muistelmien tulee täyttää muistelmagenreen kohdistuvia odotuksia ja konventioita), *spontaanisuus* (teos ei saa vaikuttaa liian suunnitellulta eikä muistelijasta muodostua siloteltu kuva), *välittömyys* (teoksen pitää tuntua puhuttelevan lukijaa nykyhetkessä), *tunnustuksellisuus* (teoksen pitää paljastaa sellaisia tietoja tai emootioita, että lukija huomaa saaneensa kertojaluottamuksen), *tavallisuus* (muistelijan tulee näyttäytyä inhimillisenä toimijana, ei ainoastaan julkisuudessa elävänä yli-ihmisenä), sekä *ambivalenssi* (sopiva määrä ristiriitaisuutta tai vastahakoisuutta kerronnassa voi lisätä aitouden tuntua, sillä epämääräisyys kuuluu inhimilliseen elämään) ja *epätäydellisyys* (inhimillinen elämä ei ole täydellistä, eikä siten teoksen muodoltaankaan pitäisi olla täydellinen). Autenttisuussopimuksen käsitteen kautta tarkastelen tutkimukseni johtopäätöksissä varsinaisten käsittelylukujen tuloksia.

Autenttisuutta koskeva pääkysymys on, mitä se juuri muistelmateoksessa tarkoittaa ja miksi se on muistelmakirjallisuudessa erityisen tärkeää. Autenttisuus käsitteenä liittyy niin filosofiaan, estetiikkaan kuin taiteentutkimukseenkin, mutta rajaan tarkastelua juuri kirjallisuuden yhteyteen. On eri asia se, elääkö ihminen eksistentiaalifilosofian merkityksessä autenttista elämää kuin se, onko hänestä kirjoitettu kirja autenttinen. Näkökulmani taustalla on erityisesti kirjallisuudentutkija Lionel Trillingin teos *Sincerity and Authenticity* (1972) ja filosofi Charles Taylorin *The Ethics of Authenticity* (2018/1992). Autenttisuuden merkitys on siinä, että jos teos onnistuu vakuuttamaan lukijansa omasta autenttisuudestaan, se saa auktoritatiivisen aseman määrittämässä sitä todellisuutta, josta se kertoo ja nousee käsittelemästään henkilöstä ja hänen elämästään tehtävien tulkintojen oikeellisuuden mittapuuksi. Autenttiseksi mielletyllä teoksella on valtaa määritellä sitä sosiaalista todellisuutta, jonka osana se itse on. Käytänkin valan käsitettä tässä tutkimuksessa juuri vaikutusvallan ja auktoriteetin merkityksessä. Nämä kolme käsitettä, autenttisuus, auktoriteetti ja valta nivoutuvat yhteen juuri autenttisuussopimuksen käsitteessä.

Muistelmien autenttisuutta rakennetaan etenkin teoksen parateksteissä. Paratekstillä tarkoitetaan varsinaiseen tekstiin johdattelevia apu- ja kynnystekstejä, kuten teoksen nimeä, kantta ja takakantta, tekijän nimeä, painotietoja, kuvitusta, esipuhetta, epigrafeja ja otsikoita. Parateksteihin laajassa mielessä kuuluvat kaikki teosta käsittelevät viralliset ja epäviralliset tekstit,

kuten tekijän haastattelut, teoksen kritiikit, sitä koskevat lehtijutut ja sosiaalisen median kirjoittelu. Paratekstiä koskevan teorian on esitellyt kirjallisuudentutkija Gérard Genette alkuperäisteoksessaan *Seuils* (1987). Paratekstin käsite on tärkeä työssäni, sillä ne muodostavat keskeisen kamppailukentän muistelmien autenttisuuden vahvistamisessa tai kumoamisessa. Käsitteen paratekstin *para*-etuliite juontaa juurensa kreikan kieleen, jossa *para* tarkoittaa jotakin vierelle tai rinnalle asetettua, tai jonkin ylittävää. Parateksti tarkoittaa siis varsinaisen tekstin vieressä olevia tekstejä. Paratekstit ovat se kehys, jossa muistelmateoksen autenttisuutta tuotetaan ja lukijaa valmistellaan hyväksymään teos auktoritatiivisena kuvauksena henkilön elämästä ja siksi ne ovat tutkimukseni tärkein kohdealue.

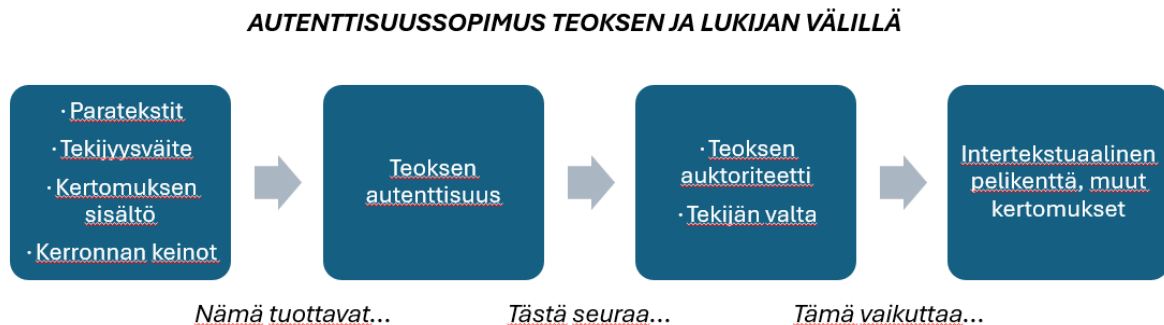
Kamppailu muistelmien autenttisuudesta alkaa teoksen parateksteissä jo silloin, kun teoksen kustantaja päättää teoksen nimen ja kansikuvan, julkaisuajankohdan, sekä laatii sitä koskevat tiedotteet sekä suunnittelee julkaisutilanteen tyylin. Nämä kaikki tähtäävät siihen, että muistelmat olisivat mahdollisimman uskottavat. Esimerkiksi se, minkälaisia mielikuvia teos jo kansikuvallaan lukijassa herättää, luo filtlerin, jonka läpi koko teos luetaan. Myös mainonnalla vaikutetaan teoksen autenttisuuskamppailuun. Se valmistautuuko lukija ”shokeeraavaan” teokseen, ”suuriin paljastuksiin” vai ”nostalgia-trippiin”, virittää lukijaa tietynkaltaisiin tulkintoihin teoksesta ja määrittelee sen vastaanottoa sekä siihen kohdistuvia odotuksia. Samalla median edustajat ja arvostelijat vaikuttavat siihen, miten teokseen ja sen väittämiin suhtaudutaan.

Tekijän käsite on oleellinen autenttisuuden tuottamisessa sillä tekijyys yhdistetään edelleen läheisesti teoksen kirjoittajuuteen. Jos muistelija on itse kirjoittanut oman teoksensa, se mielletään yleisesti ottaen uskottavampana ja aidompana, kuin se, jos kirjoitustehtävän olisi tehnyt joku toinen. Tämä perustuu siihen, että ihmisen oletetaan tuntevan itse parhaiten omat muistonsa ja elämänsä, ja olevansa siten itse ensikäden lähde omassa asiassaan. Teoksen tekijyys on kuitenkin monitulkintainen käsite, jota edelleen tapa käyttää haamukirjoittajia muistelmateoksen kirjoittamisessa sumentaa. Tekijän käsitteeseen liittyy runsas tutkimustraditio aina oikeustieteistä taiteentutkimukseen, mutta korostan tarkastelussani juuri kirjallisuudentutkimuksen näkökulmaa. Filosofi Michel Foucault’n essee ”What is an author?” (1977) on perustana työni tekijyyttä koskevan teorian muodostamisessa.

Tekijän ohella käsittelen lyhyesti myös *Sparen* kerrontaa ja sen tekstiä, kuitenkin vain siinä määrin, miten niin sanotut *paratekstuaaliset lupaukset* lunastetaan varsinaisessa teoksessa. Kun esimerkiksi teoksen parateksteissa luvataan ”raakaa rehellisyyttä”, ei kertomus voi olla virkamiesmäinen ja kliininen, tai lukija toteaa sen epäautenttiseksi. Teksti toimii siis paratekstin ankkurina, johon teoksen pinnalla kelluvat lukijan huomion herättävät ulkoiset elementit kiinnittyvät. Autenttisuutta ei myöskään tuoteta yksinomaan parateksteissa tai tekstin sisällössä, vaan myös kerronnan keinoin, esimerkiksi minäkerronnalla ja muistin eri prosesseja kerronnassa jäljittelemällä. Esimerkiksi suorat sitaatit voivat lisätä autenttisuuden tuntua, vaikka todellisuudessa yksittäisten puheiden muistaminen olisikin miltei mahdotonta (Yagoda 2009, luku 5). Kyse onkin siitä, miten *illuusiota* autenttisuudesta teoksessa tuotetaan, ja miten tämä tekstin ja kerronnan tuki täydentää parateksteissa rakennettuja odotuksia. Suora sitaatti on tehokas kirjallinen keino, joka tuo tekstiin välittömyyden ja aitouden tuntua.

Lopuksi käsittelen *Sparea* myös palimpsestisena ja intertekstuaalisena teoksena. Näiden käsitteiden taustalla on etenkin Genetten hahmottelema teoria kirjallisuuden monikerroksisuudesta ja tekstien välisyydestä (Genette 2018, 1–7). Palimpsestisellä tekstillä tarkoitetaan varsinaisesti vanhaa tekstiä, joka on kirjoitettu alustalle (kuten nahkaan, pergamenttiin tai papyrukseen), josta edellinen teksti on pyyhitty pois ja uusi kirjoitettu entisen päälle. Uuden tekstin taustalla voi nähdä jälkiä aikaisemmasta kirjoituksesta. Kirjallisuudentutkimuksessa palimpsestin käsitettä voidaan käyttää intertekstuaalisuuden merkityksessä, eli tarkasteltaessa sitä, miten myöhemmät tekstit rakentuvat edellisten varaan, kommentoivat niitä, kertovat niitä uudelleen, muokkaavat ja jatkavat niitä ja ovat ylipäättään olemassa aikaisemman tekstuaalisen perinteen ansiosta (mt., 1–7 ja 161–165). *Sparen* kohdalla kyse on siitä, että prinssi Harryn tarinaa ja hänen elämänsä keskeisiä tapahtumia on kerrottu monien kertojien toimesta eri yhteyksissä, aina keltaisen lehdistön skandaalijutuista vakaviin elämäkerrallisiin kirjoituksiin. *Spare* joutuu siis väistämättä osallistumaan siihen dialogiin, joka jo pitkään on ollut käynnissä. Siten tämä dialogi määrittää prinssi Harryn muistelmien sisältöä ja rakennetta. Prinssin tarinaa olisi mahdoton kirjoittaa niin sanotusti puhtaalle paperille ja hänen omasanaan tarinansa taustalla nähdään jo moneen kertaan eri tavoin kerrotut kertomukset. Näistä keskeisimpänä on varmastikin hänen äitinsä, prinsessa Dianan traaginen kuolema vuonna 1997, johon *Spare* niin paratekstien kuin tekstinkin osalta syvästi kytkeytyy.

Näiden käsitteiden vuorovaikutusta ja merkitystä toisilleen voidaan havainnollistaa seuraavan kuvion avulla:

Kuvio: Autenttisuussopimus.

Teoksen paratestit, tekijyyden esittäminen, kertomuksen sisältö ja kerronnan keinot vaikuttavat siihen, tulkitseeko lukija teoksen autenttisenä kuvauksena muistelijan elämästä. Jos näin käy, teos nousee auktoriteetiksi, eli mittapuuksi muistelijan henkilöstä ja elämästä esitettävien tulkintojen oikeellisuudelle. Tekijä saa tällöin teoksen välityksellä valtaa määritellä itseään koskevaa julkista keskustelua. Tämä asemoi muistelmateosta suhteessa muihin muistelijaa koskeviin epävirallisiin teoksiin kirjallisuuden kentällä sekä lehdistön kertomiin tarinoihin. Esimerkiksi kilpailevia muistelmia tai niiden esittämiä väitteitä ei välttämättä pidetä enää totuudenmukaisina, jos ne ovat ristiriidassa autenttiseksi hyväksytyin muistelmateoksen kanssa. Kyse on siitä, kenen kertomus voittaa niin sanotulla intertekstuaalisella pelikentällä, jossa useat kertomukset kilpailevat keskenään totuuden viimekätisenä tuomarina toimivan lukijan arviosta.

1.3 Miksi haamuprinssi ja autenttinen varjo?

Olen nimittänyt prinssi Harrya haamuprinssiksi työni otsikossa siksi, että haamu on toimiva metafora hänen julkisuudesta tutulle tarinalleen ainakin kolmesta eri näkökulmasta. Prinssi Harryn elämää on varjostanut hänen äitinsä traaginen kuolema vuonna 1997. *Sparen* haamukirjoittaja J.R. Moehringer totesikin, että: ”jopa hänen elämänsä oudoimmissa ja syrjäisimmässä hetkissä hänen keskeinen tragediansa tunkeutuu esiin” (J.R. Moehringer 2023a, suomenos tässä). Samalla prinssi Harry on kasvanut vanhemman veljensä, Williamin varjossa, ja

ollut siten, muistelmiensa suomennoksen nimen mukaan varamies, eräänlainen kuninkaallinen haamu. Vain mikäli perimysjärjestyksessä ensimmäiselle tapahtuisi jotakin ennen kruunajaisia, hän astuisi kuninkaallisiin parrasvaloihin ja prinssistä kuninkaaksi. Kolmanneksi hänen muistelmansa on kirjoittanut J.R. Moehringer, joka on prinssi Harryn kanssa tehdyn yhteistyön myötä noussut maailman kuuluisimmaksi haamukirjoittajaksi. Haamun metafora luonnehtii prinssi Harryn hahmoa, sekä hänen yltäkylläistä mutta samaan aikaan puutteellista elämäänsä osuvasti.

J.R. Moehringer taas on Pulitzer-palkinnon saanut entinen toimittaja ja maailmankuulu haamukirjoittaja. Ennen yhteistyötään prinssi Harryn kanssa hän oli kirjoittanut Andre Agassin muistelmateoksen *Open* sekä Nike-yhtiön perustajan, Phil Knightin, teoksen *Shoe Dog*. J.R. Moehringerin oma muistelmateos, *The Tender Bar*, filmatisointiin George Clooneyn ohjaamana vuonna 2021. Olen nimittänyt häntä työni otsikossa autenttiseksi varjoksi siksi, että teoksen haamukirjoittajana hänen tehtävänsä on ollut luoda tekstiin illuusio autenttisuudesta. Muistelmateoksen kirjoittajan on imitoitava muistelijan kieltä ja tyyliä, samalla häivyttään oma persoonansa. Hän on muistelijaa imitoiva varjo, jonka teksti näyttää autenttiselta, mutta joka lopulta on vain heijastus siitä todellisuudesta, johon hänen sanansa viittaavat. Lukija kuvittelee näkevänsä teoksen kautta syvälle muistelijan sieluun, vaikka katsookin vain häntä erehdyttävästi muistuttavia varjokuvia luolan seinällä. Eräs haamukirjoittaja totesi, että hänen on tunnettava kohteensa niin hyvin, että hän oppii muistelijan ilmaisutyylin ja puheen erityispiirteet, niin että lopulta hän voi imitoida ja näyttellä muistelijaa, ja kirjoittaa sellaista asioita, joita muistelijalla olisi voinut itse kertoa (Pender 2023). Varjo ei kuitenkaan ole koskaan sama kuin sen tuottanut subjekti, ja siksi autenttisen varjon metafora kuvastaa hyvin J.R. Moehringerin roolia prinssi Harryn rinnalla.

Prinssi Harryn muistelmateoksen kirjoittaminen limittyi hänen elämänsä myrskyisiin vuosiin. Hän muutti puolisonsa näyttelijä Meghan Marklen kanssa Yhdysvaltoihin vuonna 2020 saadakseen etäisyyttä kuninkaalliseen perheeseensä ja kotimaansa tungettelevaan lehdistöön. Heidän lähtönsä herätti suurta mielenkiintoa ympäri maailmaa ja prinssi Harryn haastattelua juontaja Oprah Winfreyn ohjelmassa seurasi yli 17 miljoonaa katsojaa. Mielenkiinto kuninkaallisen perheen välien selvittelyyn vain yltyi, kun heinäkuussa vuonna 2021 kustantaja Penguin Random House julkaisi uutispommin: Englannin prinssi Harry tulisi julkaisemaan muistelmansa

(Penguin Random House 2021). Prinssi Harryn kerrottiin saaneen kahdenkymmenen miljoonan dollarin ennakkopalkkion, josta ainakin osa tulisi menemään hyväntekeväisyyteen (Nathan & Coleman 2021). Prinssi Harry oli tullut tunnetuksi kamppailustaan englantilaista keltaista lehdistöä vastaan jo ennen tapaamistaan Marklen kanssa ja odotukset kohdistuivat siihen, millä tavoin hän tulisi vastaamaan ja reagoimaan hänestä jo vuosikymmenien ajan esitettyihin väitteisiin. Tässä kamppailussa lehdistön kanssa prinssi Harryn muistelmat ovat tärkeä väline hänen näkökulmansa tuomiseksi julkiseen keskusteluun. Siten teoksen autenttisuus ja sen auktoritatiivisuus ovat tärkeitä kysymyksiä prinssi Harryyn sekä Englannin kuninkaallisiin laajemminkin liittyvässä keskustelussa.

1.4 Työn rakenne

Opinnäytetyöni sisältää tämän johdannon lisäksi neljä käsittelylukua ja johtopäätökset. (1) Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelen muistelmakirjallisuutta yleisellä tasolla, autenttisuuden käsitettä juuri kirjallisuuden määreenä, sekä erityisesti sitä, miten autenttisuus ja muistelmateoksen auktoriteetti nivoutuvat yhteen. Jos *Spare* onnistuu muodostamaan autenttisuussopimuksen yleisönsä kanssa, se hyväksytään prinssi Harrya ja brittimonarkiaa koskevien tulkintojen oikeellisuuden arvioinnin mittapuuksi. Sopimuksen syntyminen ei kuitenkaan ole joko–tai-kysymys, vaan se voi muodostua eri asteisena eri lukijoiden kesken. (2) Toisessa käsittelyluvussa tarkastelen, millä tavoin autenttisuuden kokemusta tuotetaan *Sparen* parateksteissä. Käsittelen niin julkaisua edeltäviä kuin sen jälkeisiä epitekstejä, sekä teokseen liittyviä peritekstejä. Oleellista on se, millä tavoin paratekstejä on käytetty *Sparen* autenttisuuden tuottamiseksi, eli miten yleisö pyritään vakuuttamaan teoksen luotettavuudesta, tai miten tätä on pyritty muissa parateksteissä, kuten teosta koskevissa lehtikirjoituksissa, murentamaan. Vaikka keskityn vain *Sparen* parateksteihin, luku tarjoaa työvälineitä tarkastella muistelmakirjallisuutta laajemminkin. (3) Kolmas käsittelyluku keskittyy tekijän käsitteeseen ja muistelmakirjallisuuteen, sillä tekijyyden oikea artikulointi on välttämätöntä autenttisuuden tuottamiseksi. Jos muistelijaa ei pidetä teoksensa tekijänä, menettää teos arvovaltansa. Tarkastelen luvussa tekijyyden tutkimustraditioita ja sovitan niitä muistelmakirjallisuuden tutkimukseen. (4) Neljännessä käsittelyluvussa teen lyhyen tarkastelun *Sparen* varsinaiseen tekstiin. Parateksti luo odotuksia teoksen sisällöstä, ja vain jos teksti lunastaa paratekstien antamat lupaukset, teokselle rakennettu tulkinnan kehys voi toteutua.

Lopuksi johtopäätöksissä pyrin autenttisuussopimuksen käsitteen avulla nivomaan yhteen käsitteilylukujen tuloksia ja pohdin sitä, miten *Sparea* koskevia tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää myös laajemmin muistelmakirjallisuuden autenttisuuden ja paratekstien tutkimuksessa.

2 Muistelmien autenttisuus, auktoriteetti ja valta

Autenttisuus on niin filosofiaan, estetiikkaan kuin taiteentutkimukseenkin liittyvä käsite, mutta oleellista tämän tutkimuksen kannalta on se juuri muistelmakirjallisuuden piirteenä. Inhimillisen autenttisuuden edellytyksenä on pidetty vilpittömyyttä, eli sitä, että ihmisen ilmaisu ja todellinen emootio ovat yhteneväisiä (Trilling 1972, 2). Tällöin se, mitä ja millä tavoin ihminen kertoo omasta elämästään, on yhdenmukaisessa suhteessa hänen emootioidensa ja motivaatioidensa kanssa. Kun ihminen on vilpittömän itselleen hän voi elää autenttista elämää, jolla on tarkoitettu sitä, että ihminen on itselleen totuudellinen (”being true to oneself”, Taylor 1992, 28). Vilpittömyys edeltää autenttisuutta, ja siten autenttinen ihminen elää elämäänsä imitoimatta jotakuta toista (Macneil ja Mak 2007, 27). Informaatiotutkija Heather MacNeil ja historioitsija Bonnie Mak toteavat autenttisuudesta seuraavaa:

To be authentic is to perceive oneself with clarity by discovering how one ought to be, and to strive to live in accordance with this directive. We each have a capacity for living a life in a way that is specifically our own. Because each individual is endowed with a potentiality that is unique, what constitutes authenticity— how and what it means to actualize that potentiality—cannot be strictly defined. (MacNeil ja Mak 2007, 28.)

Taylorin mukaan jokaisella ihmisellä on oma tapansa elää ja olla inhimillinen toimija, eikä ihmisen pitäisi elää jäljittelemällä toisia (1992, 28–29). Autenttisuudessa on paljolti kyse ihmisen omasta havainnoinnista ja myös yhteisestä sopimuksesta muiden kanssa. MacNeil ja Mak toteavat seuraavasti: ”authenticity is understood as a social construction that has been put into place to achieve a particular aim” (2007, 28). Vastaavasti professori James Gilmore ja tietokirjailija Joseph B. Pine ovat todenneet, että: ”people increasingly evaluate the world in terms of real and fake, based on their views of what is and is not authentic” (2007, 9). Autenttisuus ei kirjallisuuden kohdalla ole siten luonnontieteellinen määre, jota voitaisiin testata laboratoriossa, vaan retorisin keinoin luotu vaikutelma, jossa apuna ovat tietyt konventiot. Jos tekijä onnistuu tämän vaikutelman antamisessa, autenttisuudesta voi tulla sosiaalinen fakta, joka hyväksytään tai kielletään teoksesta keskustelevan yleisön kesken. Tällöin teosta *pidetään* autenttisenä sen seurauksena, että muistelijat on kyennyt antamaan rehellisen ja avoimen vaikutelman muistelmia kertoessaan. Muistelmakirjallisuudessa pyritäänkin erilaisin tekstin keinoin vaikuttamaan lukijaan, jotta hän hyväksyisi teoksen autenttiseksi kuvaukseksi

päähenkilön elämästä. Niistä tavoista, joilla autenttisuus konstruoidaan teoksessa ja sen parateksteissä, voidaan etsiä tekijän motivaatioita ja pyrkimyksiä muistelmien julkaisemisessa. Tämä taas on kriittisen lukemisen edellytys. Muistelmateoksella voidaan esimerkiksi edistää tuotteen myyntiä, siivittää muistelijan poliittista uraa tai pyrkiä yhteiskunnalliseen muutokseen. *Sparen* avulla prinssi Harry pyrkii määrittelemään julkista imagoaan, hänestä tehtäviä tulkintoja ja ohjaamaan häntä koskevaa keskustelua. Autenttisuuden käsitteen avulla voidaan purkaa niitä paratekstuaalisia keinoja, joilla tähän tavoitteeseen pyritään. Oleellista on se, mitä prinssi Harry on valmis lukijalleen antamaan autenttisuussopimuksen aikaansaamiseksi.

Lupaus *Sparen* autenttisuudesta nostaa panokset teoksen sisällöstä korkealle, sillä britti-monarkian mediastrateginen slogan on tunnetusti ”never explain, never complain”. Lausahdus kiteyttää ajatuksen kuninkaallisten asemasta arkikeskustelun ja rahvaanomaisen juoruilun yläpuolella. Puolustautuminen keltaista lehdistöä vastaan tarkoittaisi osapuoleksi tulemistä ja samalle tasolle laskeutumista. Halu säilyttää kuninkaallisen instituution imago arkikeskustelun yläpuolella on edellyttänyt kuninkaallisen perheen jäsenten vaikenemista ja resignoitunutta suhtautumista itseään koskevaan keskusteluun, huolimatta siitä, miten virheellisiä tai loukkaavia julkisuudessa esitetyt väitteet olisivat olleet. Prinssi Harrykään ei nuoruudessaan nousut kamppailemaan julkisessa keskustelussa oman julkisuuskuvansa puolesta, ja häntä, sekä sittemmin hänen perhettään, koskeva keskustelu on vellonut paljolti hänen tahdostaan riippumatta. Samalla on muokattu käsitystä ja tulkintaa hänestä itsestään sekä hänen elämänsä tärkeistä tapahtumista. Kun siis prinssi itse ottaa omin sanoin kantaa tähän jo vuosikymmeniä käynnissä olleeseen keskusteluun, on väistämätöntä, että hänen muistelmillaan on voimakkaan intertekstuaalinen luonne. *Sparen raison d'être* on osallistua laajan yleisön jo hyvin tuntemaan prinssi Harrya koskevaan tarinaan, ja se rikkoo kuninkaallisen instituution perinteistä linjaa. Samalla niin *Sparen* muoto kuin sisältökin määräytyvät kuin luonnollisen dialogin osina suhteessa siihen, mitä prinssi Harrystä on aikaisemmin kirjoitettu: prinsessa Dianan traaginen kuolema, prinssin Harryn nuoruuden skandaalit, hänen uransa armeijassa sekä hänen avioliittonsa Marklen kanssa ovat siten *Sparen* väistämättömiä teemoja. Lukija valmistetaan paratekstien kautta siihen, että nyt, viimeinkin, prinssi Harry aikoo monarkian mediastrategian rikkoen ”selittää ja valittaa”. Siten teokseen kohdistuneet odotukset nousivat odottamattomiin sfääreihin.

2.1 Muistelmien nousu, autenttisuuden kaipuu

Muistelmien suosio on kasvanut merkittävästi aina 1990-luvulta lähtien ja onkin puhuttu muistelmien vuosikymmenistä (Yagoda 2009, luku 1). Journalistiikan professori Ben Yagoda kuvaa muistelmia kulttuurisena taidemuotona, jossa ei vain kerrota tarinoita, vaan muodostetaan yhteiskunnallisia argumentteja, markkinoidaan asioita ja esitellään ideoita, oikeutetaan tekoja sekä rakennetaan tai nakerretaan henkilökohtaista mainetta (mt. luku 1). Muistelmien suosio heijastelee ihmisen kaipuuta johonkin aitoon ja autenttiseen, jotka kiihkeästi digitalisoituvassa ja kaupallistuvassa maailmassa ovat yhä suurempia harvinaisuuksia. Kielen ja kulttuurintutkija Roswitha Skare nostaa autenttisuuden tutkimuksesta esiin kaksi tärkeää käsitteen piirrettä: autenttisuus alkuperäisyytenä (eli kopion tai väärennöksen vastakohtana) sekä autenttisuus todellisena ja aktuaalisena (sellaisena, joka heijastaa todellisuutta, 2016, 1). Autenttisuuden käsitettä käytetään yhä useammin myös fiktionaalisen teoksen mimeettisyyden arvioinnissa: teoksen sanotaan olevan autenttinen silloin, jos se heijastaa uskottavasti, tarkasti ja luotettavasti todellisuutta, vaikka sen kertomus olisikin fiktiivinen (mt., 2). Voidaan kysyä, mitä autenttisuus juuri muistelmakirjallisuudessa tarkoittaa. Onko kyse vain rehellisyydestä, siitä, että ihminen puhuu totta, vai jostakin enemmästä? Jos muistelmateos mielletään autenttiseksi, se otetaan siinä kerrotun todellisuuden mittapuuksi ja lukija luottaa siihen moraaliseen arviointiin kohdehenkilön elämästä, jonka muistelmateos antaa.

Muistelmateoksen autenttisuus liittyy oleellisesti myös sen kerrontaan. Romantiikan ajan ideaalien valossa autenttinen ihminen toimii alkuperäisesti ja luontonsa ohjaamana, ulkoisista rooleistaan ja vaikuttimista vapaana, omaa sisintään kuunnellen. Siinä missä historiallisesti kunnia tai yhteiskunnallinen rooli rajoittivat yksilön henkilökohtaisten asioiden tuomista julkisuuteen, saattavat nykyään tunteet, kuten häpeä, kunnianhimo tai toisten ihmisten hyväksynnän etsiminen kahlita muistelmakirjailijan pyrkimystä autenttisuuteen. Näillä jäljillä Jean-Jacques Rousseau totesikin vuonna 1771, että vaikeinta ei ole rikollisten asioiden paljastaminen, vaan naurettavien ja häpeällisten asioiden (Yagoda 2009, luku 3). Trilling totesi juuri Rousseauun kiteyttäneen sen, miten moderni yhteiskunta ja ihmisen omanarvonkokemuksen riippuvuus muiden ihmisten mielipiteistä tuhoavat autenttisuuden (1972, 93).

Ehkä siten vihjeenä muistelmateoksen autenttisuudesta voidaan pitää sitä, että muistelijä kertoo jotakin entuudestaan tuntematonta, noloa tai hävettävää, jonka kertomisesta ei vaikuta olevan hänelle mitään hyötyä. Toisaalta kriittisen lukijan on varottava näennäistunnustuksellisuutta. Esimerkiksi Enli on nostanut tunnustuksellisuuden tärkeäksi osaksi autenttisuussopimuksen syntymistä, mutta tässä piilevän myös riskin suoranaisesti tekaistun tunnustuksen antamisessa, tai muuten vain näennäisesti merkityksellisistä paljastuksista (2015, 92 ja 134). Tällöin muistelijä autenttisuuden tuottamiseksi kertoo jotakin henkilökohtaista, joka kyllä voi olla totta, mutta jolla ei lopulta ole sen suurempaa merkitystä. Kyse on kaupankäynnistä, jossa intiimejä paljastuksia luovuttamalla kirjoittaja pyrkii ostamaan lukijansa luottamuksen omaan rehellisyyteensä.

Tässä kaupankäynnissä on kuitenkin varottava sitä, että autenttisuudesta tulee arvon kategoria, jossa ei katsota varsinaista saavutusta, vaan ilmaisun representatiivista arvoa (Sánchez-Arce 2007, 141). Sánchez-Arcen sanoin: "Authenticity is used as an allegedly accurate measure of the validity of the representation of subjectivity" (mt., 141). Luonnontieteellisenä käsitteenä validiteetti tarkoittaa sitä, miten hyvin käytetty "mittausmenetelmä mittaa juuri sitä tutkittavan ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata".¹ Sánchez-Arcen ajatusta jatkaen voidaan autenttisuutta pitää muistelmateoksen sisältämän todellisuuden kuvauksen validiteetin mittarina. Jos muistelmateos on autenttinen kuvaus, se "mittaa" validisti sen kuvauksesta todellisuudesta tehtäviä tulkintoja. Jos väitän vaikkapa prinssi Harryn olevan joko sankari tai roisto, voi väitteeni oikeellisuuden validina mittarina pitää *Sparen* esittämää kuvaa prinssi Harrystä, mutta vain silloin, jos teos on ensin hyväksytty autenttiseksi. Teoksen autenttisuutta korostettaessa tehdään implisiittisesti väite siitä, että teos on auktoritatiivisessa asemassa tehtäessä moraalinen arvio niistä ihmisistä ja tapahtumista, joista se kertoo. Skaren mukaan autenttisuuden käsitettä voidaankin käyttää myös normatiivisesti suhteessa jonkin ilmaisun moraaliseen tai eettiseen arviointiin (2016, 2).

Panoksena kaikessa tässä on ei vähempää kuin tulkinta muistelmateoksen kohdehenkilöstä, hänen elämästään ja teoistaan. Muistelmateosta kuitenkin harvoin väitetään eksplisiittisesti

---

¹ Tilastokeskus, Validiteetti, <https://www.stat.fi/meta/kas/validiteetti.html>, (katsottu 10.4.2024)

autenttiseksi, sillä jo esitetty väite herättäisi epäilyksen siitä, miksi asiaa pitää niin kovasti todistella. Siksi väite teoksen autenttisuudesta kätketään usein implisiittisesti teoksen parateksteihin sekä kerronnan keinoihin, joita tässä tutkimuksessa tarkastelenkin.

2.2 Autenttisuus ja auktoriteetti kirjallisuuden käsitteinä

Tekijän, auktoriteetin ja autenttisuuden käsitteet ovat historiallisesti nivoutuneet toisiinsa. Antiikista keskiajalle saavuttaessa autenttisuuteen oli alettu liittää yhä vahvemmin teoksen auktoriteetti. Autenttisuuden takasi se, että uskonnolliset tai poliittiset vallankäyttäjät olivat antaneet vahvistuksensa tekstille ja hyväksyneet sen (Sánchez-Arce 2007, 139). Vielä myöhäiselle keskiajalle saakka vain antiikin filosofien sekä kanonisoitujen uskonnollisten kirjoittajien tekstejä pidettiin auktoritatiivisina ja niiden kirjoittajia tekijöinä (*auctor*). Tekijän nimi, kuten vaikkapa Aristoteles tai Augustinus, takasi sen, että teksti oli hyväksyttävä totuutena ja kyse oli auktoriteetista (Skare 2016, 1). Liikkeellä oli myös paljon väärennöksiä ja jos teksti kyettiin esittelemään aitona, eli autenttisena, sille saatiin auktoriteettia (siitä huolimatta, että monia taidokkaita väärennöksiä erehdyttiin kuitenkin pitämään autenttisina). Valistuksen ja sittemmin romantiikan aikakausilla myös aikalaikirjoittajien teksteille annettiin painoarvoa. Tähän vaikutti kirjamarkkinoiden kasvu sekä uusien tekijänoikeuslakien säätäminen 1700-luvulla, sekä ihmiskeskeisen maailmankuvan vahvistuminen. Autenttisuuteen kytkeytyi nyt individualismi, jonka taustalla oli ihmisen oman subjektiivisuuden uudelleenmäärittely (Sánchez-Arce 2007, 140). Tätä on kutsuttu ”minuudellisuuden glorifikaatioksi” (mt., 141 ja siinä Charles Guignon), johon vaikutti yhteiskuntien teollistuminen ja modernisaatio. Esiteollisessa yhteiskunnassa ihmisen yksityinen ja julkinen persoona eivät olleet erotettavissa ja kullakin ihmisellä oli oma syntyperän määräämä paikkansa yhteiskunnassa. Kaupungistuvien ja porvarillistuvien yhteiskuntien myötä yksityisen ja julkisen elämän piirit erkaantuivat ja samalla romantiikan ajalle ominainen ajatus ihmisen alkuperäisestä luonnosta korostui. Rousseau kehotti ihmistä palaamaan luontoon etsimään alkuperäistä minuuttaan, joka modernisoituvan yhteiskunnan moninaisten roolien ja vaateiden alla oli vääristynyt (Taylor 1992, 26). Autenttisuus yhdistettiin itseriittoisen ja rohkean ihmisen vapaaseen ajatteluun ja toimintaan, joka ulkoisten roolien sijaan kytkeytyi ihmisen persoonaan. Sisäisen moraalisen äänen katsottiin navigoivan elämän halki paremmin, kuin kuivaan velvollisuusetiikkaan tai syy-seuraussuhteisiin perustuvan las-

kelmoinnin (mt., 25). Myöhemmin eksistentiaalifilosofiassa käsitys autenttisuudesta suoras-
taan edellytti ihmisen ottavan vastuun niistä valinnoista, jotka hänen elämäänsä määrittävät.
Paradoksaalisesti ihminen ei enää vain ollut vapaa, vaan hänellä oli suoranainen velvollisuus
olla vapaa. Filosofin Jean-Paul Sartren sanoin ihminen oli tuomittu olemaan vapaa (Gard-
ner 2009, 154). Itsekorostaminen autenttisuuden takaamiseksi voi kuitenkin Taylorin sanoin
johtaa ”narsismin kulttuuriin”, jossa todellinen autenttisuus muuttuu mahdottomaksi yksilön
muuttuessa oman itsensä mittapuuksi (mt., 11). Tällöin ”merkitsevyyden horisontti” (*horizon
of significance*) katoaa, sillä ihmisen elämän valinnat voivat olla autenttista vain suhteessa eri-
laisiin ulkopuolisiin merkityksen ja moraalien lähteisiin, jotka ovat riippumattomia yksilön mie-
lihaluista ja tahdosta itsestään (mt., 52). Taylor sovittaa siten eksistentiaalista yksilöllisyys-
ajatusta suurempaan kokonaisuuteen. Autenttisuus ei tarkoita velvollisuuksien tai vastuiden
hylkäämistä, vaan pikemminkin yksilön luovimista omaa sisäistä ääntään kuunnellen mutta
samalla vastuuta kantaen. Autenttisuudesta tulee tietyn toimintatavan seuraus, ei tavoite it-
sessään.

On huomattava, että käsittelen tässä työssä autenttisuutta henkisen, eli aineettoman ilmaisun
määreenä, nimenomaisesti muistelmateoksen määreenä. Autenttisuus käsitteenä voi kuiten-
kin liittyä myös aineellisiin asioihin ja esimerkiksi Cambridgen sanakirja määrittelee autentti-
suuden seuraavasti: ”If something is authentic, it is real, true, or what people say it is”.² Esi-
merkiksi arkeologin luolasta löytämä muinainen esine on määritelmän mukaan autenttinen,
jos se todella paljastuu entisaikojen kulttuurin valmistamaksi artefaktiksi. Autenttisuus on yh-
denmukaisuutta sen kanssa, mitä ilmaisu tai objekti esittää olevansa. Autenttinen folklore on
sellaista, jota ei keräilijän toimesta ole myöhemmin muokattu. On kuitenkin vaarana, että
autenttisuus tyypistyy ”aidon” tai jopa ”todellisen” synonyymiksi. Esimerkiksi Cambridgen sa-
nakirja antaa termin käytöstä seuraavat esimerkit: ”an authentic 1920s dress” ja ”authentic
Italian food”. Autenttinen voitaisiin kuitenkin korvata näissä esimerkeissä ”aidolla” (mt). Jos
vintagekaupan myyjä esittelee asiakkaalleen vaatekappaletta ja toteaa sen olevan ”1920-lu-
vun hame”, kyse on väitteestä, joka joko on tosi tai sitten ei (vaate voi olla peräisin 1920-
luvulta, tai sitten ei). Termin ”autenttinen” käyttäminen ei Cambridgen sanakirjan esimerkin
merkityksessä tuo mitään lisäinformaatiota kyseisestä tuotteesta, vaan pikemminkin myyjän

---

² Cambridge Dictionary, ”authentic”, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/authentic>, (katsottu 10.4.2024)

esittämän väitteen totuudellisuudesta (”puhun totta, kun kerron sinulle, että tämä hame on peräisin 1920-luvulta”).

Ollakseen käyttökelpoinen kirjallisuudentutkimuksen käsite, autenttisuuden on tarkoitettava jotakin enemmän kuin vain aitoa tai todellista. Autenttisuus kuuluu *pitämisen* maailmaan ja sitä koskeva väite on puheakti, jolla vaaditaan sosiaalisen todellisuuden määrittelyvaltaa. Kun sanomme jonkin olevan ”autenttista” vetoamme samalla korkeampaan auktoriteettiin, joka määrittelee sosiaalista todellisuutta kuvaamamme kohteen kautta. Sánchez-Arce onkin todennut autenttisuuteen vetoamisen toimivan kuin historiallisina aikoina Jumalaan tai muusiin vetoaminen on toiminut (2007, 142). Jumalan tai muusien ylimaailmallista inspiraatioita ei voi haastaa, eikä sen saanut henkilö vetoa omaan itseensä sanomansa auktoriteettina. Hän puhuu ”suulla suuremmalla” ja vain välittää korkeamman ilmoituksen. Kun muistelmateos hyväksytään autenttisenä, se hyväksytään totuutena, ei vain sisältönsä puolesta vaan myös siinä tulkintana, joka siinä todellisuudesta annetaan. Siitä tulee representatiivinen siihen todellisuuteen nähden, jota se referoi. Antiikin auktoritatiivista tekijäkäsitystä mukailleen, autenttinen muistelma sisältää vaatimuksen siitä, että ”tässä teoksessa käsiteltävää sosiaalista todellisuutta on pidettävä sellaisena, kuin se tässä teoksessa ilmoitetaan”. Näin autenttisuudesta tulee osa totuusdiskurssia, jossa todellisuus pyritään määrittelemään sellaiseksi, kuin sen haluaisimme nähdä (mt., 2007, 142 ja siinä myös Said, 325–326). Muistelmien autenttisuudesta käydään kamppailua, eli pyritään vakuuttamaan lukija teoksen antamien tulkintojen faktuaalisesta ja moraaliseen oikeellisuudesta. Lukijasta tulee tuomari, joka todellisuuden tuomioistuimessa kuuntelee todistajanlausuntoa tapahtuneista asioista, ja tarinan kuultuaan arvioi lausunnon painoarvoa ja uskottavuutta. Jos hän hyväksyy teoksen autenttisuuden, hän on valmis nostamaan sen auktoritatiiviseen asemaan suhteessa kaikkiin muihin muistelijaa koskeviin väitteisiin ja kertomuksiin.

2.3 Faktuaalisuus auktoriteetin edellytyksenä

Muistelmien faktuaalisuus on välttämätöntä sen auktoriteetin takaamiseksi (Yagoda 2009, luku 5). Jos teoksesta paljastuu faktavirheitä, se koetaan helposti epäautenttisenä (Martínez 2020, 524). Epäautenttisen teoksen auktoritatiivinen asema kertomansa todellisuuden mitta-

puuna kiistetään. Jos muistelmakirjailija hyväksyy sen, että ”tarkoitus pyhittää keinot” ja esimerkiksi kirjoittaa teokseen joitakin epätosia asioita saadakseen jonkin moraalisesti oikeaksi katsomansa asian viestittyä, tämä voi johtaa siihen, että teoksen kriitikot tarttuvat näihin epätosiin seikkoihin ja pyrkivät romahduttamaan koko teoksen uskottavuuden (Yagoda 2009, luku 5). Yagoda kertoo 1800-luvun Yhdysvalloissa orjuutta kritisovista romaaneista, jotka kertoivat entisistä orjista, Archy Mooresta ja James Williamsista. Kirjoittajat olettivat, että orjuuden kauhujen osoittamisessa kirjallinen totuus ei ollut keskeistä, vaan kirjoittajan moraalinen pyrkimys romaanissaan. Kriitikot kuitenkin tarttuivat juuri teosten faktisiin virheisiin ja argumentoivat sitä kautta itse sanomaakin vastaan. Myöhemmin tekijät täydensivät uusia teoksiaan monilla piirteillä, jotka lisäsivät niiden totuusarvoa. Teoksiin lisättiin esimerkiksi esipuheita ja valahtoisia lausuntoja kuuluisilta henkilöiltä, sekä kirjailijan allekirjoituksen jäljennöksiä. Teoksia kirjoittaneet entiset orjat kävivät myös luennoimassa teoksistaan ja vastailivat ihmisten kysymyksiin elämistään, näyttäen saamiaan arpia ja fyysisiä vammoja. (Yagoda 2009, luku 5.) Nämä ovat kaikki muistelmien autenttisuuden ja siten auktoritatiivisuuden kasvattamisen paratekstuaalisia keinoja: esipuheet ja todistukset, sekä kirjailijan omat ulostulot ja vakuuttelut teoksensa totuudellisuuden puolesta, joita edelleenkin käytetään muistelmateoksen autenttisuuden ja siten auktoriteetin rakentamisessa.

2.4 Muistelmateoksen määrittelyvalta

Teen lyhyen yhteenvedon edellisistä argumenteista. Muistelmateoksen autenttisuus on edellytys sille, että yleisö hyväksyy teoksen auktoriteetiksi tehtäessä tulkintoja siitä sosiaalisesta todellisuudesta, josta teos kertoo. Jos tekijä onnistuu autenttisuussopimuksen solmimisessa yleisön kanssa, alkaa muistelmateos ohjata ja määrittää lukijoiden suhtautumista siinä esitettyihin tapahtumiin ja ihmisiin. Se, kenet nostetaan jalustalle ja ketä pidetään roistona, tulkitaan muistelmateosta mittapuuna käyttäen. Muistelmien luonne poikkeaa fiktiivisestä kirjallisuudesta siinä, että muistelmien referentiaalisuus kohdistuu todelliseen, muistelmia ympäröivään maailmaan. Muistelijä kertoo totuutena asioita perhe- ja lähipiiristään, työelämästä, politiikasta ja julkisuudesta. Siten muistelmilla voidaan määrittää julkista totuutta myös muista ihmisistä ja teos sisältää vallankäyttöä. Samalla korostuu ajatus oman tarinan hallitsemisesta ja omistamisesta, joka usein onkin motiivina esimerkiksi julkkismuistelmien kirjoittamiselle.

Julkisuuden henkilö on jatkuvasti julkisen keskustelun määrittelyn kohteena ja siten muistelmien kirjoittamisella voidaan pyrkiä antamaan viimekätinen totuus omaan henkilöön kohdistuvassa keskustelussa.

Muistelmien kautta käytetään sosiaalista valtaa ja on tarkasteltava sitä, kuka tätä valtaa käyttää: ainakin muistelijä itse, mutta myös teoksen kirjoittaja sekä kustantaja. Samoin teoksen vastaanottajat, lukeva yleisö ja arvostelijat, voivat pyrkiä pääsemään tästä vallasta osallisiksi, esimerkiksi vahvistaen, jakaen ja argumentoiden sen sisältöjä edelleen. Esimerkiksi kriitikko, toimittaja tai poliitikko, joka muistelmateoksessa esitetään negatiivisessa valossa, voi joutua kärsimään tästä luonnehdinnasta riippumatta siitä, mitä mieltä hän itse tapahtumien kulusta on ollut. Myös keltaisen lehdistön edustajat voivat käyttää muistelmien valtaa poimimalla teoksen kontekstista irrotettuja otteita ja käyttämällä niitä omiin tarkoituksiinsa. Esimerkiksi prinssi Harryn käsiteltyä *Sparessa* Afganistanin sodassa surmaamiaan vihollisia ja ihmisen tappamisen problematiikkaa, hänet leimattiin tietyissä medioissa kylmäveriseksi tappajaksi korostamalla tiettyjä teoksen sisältämiä yksittäisiä lauseita (esim. Lawless 2023).

Muistelmien kautta tapahtuva vallankäyttö voi kohdistua myös muistelijaan itseensä terapian merkityksessä. Vaikka yksittäisten muistojen taustalla onkin jokin empiria, kuten tapahtuma tai emootio, josta muisto on syntynyt, voi muistelijä pyrkiä muokkaamaan muistojaan tietynlaisiksi ja teoksensa kautta luomaan uudenlaisen tulkinnan omasta elämästään (Jolma 2021, 29 ja siinä Brockmeier 2015, 99). Kirjallisuudentutkija Nanny Jolman mukaan "[k]ertomisen tavoin muisteleminen voidaan nähdä muistia muokkaavana tekona" (Jolma 2021, 33). Henkilö voi pyrkiä käyttämään valtaa omien muistojensa yli, joko yksin, tai yhdessä esimerkiksi terapeutin kanssa. Onko asia sittenkään tapahtunut juuri niin kuin muistan, tai juuri niistä syistä kuin kuvittelen? Muistelijä voi määritellä uudelleen ehtoja, edellytyksiä, motiiveja ja syitä, joiden seurauksena muiston kohteena olevat tapahtumat ovat tapahtuneet. Henkilön minäkuva, omanarvontunne ja pyrkimys merkityksen löytämiseen omasta elämästä ovat panoksena kamppailtaessa vaikeidenkin muistojen ja kokemusten kanssa. Kirjallisuudentutkija Paul Eakin onkin todennut, että "our life stories are not merely *about* us but in an inescapable and profound way *are* us" (2008, x). Näin ihmisestä tulee pelaaja kertomuksellisessa identiteettijärjestelmässä, joka jäsentää sosiaalisia suhteita (mt., x). Muistoille voidaan antaa uudenlaisia

tulkintoja ja sitä kautta muuttaa niiden merkityksiä nykypäivässä. Muistelun vallankäyttö liittyy siten muistelijan omakuvan aktiiviseen muokkaamiseen.

Muistelmateoksen vallankäyttöön osallistuu myös teoksen kirjoittaja. Hän valikoi ja kokoaa muistelijan antamasta aineistosta sen aineksen, josta teos lopulta syntyy. Kirjoittaja määrittelee myös tekstin tyylin ja sävyn, olkoonkin, että hänen tulee jäljitellä muistelijaa. Tässä prosessissa empiirinen tapahtuma muuttuu ensin muistoksi, sitten ihmisen aktiiviseksi muisteluksi, joka kerrotaan lopulta ulkopuolisen kirjoittajan sanoin kuulijalle useiden paratekstien saattamana. Samalla teoksen kustantaja osallistuu määrittelyyn teoksen nimen, kannen ja mainostekstien kautta. Teoksen julkaisun jälkeen tähän valtakamppailuun teoksen autenttisuudesta osallistuvat kriitikot ja yleisö. Voi olla, että muistelmien kirjoittaminen ilman, etteikö jo niitä kirjoitettaessa tekijä ajattelisi teoksen dialogisuutta häntä koskevan julkisen diskurssin kanssa, on mahdotonta. Ehkä juuri tämän takia esimerkiksi George Bernard Shaw ja Sigmund Freud olivat jyrkästi sillä kannalla, että rehellisten ja autenttisten muistelmien kirjoittaminen ei ole mahdollista ja koko pyrkimys pitäisi hylätä (Yagoda 2009, luku 5). Muistelmien kirjoittaminen kytkeytyy aina valtaan ja Freud näki muistelmat suorastaan arvottomina (mt., luku 5). Toisaalta kyse on myös siitä, että muistelijan tulee olla itsekriittinen ja tunnustaa pyrkimyksensä mahdottomuus. Tervehenkisempää asennetta muistelmien kirjoittamiseen osoittikin Stendhal, jonka kerrotaan todenneen muistelmistaan: "I do not claim to write a history, but quite simply to note down memories in order to guess what sort of man I may have been" (mt., luku 5).

3 Paratekstit ja autenttisuuden tuottaminen

Olen edellisessä luvussa tarkastellut sitä, mitä autenttisuus juuri muistelmakirjallisuuden kohdalla on ja miksi autenttisuus on tärkeää. Tässä luvussa etenen tarkastelemaan sitä, minkälaisin paratekstuaalisin keinoin tekijä pyrkii muodostamaan niin sanotun autenttisuussopimuksen lukijan kanssa. Jos sopimuksen muodostaminen onnistuu, lukija hyväksyy muistelmateoksen autenttisenä kuvauksena aiheestaan ja on valmis nostamaan teoksen auktoriteetin asemaan kyseistä henkilöä ja häntä koskevia tapahtumia määriteltäessä. Sopimuksen muodostaminen alkaa ideaalitulanteessa jo teoksen parateksteistä, jotka tarkoittavat varsinaisen tekstin vierellä olevia tekstejä ja jotka valmistelevat lukijaa tietynkaltaiseen tulkintaan ja käsitykseen varsinaisesta tekstistä. Toisaalta lukuprosessi ei ole aina lineaarinen ja siten paratekstien muodostama vaikutelma voi olla myös fragmentaarinen. Joka tapauksessa, jos paratekstit onnistuvat tehtävässään, lukija ylipäätään tarttuu teokseen ja on useimmiten aulis hyväksymään sen auktoriteetin, kunhan teos todella lunastaa sen autenttisuuteen kohdistuvat odotukset.

Autenttisuuden tuottamista parateksteissä on elokuvien kohdalla tutkinut Skare. Hänen mukaansa elokuvan autenttisuudessa on kyse siitä, hyväksyykö katsoja elokuvan todellisuuden kuvauksen tarkaksi ja totuudelliseksi. Tämä riippuu kuitenkin myös siitä, missä määrin katsoja tuntee elokuvan aihepiirin ja kykenee arvioimaan sen sisältämän kuvauksen aitoutta (Skare 2016, 10). Muistelmateoksen autenttisuussopimuksen syntymisessä on kyse samoista elementeistä: luottamuksen syntymisestä kertojan ja lukijan välille, lukijalle parateksteissä asetettujen odotusten lunastamisesta, mutta myös lukijan aihepiiriä koskevista ennakkotiedoista ja näiden yhteensopivuudesta teoksen muodon ja sisällön kanssa.

Genette jakaa paratekstit epiteksteihin ja periteksteihin. Periteksejä on nimitetty suomeksi kynnysteksteiksi (Lyytikäinen 1991 ja myös Keskinen 1993), ja niiden kautta varsinainen teoksen tekstin lukeminen alkaa. Kynnystekstejä ovat esimerkiksi kirjan kansi, otsikot, esipuheet ja väliotsikot, eli tekstit, jotka kulkevat samassa tilassa varsinaisen tekstin kanssa. Mikko Keskinen onkin todennut, että vaikka peritekstin ja varsinaisen tekstin välillä ei välttämättä olisi suoraviivaista yhteyttä, niiden välille muodostuu silti lähes automaattisesti tulkinnallinen yhteys niiden läheisyyden takia (1993, 154). Periteksti kommentoi varsinaista kertomusta ja siten ohjaa jo sitä, millä tavoin lukija teoksen vastaanottaa (mt., 1993, 153). Kaisu Rättyä on

todennut, että ”ensi kohtaaminen teoksen kanssa on harvoin mahdollista ilman peritekstiä” (2001, 191). Teoksen, tekstin ja peritekstin välistä suhdetta on määritelty siten, että teos muodostuu sekä tekstistä että peritekstistä, siinä missä teksti on teos ilman peritekstejä (mt., 177 ja siinä Keskinen 1991, 157). Jako ei ole kuitenkaan ongelmaton, sillä vaikka teoksen kannet vaihtuvat tai se julkaistaan ilman esipuhetta, tai vaikkapa eri nimellä, on kyse silti samasta teoksesta. Peritekstien muuttaminen ei siten muuta teosta, joka lopulta ilmenee itse tekstistä.

Genetten jaottelussa epitekstit, eli aputekstit, sijoittuvat eri tilaan varsinaisen tekstin kanssa. Epitekstit ympäröivät teosta ja niihin kuuluvat esimerkiksi teoksen mainokset, sitä koskevat tiedotteet ja kirjailijan teoksestaan antamat haastattelut. Näitä voidaan nimittää myös virallisiksi epiteksteiksi, sillä niillä on tekijän tai kustantajan hyväksyntä (Genette 1997, 10). Epävirallisia epitekstejä ovat muut teosta koskevat kirjoitukset, kuten arvostelut, lehtijutut ja vaikkapa bloggaukset. Epitekstit määrittelevät teoksen paikkaa yhteiskunnassa ja kirjallisuuden kentässä. Lukija voi jo epitekstien perusteella muodostaa käsityksensä teoksesta, vaikka ei koskaan itse sitä lukisikaan.

Aina ei ole aivan selvää, onko parateksti virallinen vai epävirallinen, eli onko sillä tekijän hyväksyntä. Esimerkiksi tekijän haastattelu voi olla kiistanalainen, sillä tekijä ei välttämättä jälkikäteen allekirjoita kaikkea sanomaansa (tai saattaa ilmaista itseään huolimattomasti). Epitekstin merkitystä ei suoraan voi ottaa sellaisenaan vastaan (Genette 1997, 346). Genette käyttääkin termiä ”paratekstuaalinen romu” kuvaamaan sellaista ”diskurssimassaa”, josta epitekstuaalista ainesta voidaan löytää (mt., 346).

Paratekstillä on myös illokutiivista voimaa, jolla Genette tarkoittaa sen välittämää tietoa tai puhujan aikomuksia teon merkityksessä. Esimerkiksi lupaaminen, neuvominen ja varoittaminen ovat kaikki erityisiä ilmaisun tapoja, joilla on tietty performatiivinen pyrkimys ja niiden ymmärtäminen juuri lupauksina tai varoituksina edellyttää tekstin tietynlaista tulkintaa ja sen ymmärtämistä (Schiffman 2005). Paratekstein voidaan esimerkiksi tehdä lupauksia lukijalle teoksen sisällöstä tai varoittaa lukijaa mielenkiinnon herättämiseksi. Esimerkiksi *Sparea* koskevissa kustantajan tiedotteissa luvattiin teoksen sisältävän raakaa ja vankkumatonta rehellisyyttä. Tämä valmisteleo lukijaa siihen, että prinssi Harry tulee puhuttelemaan yleisöä kuninkaallisen roolin edellyttämän pidättyväisyyden unohtaen ja samalta tasolta kuulijansa kanssa.

3.1 *Sparen* peritekstit autenttisuuden pohjana

Niin sanottuihin kustantajan parateksteihin Genette jaottelee kirjan kansikuvan, erillisen kansilehden ja muut päällysteet tai suojalaatikot (Genette 1997, 16–33). Samoin niihin kuuluvat kirjan nimiölehti (nimiösivu ja nimiökääntiö) sekä jälkitekstit (*appendage*) ja myös puoliväliot-sikko (*half page*). Myös tekstin asettelussa voi olla paratekstuaalisuutta, etenkin lyriikassa ja samoin kirjasintyypeillä voidaan ohjata teoksen luentaa. Näihin parateksteihin kustantajalla on yleensä sanansa sanottavana, vaikka toisaalta monissa teoksissa, kuten *Sparen* kohdalla, lopputulos on oletettavasti tekijän ja kustantajan yhteisesti sopima.

Spare nousee esiin kirjakaupan hyllystä huomiota herättävällä kasvokuvalla prinssi Harrystä. Kuva tuimailmeisesta prinssistä on otettu niin läheltä, että hänen kasvonsa juuri ja juuri sopivat teoksen kanteen. Kuvassa korostuvat intimitteetti sekä lähelle pääseminen, joka kuninkaallisen kohdalla on epätavallista, sillä ylhäisön tunnusmerkkinä on juuri etäisyys tavallisesta kansasta. Kansikuvalla viestitään pyrkimyksestä muodostaa luottamuksellinen suhde lukijan kanssa. Samalla kuvan ahtaus viestii siitä, että teoksessa kerrotaan niin suuri tarina, joka vain vaivoin mahtuu kirjan kansien väliin. Prinssin silmistä ja kasvojen ilmeestä korostuu uhma ja päättäväisyys, jotka yhdessä teoksen nimen *Spare* kanssa, viestivät hyvityksen ja tunnustuksen hakemisesta. Eräs elekielen asiantuntija kommentoi kirjan kantta seuraavasti: “This cover expression with the word ‘Spare’ on it suggests we are being invited into Harry’s grief, pain, and sadness, and he looks partly as though he is still hurting. Why?” (Michaels 2022). Hän kiinnittää huomiota ilmeen asymmetrisyyteen. Jos peittää toisen puolen prinssin kasvoista saa toisesta puolikkaasta hyvin erilaisen vaikutelman. Kasvojen toinen puoli on rentoutunut ja toinen jännittynyt. Samoin silmien jännitys on erilainen ja huulet kiristyneemmät toiselta puolelta. Kirjan kannessa yhdellä kuvalla välitetään kahtalaisia signaaleja. (mt.)

Teoksen kannen yläreunasta ponnahtaa esiin nimi ”PRINCE HARRY” isoin valkoisin kirjaimin. Genetten mukaan tekijän nimen maininnalla on tarkoitus toisaalta esitellä tekijä, mutta myös tehdä hänet läsnä olevaksi teoksen vastaanottajalle. Vakiintuneena kirjallisuuskonventiona voidaan pitää sitä, että teoksen kanteen näkyvimmälle paikalle painettu nimi osoittaa siihen henkilöön, joka teoksen on tehnyt. Tekijänoikeuslain 7 §:n nojalla puhutaan niin sanotusta tekijäolettamasta: teoksen tekijänä pidetään sitä, jonka nimi tai ”yleisesti tunnettu salanimi

tai nimimerkki” on pantu teoksen kappaleeseen.³ Tekijäolettama syntyy tekijän nimen maininnan konvention ja nimen teokseen panemisen seurauksena.

On kuitenkin huomattava, että teoksessa esiintyvä nimi voi olla myös salanimi ja tällöin nimen referentiaalisuus on vain potentiaalista. Vastaanottaja ei siis tiedä, mihin subjektiin salanimi viittaa, vaan ainoastaan sen, että nimi viittaa johonkin abstraktiin tekijään. Se henkilö, joka voi osoittaa olevansa salanimen viittauskohde, voi lunastaa teoksen tekijyyden itselleen. Tekijän nimi ei siis välttämättä sisällä referentiaalista informaatiota (eli tietoa siitä, kehen nimi viittaa). Kiinnostavaa onkin, että prinssi Harryn oikea nimi on Henry Charles Albert David (hänellä ei ole kuninkaallisten tavoin virallista sukunimeä, vaikka käyttääkin toisinaan sukunimeä Mountbatten-Windsor, ja sotilasaikanaan häntä nimitettiin nimellä ”Kapteeni Wales”). Harva lukija tulee pohtineeksi, onko nimitys ”prinssi Harry” taiteilijanimi, lempinimi vai jokin muu nimitys. Sama nimitys esiintyy myös teoksen nimiösivulla ja myöhemmin tekijänoikeudenhaltijana arvonimen kanssa: ”Copyright © Prince Harry, Duke of Sussex”. Alkuperäisessä versiossa teoksen kannessa ei ole kustantajan nimeä, mutta esimerkiksi suomenkielisessä laitoksessa tekijänimen yläpuolella on hyvin pienellä kustantajan nimi, ”Otava”. Tekijän ja teoksen nimen lisäksi kannessa ei ole mitään muita nimiä tai tekstejä (mahdollisen kustantajan maininnan lisäksi eri kieliversioissa). Yhdessä prinssi Harryn kuva ja hänen yleisesti tunnettu nimityksensä teoksen kannessa antavat lukijalle vahvan olettaman siitä, että teos on prinssin itsensä tekemä.

Genette huomioi, että teoksen nimi voidaan yleensä jakaa otsikkoon, alaotsikkoon sekä lajityypin määrittelevään tekstiin (Genette 1997, 55–64, 94). Näistä kolmesta vain varsinainen otsikko on sinänsä välttämätön, sillä sen perusteella teos erotetaan toisista teoksista. Muistelmien lajityypissä usein vältetään mielikuvituksellisia otsikoita ja esimerkiksi ”Minun tarinani”, ”Elämäni” tyyppiset toteavat otsikot ovat yleisiä. Toisaalta otsikko on tällöin pikemminkin lajityyppiä määrittelevä tarkenne kuin varsinainen teoksen nimi. Tältä osin muistelmien nimeämisperinne juontaa jo lajityypin historiallisista teoksista, joista tunnetuimpia ovat esimerkiksi Augustinuksen *Confessiones* (396–397), Montaignen *Les Essais* (1580), Rousseauun *Les*

---

³ Tekijänoikeuslaki 1961/404, 7 § 1 mom: ” Tekijänä pidetään, jollei näydetä toisin olevan, sitä, jonka nimi taikka yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki yleiseen tapaan pannaan teoksen kappaleeseen tai ilmaistaan saatettaessa teos yleisön saataviin.”

Confessions (1782), De Quinceyn *Confessions of an English Opium-Eater* (1821), Tolstoin *Исповѣдь* (*Tunnustuksia*, 1882/2012), sekä esimerkiksi Suomessa Arvid Järnefeltin *Heräämiseni* (1894). Tästä historiallisesta jatkumosta nähdään, miten kokonainen kirjallisuuden lajinsa on muodostunut tämän itsereflektiivisen ja samalla yleisölle oman häpeänkin kustannuksella tapahtuvan avautumisen pyrkimyksen ympärille. Tunnustuksellisuudesta on tullut muistelmakirjallisuuden konventio, joka teoksen on täytettävä yleisön luottamuksen saamiseksi ja autenttisuussopimuksen syntymiseksi (Enli 2015, 131–137).

Prinssi Harryn teoksen nimi *Spare* tarkoittaa sanakirjan mukaan adjektiivina ”ylimääräistä siihen nähden, jota tarvitaan tavanomaista käyttöä varten” ja substantiivina ”tavaraa, jota pidetään sen varalle, että samankaltainen tavara katoaisi, menisi rikki tai kuluisi puhki”.⁴ Nimen taustalla on tunnettu sanonta siitä, miten historiallisesti ensimmäistä poikalasta pidettiin isänsä omaisuuden perijänä ja työn jatkajana ja toista poikalasta taas varahenkilönä sen varalta, että ensimmäiselle lapselle tapahtuisi jotakin. Sanonta ”the Heir and the Spare” on ollut tunnettu kuninkaallisten yhteydessä jo entuudestaan, mutta viimeistään prinssi Harryn muistelmateoksen myötä se on tullut laajemmin tunnetuksi myös englanninkielisen maailman ulkopuolella (Campbell 2015).

Genetten mukaan teoksen nimi voi olla faktinen, symbolinen, temaattinen, formaali tai geneerinen (Genette 1997, 78). *Sparen* kohdalla voidaan miettiä, viittaako nimi prinssi Harryyn veljensä varamiehenä, vai siihen teokseen, joka kansien välistä löytyy. Genette jaottelee tätä eroa teeman ja reeman käsitteillä. Teema viittaa siihen mistä puhutaan, reema taas siihen mitä siitä asiasta puhutaan. Esimerkiksi Gustave Flaubertin teoksen otsikko *Rouva Bovary* viittaa samaan aikaan siihen fiktiiviseen henkilöön, josta romaani kertoo, mutta myös siihen kertomukseen, josta romaani muodostuu ja johon tämä hahmo kuuluu. *Sparessa* otsikon nimi viittaa prinssi Harryyn (hän, josta puhutaan), mutta samalla käsite *spare*, kuten suomennoksen ”varamies”, määrittelee sitä, mistä näkökulmasta hänestä puhutaan. *Spare* nostaakin jo otsikossaan kärkeen eksistentiaalisen kysymyksen prinssi Harryn paikasta omassa elämässään ja tätä kysymystä teos ryhtyy purkamaan. Nimellä on siis sekä konnotatiivinen että lukemaan houkutteleva funktio (mt., 89–94).

---

⁴ Oxford Languages and Google, ”spare” (suomennos tässä).

Teoksen otsikko, *Spare*, on voimakas ja argumentatiivinen ja se asettaa prinssi Harryn jännitteeseen suhteeseen perheensä ja erityisesti veljensä prinssi Williamin kanssa. Prinssi Harry tulee määritellyksi muistelmiensa otsikossa oman toissijaisuutensa kautta. On syytä kiinnittää huomiota myös siihen, miten tekstin ja kuvan asettelun kautta ”varallaolon” leima ikään kuin lyödään prinssi Harryyn kiinni jo teoksen kannessa. Otsikko on prinssi Harryn kaulan kohdalla, aivan leuan alapuolella, isoin kirjaimin, kuin etikettinä hänen kasvokuvalleen. Toisaalta nimessä on tiettyä ironiaa ja voidaan Genetten termein miettiä otsikon illokutiivista voimaa. Onko *Spare* toteamus, väite, ehdotus vai peräti kysymys, jota lukija lähtee teoksen myötä selvittämään? Onko prinssi Harryllä omalakinen tarkoituksensa ja tehtävänsä omassa elämässään, vai onko varallaolo todella hänen eksistentiaalinen tarkoituksensa? Nimen illokutiivista voimaa tarkastellaksemme voimme pohtia kuinka erilaisia sävyjä teoksen nimi saisi esimerkiksi kysymysmerkillä *Spare?*, tai huutomerkillä *Spare!* varustettuna. Samoin kolmella pisteellä, *Spare...* esitettynä otsikko toisi salaperäisen jännitteen teoksen vastaanotolle. Otsikko *Spare* on väite, joka lyödään jo teoksen kannesta lukijan eteen ja lukija haastetaan selvittämään sitä, onko asia todella näin, vai löytääkö prinssi Harry sittenkin oman elämäntarinansa perustelut siinä kertomuksessa, joka teoksessa lukijalle avataan.

Omistuskirjoitus sisältää monia paratekstuaalisia mahdollisuuksia. Tekijä voi omistuskirjoituksen kautta tehdä toisen henkilön läsnä olevaksi heti teoksen lukemisen alkaessa. Omistuskirjoitus voi liittää teoksen tiettyyn tieteen, taiteen tai politiikan perinteeseen. Tekijä voi esimerkiksi kunnioittaa innoittajaansa tai esikuvaansa omistuksen kautta, ja omistuksella voidaan pyrkiä ammentamaan omistuksen kohteen arvovaltaa myös teoksen ylle. Omistuskirjoitus voi olla myös ironinen. Voidaan kuvitella, minkälainen paratekstuaalinen vaikutus olisi esimerkiksi sillä, jos Franz Kafka olisi omistanut Oikeusjuttunsa vaikkapa tietylle korkeimman oikeuden tuomarille. Omistus voi olla tribuutti, piikittely, tunnustus, mutta se voi olla myös henkilökohtainen. Tällöin sen kohde jää laajalle yleisölle tuntemattomaksi ja sen paratekstuaalinen vaikutus vähäiseksi.

Sparen kohdalla tuntemattomuudesta ei voida puhua, sillä teos on omistettu seuraavasti: “FOR MEG AND ARCHIE AND LILI... AND, OF COURSE, TO MY MOTHER” (*Spare*, omistuskirjoitus).

tus). *Spare* on jo kustantajan tiedotteista lähtien kytketty prinsessa Dianan kuolemaan liittyvään mediatarinaan ja diskurssiin, jota teoksen omistuskirjoitus vahvistaa. Omistuksen sanat ”...AND, OF COURSE [...]” korostavat sitä, että prinsessa Dianan tarina on erottamaton ja luonnollinen osa myös prinssi Harryn tarinaa. Voisiko prinssi Harrysta, tai hänen veljestään Williamista edes puhua ilman tätä taustaa vasten? Lukijalle muodostetaan odotus siitä, että *Spare* tulee antamaan tulkinnan ja vastauksen moniin sellaisiin kysymyksiin, joita prinsessa Dianan kuolema prinssi Harryn elämään on tuonut.

Omistuskirjoitusten jälkeen teoksessa voi olla myös epigrafi, eli pieni mietelause tai motto. Genetten mukaan epigrafiilla on neljä funktiota (Genette 1997, 156). Se voi kommentoida teoksen otsikkoa tai tekstiä, joko tarkentamalla tai painottamalla sitä kokonaisuudessaan, tai jotakin sen kohtaa. Epigrafi voi olla väite, jota teoksen kautta lähdetään testaamaan ja koettelemaan. Epigrafien käytössä tärkeää on myös se, kuka sen on kirjoittanut ja minkälainen aura tähän kirjoittajaan itseensä liittyy. Epigrafi voi omistuskirjoituksen tavoin tuoda tekijänsä hohdetta myös sitä lainaavan teoksen ylle. Epigrafien lisääminen on jo itsessään teko, joka liittyy ja osoittaa teosta tiettyyn kirjalliseen perinteeseen kuuluvaksi ja usein pyrkii korostamaan teoksen tärkeyttä. Epigrafit ovat jo 1700-luvulta lähtien olleet muistelijoiden keino korostaa omaa lukeneisuuttaan ja rakentaa julkista imagoaan paratekstuaalisin keinoin (Radiooff 2020, 185 ja 197).

Sparen alkulehdiltä löytyy lainaus William Faulknerin dialoginovellista *Requiem for a Nun* (1951): ”The past is never dead. It’s not even past”. Epigrafista on todettu, että se vihjaa heti kättelyssä, että käsillä ei ole mikään taaksepäin kallellaan oleva historiallinen teos, vaan aktiivisesti menneisyyttä nykyisyydessä tulkitseva ja muokkaava tulkinta prinssi Harryn elämästä ja brittimonarkiasta (Larman 2023). Prinssi Harrystä ei kuitenkaan ole julkisuudessa muodostunut kuva suurena kirjallisuuden harrastajana ja ehkä siksi myöhemmin *Sparessa* prinssi Harry kommentoikin epigrafien löytymistä: ”When I discovered that quotation not long ago on BrainyQuote.com, I was thunderstruck. I thought, Who the fook is Faulkner? And how’s he related to us Windsors?” (*Spare*, 13). Näin siis vältetään se, että juhlallisen epigrafien lisäämistä teoksen alkuun pidettäisiin tekotaiteellisena, mutta toisaalta tuodaan suuren kirjallisen neron arvovaltaa ja ajatonta viisautta teoksen tulkinnan kehykseen. Samalla myös epigrafien kautta

vahvistetaan sitä, ettei prinsessa Diana ole kuolemastaan huolimatta mihinkään kadonnut, vaan edelleen läsnä vaikuttamassa prinssi Harryn tarinaan.

Esipuheen tarkoituksena on Genetten mukaan saada teksti luetuksi ja turvata, että teksti tulisi luetuksi oikealla tavalla (Genette 1997, 197). Esipuheella on lukijaa ohjaava vaikutus, olipa tämä sitten näkyvien ohjeiden muodossa tai suggestiivinen (mt., 209–10). Esipuhe pyrkii lisäämään tekstin arvostusta, kuitenkin ylistämättä liian suoraan kirjoittajaa itseään. Usein esipuheessa korostetaan aihepiirin tärkeyttä, sisällön tallentamisen merkitystä, tai teoksen älyllistä tai moraalista käyttökelpoisuutta (mt., 199). Vaatimattomuus on esipuheiden keskeinen tyylipiirre ja jos tekijää halutaan kehua, esipuheen kirjoittajaksi otetaan yleensä ulkopuolinen kirjoittaja (mt., 207). Muistelmakirjallisuuden esipuheessa voidaan korostaa eletyn elämän kärsimyksellisyyttä, siihen sisältyviä kovia kokemuksia, kertojan selviytymistä ja tarinan lukijalle antamaa toivoa. Muistelija voi samalla painottaa, miten suorastaan vapauttava asia teoksen tekeminen on ollut. Juuri näin prinssi Harry totesikin *Sparen* kirjoittamisesta Tom Bradbyn haastattelussa tammikuussa 2023, jossa hän kuvaili omaelämäkerran kirjoittamista sekä tuskalliseksi että katarttiseksi kokemukseksi (Welsh 2023).

Toisaalta ironista on, että muistelmia kirjoittavat yleensä elämässään varsin hyvin menestyneet henkilöt. Muistelman esipuheessa joudutaan vastaamaan kysymykseen siitä, miksi muistelijan elämä olisi niin mielenkiintoinen tai merkityksellinen, että joku siitä haluaisi lukea. Samalla muistelija joutuu usein selittämään ja perustelemaan omia motiivejaan, miksi hän halua kertoa yksityiselämästään tuntemattomalle ja laajalle yleisölle. Näillä hälvennetään epäilyksiä muistelmien kirjoittamisen egoistisista motiiveista, kuten taloudellisen hyödyn tai henkilökohtaisen kunnian tavoittelusta. *Sparen* esipuhe on kohtaaminen prinssi Philipin hautajaisten jälkeisestä tapaamisesta vuonna 2021 prinssi Harryn, sekä prinssi Williamin ja heidän isänsä Charlesin kesken. *Sparen* prologi on siten proleptinen kohtaaminen, eli osa tarinaa, joka sijoittuu myöhempään hetkeen kuin varsinaisen *Sparen* kertomus, hyppy ajassa eteenpäin kohtauksen kertomuksen jälkeen. Esipuheen kohtauksessa prinssi Harry painottaa sitä, miten hänen perheensä, tai ylipäätään kukaan maailmassa ei tiennyt niitä todellisia syitä, miksi hän puolisonsa kanssa päätyi radikaaliin ratkaisuun muuttaa Yhdysvaltoihin vuonna 2020 ja miten *Spare* avautuvan kertomuksen myötä lukija tulee tämän totuuden viimein kuulemaan: ”And so: Pa? Willy? World? Here you go” (*Spare*, 7).

Esipuheen jälkeen *Sparen* lukija löytää teoksen ensimmäisen väliotsikon ”Out of the Night That Covers Me” (*Spare*, 9). Kaikki kolme väliotsikkoa ovat otteita William Ernest Henleyn runosta ”Invictus” (1875), jonka otsikko on lainattu prinssi Harryn jo vuodesta 2014 organisoiman ”Invictus games” urheilutapahtuman nimeksi (loukkaantuneille sotaveteraaneille tarkoitettu urheilutapahtuma). Väliotsikot sisältyvät varsinaiseen teokseen ja ovat yleensä vain niiden luetavissa, jotka jo muutenkin lukevat teosta, ja siten niiden luonne parateksteinä on kiistanalainen. Toisaalta on mahdollista, että lukuvalintaansa aprikoiva henkilö silmäilee teosta ja kohdistaa katseensa väliotsikoihin, esimerkiksi sisällysluettelossa, jotka siten jo etukäteen valmistavat häntä teoksen vastaanottoon. Otsikon jälkeen lukija näkee mustavalkoisen valokuvan nuoresta prinssi Harrystä halaamassa äitiään, prinsessa Dianaa. Molemmat hymyilevät, tunnelma on kesäinen ja iloinen. Tämän jälkeen alkaa *Sparen* ensimmäinen luku, mutta yksittäisiä lukuja ei ole otsikoitu.

Sparessa on kaikkiaan kolme osaa. Toisen osan otsikko on: ”Bloody, but Unbowed” ja sitä seuraa kuva on prinssi Harrystä armeijan merivoimien paraatiasussa, hattu päässään tekemässä tervehdystä valkoinen hansikas otsalleen kohotettuna. Kolmannen osan otsikko on ”Captain of My Soul” ja sen aloituskuvana on otos prinssi Harrystä ja Meghan Marklesta suutelemassa. Kuvassa on jotakin samaa kuin kuvassa⁵ kuuluisasta voiton päivän suudelmasta amerikkalaisen merimiehen ja nuoren naisen välillä New Yorkin Times Squarella vuonna 1945. *Sparen* kolmen kuvan teemat ovat siis äiti (rakkaus, juuret, tragedia), armeija (velvollisuus, isänmaa, palvelus, uhrautuminen) sekä puoliso (perhe, uusi elämä). Lopuksi jälkisanat kurovat teoksen yhteen samanhenkisesti esipuheen kanssa, sillä *Sparen* päättävä kertova osuus kehystyy myös hautajaisten ja poismenon kautta. Prinssi Harry matkustaa osallistuakseen kuningatar Elizabethin hautajaisiin vuonna 2022. Myöhemmin tämän tutkimuksen neljännessä, eli *Sparen* kerrontaa käsittelevässä luvussa palaan jälkisanojen merkitykseen koko teoksen tulkinnassa.

Sparen lopussa lukijaa odottavat vielä kiitokset, joille on varattu kaikkiaan viisi sivua. Prinssi Harry tuokin esiin koko joukon yhteistyökumppaneita ja läheisiä ihmisiä, noin 140 henkilöä

---

⁵ Kuva on nähtävissä esimerkiksi U.S. Naval Instituten sivuilla osoitteessa: <https://www.usni.org/magazines/naval-history-magazine/2012/july/story-behind-famous-kiss> (katsottu 10.4.2024)

nimillään mainiten. Osa heistä saa myös tunnustuksen panoksensa laadusta. Kiitosten loppupäässä, neljännellä sivulla mainitaan lopulta myös teoksen kirjoittaja, J.R. Moehringer, seuraavasti:

Thanks to my collaborator and friend, confessor and sometime sparring partner, J. R. Moehringer, who spoke to me so often and with such deep conviction about the beauty (and sacred obligation) of Memoir [...]. (*Spare*, 410.)

Merkillepantavaa on, että kiitoksissa mainitaan lukuisia tehtävänimikkeitä, kuten ”audiopuoli”, toimitustyö, faktantarkistus, ”haukansilmäinen oikoluku”, muistin virkistäminen ja tietojen kertominen, neuvominen ja terapia, mutta kirjoitustyötä ei teoksen kiitoksissa mainita lainkaan. Haamukirjoittaja J.R. Moehringerkin mainitaan ”yhteistyökumppanina”, ”ripin kuulijana” ja ”satunnaisena sparrauskaverina”, mutta hänen kirjoittamistyötään ei mainita. Prinssi Harry kiittää myös omaa perhettään siitä, että ”päästitte isin pois lukemaan, ajattelemaan ja pohtimaan [...]” (suomennos tässä), mutta kirjoitustyötä ei kreditoida hänelle itselleenkaan. Huomioiden sen, miten yksityiskohtaisesti tiettyjä panoksia kiitoksissa mainitaan, on kirjoitustyön pois jättäminen räikeässä kontrastissa tähän. Jos kiitoksissa mainitaan oikoluku, miksi ei sitten kirjoittamista? Tunnustuksen pois jättäminen on siten tietoinen valinta, jolla pyritään epäsuorasti, vastuuta suoranaisestä tekijäväitteestä ottamatta, kanavoimaan kirjoittamisen tuoma autenttisuus prinssi Harryyn itseensä. Lukijakin saa kiitoksen kuultuaan prinssi Harryn tarinan sellaisena kuin hän on sen kertonut.

3.2 *Sparen* epitekstit autenttisuuden kamppailukenttänä

Epiteksteillä Genette viittaa mihin tahansa teokseen julkisesti liittyvään tekstiin, joka ei kiinnity teokseen välittömästi, mutta kiertää samassa tilassa ja keskustelussa sen kanssa, sitä määrittäen ja siitä tehtäviä tulkintoja ohjaten. Kustantajan epiteksteihin kuuluvat mainokset, julisteet, tiedotteet ja muut esitteet (Genette 1997, 347). Nykyään listaan voisi lisätä myös kustantajan verkkosivut, uutiskirjeet sekä sosiaalisen median viestit. Muita epitekstejä ovat erityisesti tekijän haastattelut, sekä teokseen kohdistuva kritiikki ja muu lehtikirjoittelu.

Epitekstistä voi tulla peritekstiä, jos se liitetään teokseen. Esimerkiksi otteita teosta ylistävistä arvosteluista tavataan yleisesti siteerata esimerkiksi jännityskirjojen kansissa. Toisaalta ylei-

sesti peritekstinä mielletty teksti voidaan välittää myös epitekstinä esimerkiksi silloin, jos tekijä esipuheen kirjoittamisen sijaan antaa uutta teosta koskevan haastattelun, jossa ilmaisee saman asian. Haastattelulla tekijä voi tavoittaa laajemman yleisön, vaikka sitä ei teokseen liitettäisikään. Epiteksteihin kuuluvat myös tekijän yksityiset ja julkiset lausunnot teoksen taustoista ja syntymisestä. Näiden epitekstien tuottamisessa on usein mukana toinen henkilö, toimittaja tai kustantaja, tekijän keskustelukumppanina ja epitekstin välittäjänä. Epitekstin yleisö ei ole täysin sama kuin teoksen yleisö, sillä epitekstien vastaanottajat eivät välttämättä lue teosta, eivätkä välttämättä edes kuulu teoksen varsinaiseen kohderyhmään. Epitekstin tarkoituksena voikin olla puhutella myös sellaista yleisöä, jonka ei edes otaksuta lukevan teosta.

Sparea koskevat epitekstit jakautuvat teoksen julkaisua edeltäviin ja sen jälkeisiin teksteihin. Oleellisia ovat kustantajan tiedotteet, mutta myös julkaisun jälkeiset kritiikit ja lehtijutut. Varsinainen kamppailu autenttisuudesta käynnistyi *Sparen* julkaisun jälkeen ja sitä edeltävät paratekstuaaliset ratkaisut voidaan nähdä valmistautumisena tähän. Tiedotteissa korostettiin prinssi Harryn omaa kirjoitustyötä, mutta vasta teoksen tultua julkaistuksi, sen kirjoittaja, J.R. Moehring, astui virallisesti julkisuuteen. Tämä kaikki on vaikuttanut siihen, millä tavoin ja milloin teoksen autenttisuutta on arvioitu eri yhteyksissä.

Pohjatyö *Sparen* autenttisuussopimuksen rakentamiseksi alkoi jo kustantajan, Penguin Random Housen, ensimmäisessä tiedotteessa 18. päivänä heinäkuuta 2021. Prinssi kertoisi ensimmäistä kertaa lopullisen tilinteon (*the definitive account*) elämäänsä muokanneista tapahtumista ja kokemuksista. Prinssi tarjoaisi lukijoilleen rehellisen ja kiehtovan (*honest and captivating*) omakuvan. Tarina olisi lukijaa inspiroiva, rohkea ja mieltä ylentävä. Teoksen autenttisuutta vakuutettiin prinssi Harryn omin sanoin, joissa korostettiin hänen kirjoittajuuttaan: "I'm writing this not as the prince I was born but as the man I have become" (Penguin Random House 2021).

Teoksen julkaisun lähestyessä, vuoden 2022 lokakuussa, uudessa tiedotteessa myös prinsessa Dianan kuolema kytkettiin tuleviin muistelmiin. Kuva kahdesta nuoresta prinssistä saattamassa äitiään viimeiselle matkalle on dramaattinen ja voimakas alkulaukaus prinssi Harryn tarinalle:

SPARE takes readers immediately back to one of the most searing images of the twentieth century: two young boys, two princes, walking behind their mother's coffin as the world watched in sorrow—and horror. As Diana, Princess of Wales, was laid to rest, billions wondered what the princes must be thinking and feeling—and how their lives would play out from that point on. (Penguin Random House 2022.)

Prinssi Harryn trauman nostaminen teoksen kärkeen luo koskemattomuuden auraa teoksen autenttisuuden ympärille, sillä ihmisen suru on pyhää eikä tragedian käsittelyä sovi kyseenalaistaa. Teoksen autenttisuutta vakuutettiin myös prinssi Harryn persoonaan vetoamalla. Tarina olisi viimeinkin ”hänen omansa”, eikä kertojan asemassa olisi lehdistön edustajat tai muut juoruilijat. Näin lukija saisi viimein kuulla aidon kertomuksen prinsistä, joka perustuisi ”raakaan, vankkumattomaan rehellisyyteen” (*raw, unflinching honesty*, Penguin Random House 2021). Toinen tiedote kertoi, että myös prinssi Harrylle itselleen, kyse olisi viimeinkin hänen omasta kertomuksestaan (“for Harry, this is his story at last”). Tiedotteen maininta ”viimeinkin” (*at last*) luo intertekstuaalisen suhteen kaikkiin niihin tarinoihin, joita prinsistä on aiemmin kerrottu, mutta jotka eivät ole hänen omiaan, tai välttämättä rehellisiä. Tämän vastakainasettelun kautta prinssiä koskevat tarinat asettuvat autenttisiin (hänen itsensä kertoma rehellinen tarina) ja muiden kertomiin, mahdollisesti epäautenttisiin tarinoihin. Prinssi Harry’ asettuu myös itse todistajaksi omassa asiassaan nimittäen tiedotteessa muistelmiaan ”täysin totuudellisiksi” (*wholly truthful*, Penguin Random House 2021).

Julkinen keskustelu *Sparen* todenmukaisuudesta alkoi välittömästi sen tultua julkaistuksi. Keskeinen kysymys *Sparea* koskevissa kirjoituksissa oli se, onko prinssi Harry puolisoineen vain julkisuudella rahastava omahyväinen hyötyjä, vai ilkeilevän keltaisen lehdistön ja juonitteluvan kuninkaallisen perheen uhri, joka onnistuu murtautumaan vapaaksi ja löytämään elämänsä todellisen tarkoituksen; eli onko hän konna vai sankari? *Independentin* Katie Rosseinsky vertasi prinssi Harrya muihin ”kapinallisiin” kuninkaallisiin, jotka ovat aikaisemmin paljastaneet muistelmissaan Englannin hoviin liittyviä skandaaleja, kuten Yrjö VIII ja prinsessa Diana (Rosseinsky 2023). Tämän kamppailun panoksena oli se, kenen julkinen kertomus on hallitseva eri medioissa.

Kysymys teoksen autenttisuudesta joutui heti arvioinnin kohteeksi. *Northeastern Global Newsin* toimittaja otsikoi juttunsa: “Prince Harry’s “Spare” Was Ghostwritten. Is it Any Less Authentic?” (Stening 2023). Luovan kirjoittamisen asiantuntija kuitenkin kertoo jutussa, että

haamukirjoittamisen yksi myytti on se, että teos olisi vähemmän autenttinen, mikäli se ei ole itse kirjoitettu (mt). Haamukirjoittaja viettää runsaasti aikaa kohdehenkilön kanssa ja tunnista henkilöille ominaisen äänen ja tyylin, sekä kykenee poimimaan häntä hyvin kuvaavia seikkoja haastattelujen perusteella. Haamukirjoittajan on myös muokattava aineisto ”kiinnostavaan, saavutettavaan ja haastateltavaa edustavaan muotoon lukijoille” (mt., suomennos tässä). Jutussa nostettiin siten teoksen autenttisuuskysymys esiin, mutta tultiin sitä puolustavalle kannalle.

Keskustelu teoksen todenmukaisuudesta alkoi myös monien yksityiskohtien tarkastelun kautta. Yhtenä seikkana kiinnitettiin huomiota siihen, miten prinssi Harry kertoo kirjassa olleensa isoisäitinsä kuolemasta kuullessaan Etonin sisäoppilaitoksessa, vaikka joidenkin lehtitietojen mukaan hän olisi ollut tuolloin Sveitsissä laskettelemassa. Tapauksesta kirjoitettiin monenlaisia lehtijuttuja, kuten: ”Prince Harry’s credibility questioned after Queen Mother error in Spare” (Bitsky 2023). Tästä asiavirheestä haluttiin nopeasti tehdä johtopäätös, että jos prinssi Harry on muistanut tällaisen asian väärin, ehkä monet muutkin kirjassa tosina esitetyt asiat ovat virheellisiä. ”Harry can’t even remember where he was when the Queen Mother died, so his recollections are not to be trusted. And he has an agenda, so there’s a lack of impartiality”, julistettiin Twitterissä (Twitter 1). Tällaisten virheellisten yksityiskohtien löytyminen luonnollisesti innosti joitakin lukijoita varsinaiseen salapoliisijahtiin. Kun prinssi Harry kertoi äitinsä, prinsessa Dianan, antaneen hänelle joululahjaksi Xbox -pelikonsolin vuonna 1997, eräs lukija havainnoi kyseisten pelikoneiden tulleen myyntiin vasta vuonna 2001 (O’Sullivan 2023). Tästä virheellisestä tiedosta suivaantuneena eräs Twitteristi kirjoitti: ”Seems like the book is a bit on the hazy in the truth” (Twitter 2). Toiset kirjoittajat puolustivat prinssi Harrya todeten, että ehkä Xboxin sijaan hän olikin saanut PlayStationin tai Nintendo 64:n ja vain muisti laitteen merkin väärin (Bitsky 2023). Ehkä nämä arvostelijat eivät kuitenkaan olleet edes lukeneet *Sparea*, sillä prinssi Harry toteaa teoksessaan, että on itsekin kuullut tämän tarinan muilta eikä voi taata sen totuudellisuutta, sillä hänen muistinsa ei ole noina lapsuuden vuosina toiminut hyvin:

It was an Xbox. I was pleased. I loved video games. That’s the story, anyways. It’s appeared in many accounts of my life, as gospel, and I have no idea if it’s true. Pa said Mummy hurt her head, but perhaps I was the one with brain damage? As a defence mechanism, most likely, my memory was no longer recording things quite as it once did. (*Spare*, 59).

Muina mahdollisesti virheellisinä yksityiskohtina julkisuudessa nostettiin esiin se, että prinssi Harry virheellisesti oli sanonut kuningas Henry kuudennen olleen esi-isänsä, vaikka kyseisen kuninkaan ainoa poika kuoli seitsemäntoistavuotiaana. Samoin prinssin väite siitä, että hän olisi ostanut Air New Zealand -lentoyhtiöltä suoran lennon puolisonsa Meghan Marklen isälle Thomas Marklelle Meksikosta Iso-Britanniaan, jotta tämä olisi voinut saapua heidän häihinsä, kyseenalaistettiin. Kyseinen lentoyhtiö kun ei ole tarjonnut lentoja tuolla sanotulla reitillä (Cardoza 2023).

Näiden virheiden seurauksena monet kirjoittelijat olivat valmiita tuomitsemaan koko teoksen. Eräs lukija kirjoitti Twitterissä vain päivä teoksen julkaisun jälkeen: “Yet it’s day one since the #SpareUs release and already it’s clear Harry fabricated huge portions of the book from whole cloth to support his fake victimhood” (Bitsky 2023). Toisaalta tällaisille yksittäisille somekirjoituksille ei välttämättä voi antaa suurta painoarvoa. Päinvastoin voidaan ajatella, että teoksen faktuaalisuutta suorastaan lisää se, että vaikka varsin tarkkasilmäiset lukijat ovat seuloneet kirjan väittämiä suorastaan tarkoitushakuisesti, on raskauttavimmiksi seikoiksi löydetty vain muutamia pikemminkin teknisiä yksityiskohtia. Samalla kun tiedämme, että on aivan inhimillistä, että ihmisen muisti voi joskus erehtyä, etenkin pienissä yksityiskohdissa, voivat tällaiset pienet virheet myös lisätä autenttisuuden tuntua (ja käänteisesti runsain faktatiedoin varustettu mutta täysin virheetön ja pedantisti laadittu muistelmateos voisi vaikuttaa jopa epäaidolta). Yhtä kaikki, lienee yhdentekevää, saiko prinssi Harry lahjaksi juuri Xboxin vai jonkun toisen pelilaitteen tai minkä lentoyhtiön lennolle Thomas Marklelle ostettiin lippu. Sekään seikka, missä prinssi Harry oli isoisoäitinsä kuolemasta kuullessaan, tai edes hänen mahdollinen sukulinjansa kuningas Henry kuudenteen, eivät nouse hänen muistelmissaan mitenkään ratkaisevaan asemaan, vaan pikemminkin nämä todetaan vain tilannetta taustoittavina seikoina. Tämänkaltaista harkintaa ei luonnollisesti kirjaa koskevassa internetkeskustelussa käytetty, vaan lopulta sitä koskeva somekommentointi kääntyi suorastaan naurettavaksi. Eräskin somekirjoitteli hehkutti prinssi Harryn ”maineen täydellisestä tuhoutumisesta” muistelmien sisältämien virheiden takia. Toisaalta ehkä kommenttien hyperbolisuus vain osoittaa niiden tekijöiden asenteellisuuden.

Keskustelun velloessa myös teoksen kirjoittaja, J.R. Moehring otti kantaa väitettyihin asia-
virheisiin Twitterin välityksellä. Lainaten Mary Karrin teosta *The Art of Memoir*, hän kirjoitti,

että raja muistin ja faktan välillä kulkee sumeana, tulkinnan ja faktan välissä ("the line between memory and fact is blurry, interpretation and fact") ja että tahattomia virheitä voi teoksiin tulla (J.R. Moehring 2023b). Tämän seurauksena jotkut keskustelijat pyrkivät sysäämään vastuuta näistä asiavirheistä hänen harteilleen argumentoiden, että on haamukirjoittajan vastuulla tarkistaa muistelijan hänelle kertomat tiedot ja että prinssi Harryn kaltaisen julkimon kohdalla tämä olisi ollut vielä helppoa (McCarty-O'Kane 2023). Osansa saivat myös teoksen oikolukijat ja kustantaja, joiden katsottiin olevan tärkeässä portinvartijan asemassa tarkistamassa kirjan sisältöä (mt.). Samalla koko teoksen autenttisuus asetettiin kyseenalaiseksi, sillä jos muistelmakertomuksen tiedot eivät ole yhdenmukaisia julkisten tietojen kanssa, tämä pitäisi tuoda selvästi lukijalle esiin (mt.).

Silti, tarkkaavainen ja kokonaisharkintaa käyttävä keskivertolukija huomaa, että ne virheet, joilla teoksen autenttisuutta ja todenmukaisuutta on kyseenalaistettu, ovat suhteellisen pieniä. Lukija voi kysyä, tekisikö hän tarinasta toisenlaisen tulkinnan, mikäli nämä osittain teknisluonteiset seikat olisi kerrottu toisin ja oliko prinssi Harrylla jokin motiivi kertoa nämä asiat virheellisesti. Näin voidaan punnita virheellisten tietojen merkitystä kertomuksen tulkinnan kannalta. On ymmärrettävää, että pienikin virhe herättää epäilyjä mahdollisista virheistä muualla, mutta kokonaiskuvassa kirjan näinkin yksityiskohtainen käsittely voi myös kasvattaa sen uskottavuutta.

Lukuisat arvostelijat myös ylistivät teosta. "Spare Is Surprisingly Well Written—Despite the Drama Around It", otsikoitiin *Timessa* 10.1.2023 (Dockterman 2023), "Compellingly artful . . . [a] blockbuster memoir" kertoi taas *The New Yorker* 13.1.2023 (Mead 2023). *The Atlantic*-lehden jutun mukaan teos tarjoaa: "a scorching account of life in a golden cage" (Lewis 2023). *The Guardianin* arvostelussa kerrotaan:

Spare is by turns compassion-inducing, frustrating, oddly compelling and absurd. Harry is myopic as he sits at the centre of his truth, simultaneously loathing and locked into the tropes of tabloid storytelling, the style of which his ghostwritten autobiography echoes. (Higgins 2023).

Toiset arvostelijat olivat kielteisempiä. Esimerkiksi *The Economistin* arvostelija totesi kirjan olevan "harkitsematonta mekastusta" ("Prince Harry's autobiography is an ill-advised romp") ja kritisoi teosta liian paljastavaksi ja kevytliitoiseksi, vaikkakin iskevästi kirjoitetuksi (The Economist 2023).

Prinssi Harry osallistui keskusteluun antamalla sarjan haastatteluja teoksen julkaisemisen tiimoilta. Stephen Colbertin haastattelussa yhdysvaltalaisessa *Late Show* -ohjelmassa 11. tammikuuta 2023 hän totesi kirjan kirjoittamisen olleen ”katarttinen kokemus” ja hän korosti jokaisen sanan ”olevan hänen omiaan” (Ng 2023, suomennokset tässä). Lukija saisi kuulla prinssi Harryn omia sanoja, nimettömien lähteiden sijasta. Haastattelussa Stephen Colbert ei suoraan kysynyt teoksen kirjoittamisesta, mutta muutamien kohdin haastattelija totesi: ”You wrote [...] you typed it” (Colbert 2023). Teoksen kirjoittajuutta ei kuitenkaan ohjelmassa käsitelty.

Neljä kuukautta teoksen julkaisun jälkeen, toukokuussa 2023, myös haamukirjoittaja J.R. Moehringer astui julkisuuteen. Hän kertoi yhteistyöstään prinssi Harryn kanssa *The New Yorkerissa* julkaistussa esseessä, ”Notes from Prince Harry’s Ghostwriter” (J.R. Moehringer 2023a). Hän tiivistää yhteistyötä seuraavasti: ”Spare, meant spending hours together on Zoom, meeting his inner circle, and gaining a new perspective on the tabloids” (mt.). Yhteistyö oli alkanut jo kesällä 2020 ja se oli ollut varsin intensiivistä. Luottamus oli rakentunut lopulta vahvaksi. Työn onnistumiselle oleellista oli, että he saivat tehdä kirjaa salassa. Hän kertoo myös oman näkemyksensä muistelmien tekemisestä ja luonteesta:

Because, I told him, everything you just said is about you. You want the world to know that you did a good job, that you were smart. But, strange as it may seem, memoir isn’t about you. It’s not even the story of your life. It’s a story carved from your life, a particular series of events chosen because they have the greatest resonance for the widest range of people, and at this point in the story those people don’t need to know anything more than that your captors said a cruel thing about your mom. (mt.)

J.R. Moehringerin mukaan haamukirjoittajan tehtävänä on toimia vastapainona ja suorastaan opponenttina muistelijalle itselleen, tai muussa tapauksessa hänen roolinsa supistuisi vain kirjuriksi ja hän samalla pettäisi päämiehensä ja jopa kirjoittamansa teoksen. Hän kertoo myös omista motiiveistaan työtehtävän vastaanottamisessa ja näkemyksensä siitä, miten prinssi Harry on monin paikoin tullut keltaisen lehdistön kaltoin kohtelemaksi: ”I found his story, as he outlined it in broad strokes, relatable and infuriating. The way he’d been treated, by both strangers and intimates, was grotesque” (mt.). J.R. Moehringer kertoi myös toisten ihmisten tärkeästä roolista muistelmien tekemisessä: ”There is always someone who knows your author’s life better than he does, and your task is to find that person fast and interview his socks

off” (mt.). Hän kertoo myös prinssi Harryn motiiveista muistelmien tekemiselle: oikoa itsensä kerrottuja valheita ja saada kerrankin oma tarinansa aitona ja autenttisena kuulluksi.

J.R. Moehringer ottaa kantaa myös haamukirjoitustyön vuotamiseen julkisuuteen. Vain vuorokausi kustantajan ensimmäisen tiedotteen jälkeen hänen nimensä oli jo yhdistetty teokseen ja J.R. Moehringer kertoo vasta silloin ymmärtäneensä, miten prinssi Harrya kohtaan osoitettu paatuneisuus kohdistuisi nyt myös häneen itseensä. Hän kertoo, että oli sovittu siitä, että hän saisi pysyä tunnistamattomana, mutta vuotaja vei tämän mahdollisuuden häneltä. Hän kertoo siitä hullunmyllystä, johon joutui heti kun hänen nimensä oli yhdistetty prinssi Harryyn, ja miten vuotoa seurasi toinen toistaan virheellisemmin kirjoitettuja juttuja hänestä ja hänen työstään. Kiinnostavasti hän kertoo myös, että tässäkin työssä myöhemmin käsiteltävä huhu George Clooneysta hänen ja prinssi Harryn yhdistäjänä, oli virheellinen, ja ettei hän ole koskaan edes tavannut kyseistä näyttelijää. (J.R. Moehringer 2023a.)

Kaikkien näiden virheiden ja huhupuheiden vyöryessä yllensä J.R. Moehringer kertoo itse halunneensa kirjoittaa oikaisun, mutta olleensa oman periaatteensa vanki: haamukirjoittajat eivät puhu (J.R. Moehringer 2023a). Tässäkin suhteessa hänellä ja prinssi Harryllä oli siten yhteneväisyys, sillä prinssi Harrykään ei vuosien varrella ole hovin vaikenemisen periaatteen johdosta voinut julkisesti puolustautua kaikkia häntä kohtaan esitettyjä syytöksiä vastaan.

J.R. Moehringer kertoo, miten viikkoa ennen virallista julkaisua espanjankielinen käännös tuli kaappoihin ennenaikaisesti, ja miten sen perusteella tehtyjen huonojen käännösten myötä teoksesta kirjoitettiin virheellisiä ja suorastaan valheellisia tietoja julkisuuteen (J.R. Moehringer 2023a). Esimerkiksi prinssi Harryn entisen lennonopettajan väitettiin kutsuneen kirjaa ”täydeksi fantasiaksi”, väite, jonka lennonopettaja itse sanoi valheelliseksi heti tämän julkaisun jälkeen (mt.). Muutaman päivän kuluessa osoittautuikin selväksi, että heidän kirjoittamaansa teokseen kohdistui lokakampanja, jonka pyrkimyksenä oli osoittaa, että *Spare* oli täynnä virheitä (mt.). J.R. Moehringer koki välttämättömäksi jollakin tavalla ottaa kantaa julkisuudessa vellovaan myllyyn ja hän julkaisi edellä käsitellyn twiittinsä, joka sekin käännettiin pääläelleen otsikoilla ”Harry’s ghostwriter admits the book is all lies” (mt.). Kohun keskellä hän kertoo turvautuneensa omaan neuvoonsa prinssi Harrylle, ”luota kirjaan”, ja prinssi Harryn todenneen kyönelehtien, miten hyvältä tuntui tietää totuuden olevan viimeinkin julki (mt.).

Tältä osin on huomattava, että J.R. Moehringerin essee on tärkeä osa *Sparen* epitekstejä ja esimerkiksi kynelehtimiseen viittaaminen on samalla retorinen keino, jolla kertomustutkimuksen valossa pyritään *näyttämään* jotakin *kertomisen* sijaan. Tämä on vakuutus tunnustuksen aitoudesta ja prinssi Harryn voimakkaasta emotionaalisesta suhtautumisesta kirjan julkaisemiseen. Prinssi Harryn emotio on tae teoksen autenttisuudesta, sillä nyt ”totuus” on viimeinkin ulkona. J.R. Moehringer antaa siten todistuksen autenttisuussopimuksen puolesta ja *Spareen* kohdistuvia arvosteluja vastaan. On kuitenkin huomattava, että vaikka J.R. Moehringerin kirjoitus pyrkii asettumaan metatasolle ja siten keskustelemaan objektiivisesti *Sparen* kirjoittamisprosessista, on se samalla yksi teoksen epiteksteistä ja osa sen autenttisuudesta käytävää kamppailua ja myös siihen on suhtauduttava kriittisesti.

4 Tekijyys *Sparen* parateksteissä

4.1 Muistelmien tekijä

Muistelmakirjallisuudessa keskustelu tekijyydestä on tärkeää, sillä sen kautta määritellään teoksen autenttisuutta ja siten sen auktoriteettia. Muistelijalla itsellään on luonnollisesti referentiaalista auktoriteettia, sillä ihminen hän on itse ensikäden todistaja omassa elämässään (Björninen 2019, 360). Kysymys on kuitenkin siitä, missä määrin ja millä tavoin kerronnan kohde, eli muistelijan itse, on todella osallistunut teoksensa tekemiseen. Onko hän vain nimi ja kuva kirjan kannessa, vai onko hän kirjoittanut itse tai muokannut tekstiä, tai sitten antanut vain haastatteluja, tai ehkä päiväkirjoja, valokuvia tai muita henkilökohtaisia aineistoja kirjoittajalle, joka on sitten niiden pohjalta laatinut teoksen. Haamukirjoittajien yleistyvää käyttöä muistelmakirjallisuudessa lisää ylimääräisen kerroksen tekijyyden arviointiin ja samalla tekijyyden konventiot muistelmien kohdalla ovat muuttumassa. Yhä useammin yleisö olettaa muistelijan saaneen apua ammattikirjoittajalta, etenkin jos hänellä on ollut suurempia resursseja teoksensa tekemiseksi. Toisaalta muistelijan voi suullisesti elämästään kertoessaan tehdä itseanalyysiä ja tulkintoja omassa tarinassaan, jota hän mahdollisesti ensimmäistä kertaa ääneen toiselle ihmiselle sanoittaa. Muistelussa ei ole kyse mekaanisesta prosessista, jossa henkilö raportoi jotakin aivoihinsa tallentunutta, vaan aktiivisesta kerronnasta. Kuten Jolma on todennut, ”muistaminen voidaan määritellä toiminnaksi, muistelu ja kertominen teoiksi” (Jolma 2021, 31). Muistelijan panos on siis väistämättä tärkeä osa siinä tarinassa, joka teoksessa myöhemmin kerrotaan, vaikka kirjoittajana olisikin joku muu.

Samanaikaisesti on tunnustettava se, että haamukirjoittajan käyttö siirtää osan muistelmien valtaa teoksen kirjoittajalle. Viime kädessä hän valitsee mitä ja millä tavoin teoksessa kerrotaan, vaikka muistelijan työn tilaajana voikin hylätä lopputuloksen. Matias Martínezin mukaan tekstikritiikissä autenttisuus tarkoittaa sitä, että teksti juontuu kokonaan tai pääosin sen nimityltä tekijältä (Martínez 2020, 522). Samalla autenttisuus voidaan yhdistää vastuuseen tekstin sisällöstä; vaikka tekijä ei olisikaan yksinomainen tekstin luoja, hänen tulee hyväksyä sen lopullinen muoto (mt., 522). Tekstin autenttisuuden arvioinnissa olisi siis punnittava niin muistelijan kuin kirjoittajan luovan panoksen määrää teoksessa, ilmaisun vapautta sekä vastuun kantamista lopputuloksesta. Esimerkiksi *Sparen* kohdalla J.R. Moehringin valta tehdä ratkaisuja oli suuri, kuten tämän työn aineistosta myöhemmin nähdään. Voi myös olla, että

alkuperäinen muisteltu kertomus on elliptinen ja kirjoittaja joutuu paikkaamaan aukkoja tai täydentämään kertomusta. Mitä enemmän kirjoittajan on eheyttävä alkuperäistä tarinaa, sitä suuremmaksi hänen panoksensa tekijänä kasvaa.

Muistelija asemoi itsensä usein omistajana suhteessa kertomukseensa, vaikka hän ei teosta olisikaan kirjoittanut. Tällöin korostetaan ”oman tarinan” kertomista, joka tuodaan esiin parateksteissä, esimerkiksi ”My story” -tyyppisissä otsikoissa. Samalla esipuheissa ja haastatteluissa voidaan korostaa tarinan kuulumista juuri muistelijalle. Esimerkiksi Eleanor Rooseveltin omaelämäkerran nimi vuodelta 1937 on *This is my story*. Pienellä sanakäännöksellä teoksen nimi voisi olla paljastavampi *This story is mine*. Vastaavasti Britney Spears kertoi muistelmitaan vuonna 2023: ”It’s coming, my story, on my terms... at last” (Wickman 2023). Kertomuksen omistajuutta korostaessa muistelija tekee kaksi asiaa: toisaalta hän asettaa varsinaisen kertojan, eli kirjoittajan, panoksen toisarvoiseen asemaan omaa tekijyyttään vahvistaakseen, toisaalta hän vaatii yleisöä tunnustamaan teoksensa auktoriteetin elämänsä tapahtumien tulokinnassa kaikkia muita itseään kohdistuvia kertomuksia vastaan (esimerkiksi kilpailevia epävirallisia elämäkertoja tai lehdistön kirjoitteluja). Kertomuksen omistajuus korostuu muistelmateoksen tekijyydessä.

Tekijyysargumentaatio on keskeinen osa muistelmakirjallisuutta, sillä tekijyys on välttämättömä autenttisuussopimuksen syntymiseksi. Jos muistelmien tekijäksi todetaan toinen henkilö, teos menettää arvoaltaansa ensi käden lähteenä muistelijan elämästä. Toisinaan muistelmien parateksteissä kerrotaan avoimesti ammattikirjoittajasta, mutta tällöinkin korostetaan muistelijan itse eläneen elämänsä ja antaneen teoksen perustana olleet haastattelut. Kirjoittajan roolia vähäteltäessä suojellaan muistelijan asemaa tekijänä, sekä samalla autenttisuuden illuusiota ja autenttisuussopimuksen muodostumista. Keskustelu muistelmien tekijyydestä onkin yksi autenttisuuden kamppailukenttä, jolla luoviminen on kustantajalle ja tekijälle toisinaan varsinaista taiteilua. Jos haamukirjoittajan rooli salataan, otetaan riski sen myöhemmästä paljastumisesta ja teoksen uskottavuuden romahtamisesta. Toisaalta jos kirjoittaja tuodaan liian näkyvästi esiin, tarvellään autenttisuussopimuksen muodostuminen. Usein valittu taktiikka kulkeekin näiden väliltä. Esimerkiksi *Sparen* kohdalla tieto haamukirjoittajan käytöstä vuosi julkisuuteen heti seuraavana päivänä ensimmäisen kustantajan tiedotteen jälkeen, kesällä 2021, eli puolitoista vuotta ennen teoksen julkaisua. Tällöin tieto haamukirjoittajasta jäi

täysin teoksen itsensä herättämän uutispommin jalkoihin. Myöhemmin aihetta käsiteltäessä tieto haamukirjoittajasta oli jo menettänyt uutuusarvonsa. Haamukirjoittajavuoto voi siten olla ennaltaehkäisevää ja taitavaa median käyttöä. J.R. Moehringer mainitaan *Sparen* kiitoksissakin juuri siinä määrin, että hänet on tuotu esiin, mutta kuitenkin välttämällä sitä, ettei tekijyyden viitta ja sen myötä teoksen autenttisuus riistäytyisi prinssi Harrylta itseltään.

Tekijyyden käsitteen tarkastelu, sekä tekijyyden tuottaminen teoksen parateksteissä, ovat tärkeä osa teoksen autenttisuuden analyysiä. Keskustelua hallitsee usein käsitys siitä, että tekijänä on pidettävä juuri kirjoittajaa. Siksi tekijyyden käsitteen vivahteikkouden ymmärtämiseksi teen katsauksen historiaan, josta näemme, miten kirjoittajuuden, tekijyyden ja auktoriteetin käsitteet ovat limittyneet toisiinsa. Tästä voin myöhemmin tehdä johtopäätöksiä sen suhteen, onko teoksen tekijyydelle ja siten autenttisuudelle merkitystä sillä, että *Sparen* kirjoittajana ei ole toiminut prinssi Harry itse.

4.2 Tekijyys muuttuvana käsitteenä

Olen tarkastellut tekijyyden tutkimuksen pääsuuntia niin kirjallisuudentutkimuksessa kuin tekijänoikeustutkimuksessakin artikkelissani ”Tekijän monet elämät – tekijän käsite kirjallisuudentutkimuksen ja tekijänoikeuden yhdistäjänä” (Mattila 2020). Samoin oikeustieteellisen väitöstutkimukseni ”Yhteistyö tekijänoikeudessa - tutkimus alkuperäisestä tekijänoikeuden haltijasta yhteistyöhön ja yhteisöllisyyteen perustuvissa luovissa prosesseissa” käsitteli kollaboratiivisen tekijyyden tekijänoikeuksia (Mattila 2022). Tätä aikaisempaa työtäni tämän opinnäytetyön näkökulmaan sovittaen tarkastelen seuraavaksi tekijän käsitteen historiallista muotoutumista.

Kuten edellä autenttisuuden yhteydessä totesin, historiallisesti tekijän (*author*) käsite on viitannut auktoriteettiin teoksen tulkinnassa. Tekijä on nähty viimekätisenä teoksensa merkitysten tulkkina. Esimerkiksi Platonin mukaan vain puhujalla itsellään oli lopullinen valta määrittellä sitä, mitä merkityksiä tekstiin sisältyi (387–355 eKr., kohdat 275d–277a ja esim. 274e, 275a, ja ks. esim. Scolnicov 2006, 182 ja Griswold 2024). Platon näki ongelmana sen, että teksti pyrki korvaamaan puhujan auktoriteetin (mt., kohdat 275d–277a). Tekstiä voitiin levittää yle-

söille, jotka alkuperäistä puhujaa ymmärtämättä tekivät siitä virheellisiä tulkintoja (mt., kohdat 275d–277a). Platon näki tekijyyden tulkintavaltana suhteessa tekstiin. Tämä tekijän ja auktoriteetin läheinen suhde näkyi vielä keskiajalla, esimerkiksi latinalaisperäisessä ja vanhaan ranskan kieleen kulkeutuneessa sanassa *auctor*⁶, joka viittasi erehtymättöminä ja ajattomina pidettyihin antiikin sekä raamatullisiin kirjoittajiin (Fonzo 2017, 1–5). Aikalaiskirjoittajia tai runoilijoita ei keskiajalla olisi pidetty tekijöinä, vaan korkeintaan omatoimisina kirjoittajina, joiden teksteillä ei ollut sen suurempaa arvovaltaa. Kuten edellä on käsitelty, vasta myöhemmin käsitteen käyttö yleistyi koskemaan myös ajankohtaisia kirjoittajia, jotka olivat oman aihepiirinsä asiantuntijoita. Nimitys *auctor* on myös myöhempien englanninkielisten termien *author* ja *authorship* taustalla. Auktoriteetin merkityksessä tekijä on henkilö, joka on asiantuntija aihepiirissään ja kykenee analysoimaan ja tulkitsemaan käsiteltävää aihetta ja tuottamaan sitä koskevaa omaperäistä sisältöä. Muistelmakirjallisuuden kehukseen tätä tekijänäkemyttä sovitettaessa on ilmeistä, että muistelija itse on omien kokemustensa asiantuntija, ja siten auktoriteetti ja tekijä omassa kertomuksessaan. Jos siis tekstin kirjoittaa joku toinen, voidaan kysyä miten se saa auktoriteetin suhteessa käsittelemäänsä asiaan, joka on toisen henkilön elämä ja sen kokemukset (Kraebel 2019, 98–99).

Keskiajan jälkeen ajatus kirjoittajasta auktoriteettina siirtyi myös kaunokirjallisuuteen ja kulminoitui romantiikan aikakaudella 1800-luvun alussa. Kaunokirjallisellakin tekstillä ja lyriikalla kuviteltiin olevan tietty oikea sisältö, eli se, mitä vaikkapa runoilija oli halunnut tekstillään sanoa. Tämä sisältö oli löydettävissä tekijän elämää ja hänen mielipiteitään tarkastelemalla (Harland 1999, 72–73). Siinä missä ennen esimerkiksi Aristoteleen nimi oli auktoriteetti, joka takasi tekstin sisällön oikeellisuuden, tuli nyt tekijän henkilöstä myös lyyristen tekstien auktoriteetti. Kirjoittajan henkilöstä muodostui eräänlainen tulkinta-avain teoksen sisältöjen löytämisessä. Romantiikan ajan tekijää korostava auktoritatiivinen näkemys ei siten syntynyt tyhjästä, vaan rakentui johdonmukaisesti siihen linjaan, joka juontui jo antiikin ajan näkemyksistä tekijän asemasta.

---

⁶ Latinaksi sanan *auctor* yksi merkityksistä oli auktoriteetti, mutta myös alkuperä tai perustaja, ks.: Latdict, Latin Dictionary and Grammar Resources, osoitteessa: <https://www.latin-dictionary.net/search/latin/auctor> (katsottu 10.4.2024)

Tekijän merkitys tekstin tulkinnan avaimena alkoi kuitenkin vähentyä erityisesti 1900-luvun alun uuskriittisessä kirjallisuudentutkimuksessa, jonka keskeinen teesi oli siinä, että vain tekstillä itsellään oli merkitystä eikä esimerkiksi kirjailijan elämää, hänen intentioitaan tai hänen aikakautensa kulttuurisia arvoja pitänyt käyttää tulkinnan mittapuuna (Eagleton 2014, 42). Kirjallisuudentutkijat William K. Wimsatt ja Monroe C. Beardsley nimesivät kuuluisasti intentioharhaksi sen, että lukija pyrki selvittämään todellisen tekijän aikomuksia tekstin takana, sillä tekijä itse ei ole lukemisen hetkellä tulkitsemassa omaa tekstiään lukijalle; toisin sanoen, lukija on tekstin kanssa yksin ja tekee tulkintansa vain sen perusteella, mitä tekstistä ilmenee (Wimsatt ja Beardsley 1954). Huomion kohteeksi nousi yhä useammin teoksen vastaanotto, eli lukemisen hetki niin sanotussa reseptiotutkimuksessa, sekä samalla se fiktiivinen tekijä, joka tekstistä itsestään voitiin rekonstruoida. Esimerkiksi tekstistä välittyvien arvojen ja asenteiden, sekä tekstissä tehtyjen valintojen kautta, voidaan muodostaa kuva siitä subjektista, joka ikään kuin teoksen on tehnyt. Tekijän pyrkimyksiä voidaan etsiä tarkastelemalla sitä, mitä asioita kertoja kertoo ja miksi, ja mitä hän näyttää tavoittelevan (Schmid 2013). Tätä niin kutsuttua sisäistekijää ei kuitenkaan pidä sekoittaa varsinaiseen tekstin kirjoittaneeseen ihmiseen. Kirjallisuudentutkija Alexander Nehamas onkin ehdottanut tekstin tulkinnan lähtökohdaksi sitä, ”kuka ylipäätään voisi puhua?” (1986, 690). Tällöin huomio kiinnittyy siihen ääneen, joka tekstistä itsestään nousee ja niistä keinoista, joilla se pyrkii lukijaan vaikuttamaan (Pappas 1989, 326 ja Nehamas 1981). Kirjallisuudentutkija James Phelanin mukaan jokainen lukija joutuu väistämättä konstruoimaan oman mielikuvansa tekijästä, ja tästä muodostuu ylimääräinen resurssi tekstin tulkinnalle (2007, 3–4).

Foucault esitti esseessään ”What is an author?” (1977), että tekijän käsite muodostuu funktioidensa kautta. Oleellista on se, mitä asioita käsitteellä tehdään ja mitä prosesseja se tekee mahdolliseksi. Foucault korosti, kuten edelläkin on todettu, että historiallisesti tekijätiedolla on ollut auktoritatiivinen ja sen totuusarvoon vaikuttava funktio. Tämän lisäksi tekijän käsitteellä on luokitteleva funktio (Foucault 1977, 123). Tekijätieto niputtaa yhteen teoksia ja erottelee niitä muista. Se liittyy teoksen osaksi laajempaa kokonaisuutta, diskurssia, johon liittyvät tekijän mielipiteet, lausumat, arvot ja imago. Teoksesta tehtyjä tulkintoja voidaan heijastaa sen tekijää vasten. Puhuttaessa Aristoteleesta, ei yleensä viitata erääseen 300-luvulla eKr. Kreikassa eläneeseen ateenalaismieheen sinänsä, vaan tiettyyn ajattelun, teosten ja älyllisen perinnön muodostamaan kokonaisuuteen, jolle nimi Aristoteles toimii yhteisenä leimana (mt.,

123–124). Samalla tekijätieto rajoittaa ja ohjaa tekstistä tehtäviä tulkintoja, kun tekstille annetaan merkityksiä suhteessa sen tekijään. Jos teoksen tekijänä on Aristoteles, emme lue tekstiä komediana, vaan ensi riveistä alkaen suhtaudumme siihen vakavasti ja annamme tekstille arvovaltaa jo ennen lukemisen aloittamista. Tulkintahorisonttimme teoksen auktoriteetista ja merkityksistä määrittyy dramaattisesti (vaikka ei aina perustellusti) suhteessa siihen, tiedämmekö muistelmateoksen tekijäksi vaikkapa valtiomiehen tai kosmologin, tai vaikkapa entisen missin tai televisiojuontajan.

Luokittelevan funktion lisäksi Foucault korosti tekijän käsitteen mahdollistavan kontrollin (1977, 124). Tekijän käsitteen kautta luovaa prosessia voidaan kontrolloida poliittisesti ja taloudellisesti, mutta samalla kontrolli voi perustua myös sosiaalisille normeille ja toteutua myös taiteilijan itsesensuurin muodossa. Autenttisenä muistelmakirjallisuutena voidaankin pitää sellaista ilmaisua, joka toteutuu tekijään kohdistuvasta itsesäätelystä riippumatta. Vertailun vuoksi voidaan pohtia esimerkiksi folklorea, jossa anonyymien kollektiivisuuden takia tällaista tekijyyden kautta tapahtuvaa sosiaalista kontrollia ei ole. Tekijyyttä ei yleensä voi folkloressa kohdentaa yksittäiseen henkilöön ja ehkä se juuri siksi voi olla aikakaudelleen vapaampaa, groteskimpaa, räävittömämpää, ja samalla sekä autenttisempaa että kriittisempää kuin salonkikelpoinen ammattikirjallisuus. Muistelmakirjallisuudessa ristiriita nousee siitä, että muistelmia ei oikein voi kirjoittaa anonyymisti, mutta tekijyyden kautta nousee riski sosiaalisen paineen aiheuttamasta itsesensuurista, josta autenttisen muistelmateoksen tekijän on kyettävä vapautumaan. Kontrollin ja vastuun lisäksi tekijyys kohdistaa myös omistajuutta luovan työn sisällöstä (mt., 124). Viimeistään 1700-luvulta lähtien ja ensimmäisten tekijänoikeuslakien laatimisen myötä tekijän käsite onkin muuttunut individualistisen luovan prosessin nimittäjäksi.

Kun siis palaamme pohtimaan muistelmateoksen tekijyyttä, huomaamme, että muistelmien tekijyys kohdistuu toisaalta muistelijaan itseensä ja toisaalta teoksen kirjoittajaan. Kyse on myös siitä, minkälaisia odotuksia ja tulkinnan kehyksiä jo pelkästä tekijän nimestä muodostetaan. Esimerkiksi brittiläisen kuninkaallisen muistelmien luentaan valmistaudutaan jo luonnollisesti korkeaa tyyliä ja ylevää käsittelyä odottaen. Toisaalta juuri näitä odotuksia rikkomalla vaikkapa prinssi Harry voi kamppailla oman autenttisuutensa puolesta. Muistelmateosta luetaan harvoin pelkkänä tekstinä, sillä kuvaa muistelijan julkisesta persoonasta käytetään tekstin tulkinnan kehyksenä. Lukija yleensä tietää muistelijasta jotakin jo ennakolta ja siten

suhteuttaa lukemaansa taustatietoihinsa ja odotuksiinsa. Genette korostaakin, että myös faktat, kuten kirjoittajan ikä tai sukupuoli, voivat paratekstin tavoin ohjata teoksen tulkintaa (1997, 7), ja juuri siksi tekijyydellä on merkitystä. Tämän opinnäytetyön rajoissa ei kuitenkaan ole mahdollista analysoida pitkällisesti sitä, millä tavoin lukijan ennakkotieto siitä, että prinssi Harry on englantilainen kuninkaallinen, ohjaa hänen *Spareen* kohdistuvia odotuksiaan. Voimme vain miettiä, miten lukija, joka ei tietäisi prinssi Harrystä mitään ennakolta, suhtautuisi tähän teokseen. Ymmärtäisikö hän edes, että kyse on kuninkaallisen henkilön muistelma? Teoksen kannessa kyllä lukee suurin kirjaimin ”PRINCE HARRY”, mutta tämä voisi yhtä hyvin olla taiteilijanimikin (vrt. muusikko ”PRINCE”). *Sparen* kansikuvan intimiteetti on myös kuninkaalliselle instituutiolle vierasta, sillä etäisyys on yksi monarkian tunnusmerkeistä. Kuninkaallinen ei kuulu kansaan, vaan on sen yläpuolella, eikä rahvas pääse kuninkaan lähelle. Siksi fiktiivinen ja täysin ennakkotiedoista vapaa lukija tuskin tunnistaisi *Sparea* kuninkaallisen henkilön muistelmina. Käytännössä, koska teoksen yleisö tuntee prinssi Harryn varsin hyvin, tämä kontrasti, jonka toisaalta *Sparen* intimiteetti ja samalla kuninkaallisen instituution perinteinen etäisyys aiheuttaa, on mielenkiintoinen ja lukuhaluja herättävä.

On merkillepantavaa, että alkuperäisessä englanninkielisessä versiossa prinssi Harry esitellään heti kustantajan logosivun jälkeen seuraavasti ja hänen tekijyyttään vahvistaen.

About the Author PRINCE HARRY, The Duke of Sussex, is a husband, father, humanitarian, military veteran, mental wellness advocate and environmentalist. He resides in Santa Barbara, California, with his family and three dogs. (*Spare*, p. iii.)

Tämä prinssi Harryn esittely kuitenkin puuttuu esimerkiksi suomenkielisestä versiosta ja kannen jälkeen lukijan eteen avautuu suoraan nimiölehti. Joka tapauksessa, teoksen tekijyys yhdistetään selvästi prinssi Harryyn itseensä.

4.3 Tekijyyden tuottaminen *Sparen* parateksteissä

Sparen markkinointia varten perustettiin internetsivusto www.princeharrymemoir.com kesäkuussa 2022 (prinssi Harry 2024, verkkosivu). Sivustolla kerrotaan tietoja teoksesta, sen taustoista sekä prinssi Harryn yhteiskunnallisesta toiminnasta. Teoksen tekijyyttä käsitellään kohdan ”About the Author” -otsikon alla seuraavasti:

Prince Harry, The Duke of Sussex is a husband, father, humanitarian, military veteran, mental wellness advocate, environmentalist, and bestselling author. He resides in Santa Barbara, California, with his family and three dogs. His memoir, *Spare*, was published on January 10th, 2023 and is the fastest selling nonfiction book of all time. (prinssi Harry 2024, verkkosivut.)

Sivuilla tekijän käsitettä (*author*) käytetään siten teoksen tarjoaman kertomuksen alkuperän merkityksessä, ei niinkään kirjoittajan merkityksessä. Verkkosivuilla ei myöskään puhuta varsinaisesta kirjoittamisesta, eikä verkkosivulta löydy mainintaa teoksen kirjoittajasta, J.R. Moehringersistä. Kysymys teoksen tekijyydestä pääasiallisesti vältetään. Lukijalle syntyy sellainen mielikuva, että prinssi Harry on itse teoksen kirjoittaja.

J.R. Moehringerin osuus teoksen kirjoittajana ei kuitenkaan säilynyt salaisuutena kauan, sillä jo yhden vuorokauden kuluttua alkuperäisestä kustantajan tiedotteesta, eli 19. päivänä heinäkuuta vuonna 2021, *Daily mail* kertoi prinssi Harryn värvänneen maailmankuulun haamukirjoittajan, J.R. Moehringerin, muistelmiensa kirjoittajaksi (Smith 2021). Samana päivänä myös *New York Postin* juoruosasto *Page six* kertoi, että:

Insiders tell us that Harry — whose schism with the British royal family has turned the institution on its head and created a cultural storm on both sides of the Atlantic — has been working on the book with power ghostwriter J.R. Moehringer. (Coleman ja Nathan, 2021.)

Epäselvää oli, miten prinssi Harry ja J.R. Moehringer olivat tavanneet, mutta lehden toimittaja spekuloi yhteisen ystävän, George Clooneyn, mahdollisesti johdattaneen heidät yhteen (mt., mutta kuten edellä on käsitelty, J.R. Moehringer myöhemmin kiisti tämän). Lehden toimittaja spekuloi J.R. Moehringerillä ja prinssi Harrylla olevan samankaltaisia kokemuksia ja sielunheilomaisuutta vaikean isäsuhteen kautta. Vastaavasti kirjoitti myös *The Guardianin* toimittaja: "No doubt Moehringer was chosen to write the prince's confessional because he seemed a kindred spirit, wronged and voluble" (Adams 2022). J.R. Moehringer ei kuitenkaan kommentoinut kirjoittajaväitteitä vielä tuolloin ja epäselvää on se, miten tieto kirjoittajasta oli vuotanut julkisuuteen. Voihan olla, että huhu maailmankuulun haamukirjoittajan värväämisestä prinssi Harryn avuksi oli tietoinen kustantajan päätös, sillä tämä todennäköisesti vain kohotti mielenkiintoa tulevaa teosta kohtaan.

Spekulointi J.R. Moehringerin osallisuudesta kirjoitushankkeeseen jatkuikin koko teoksen tuotannon ajan. 12. päivänä marraskuuta 2021, toimittaja Rachel Deahl kirjoitti haamukirjoittamista koskevassa artikkelissaan, miten J.R. Moehringerin nimi oli jätetty tietoisesti pois teoksen tiedotteesta ja miten kirjallisuusalan tietäjät tiesivät hänen olevan rekrytoitu teoksen kirjoittajaksi (Deahl 2021). Sitten marraskuussa 2022 *Salon* kirjoitti haamukirjoittajan osallisuudesta ja teoksen tekijyydestä jo hieman epäilevään sävyyn:

But "raw," as Harry's memoir is described, does not mean unassisted. Harry is working with a ghostwriter on the book: J.R. Moehringer, a novelist and journalist who won a Pulitzer while at the Los Angeles Times. [...] The New York Times describes Moehringer as an "acclaimed ghostwriter" who is "known for probing the tensions inherent in father-son relationships," which led The Guardian to speculate Harry's book may have some paternal explosions of its own about King Charles III [...]. (Stine 2022.)

Huhupuheista huolimatta *Sparen* kirjoittajuus liitettiin toisissa kirjoituksissa yksinomaan prinssi Harryyn. Esimerkiksi *The Guardian* julkaisi juuri ennen kirjan virallista julkistusta 5. tammikuuta 2023 (jolloin espanjankielinen versio oli jo saatavilla) jutun, jossa yhteensä yhdeksän kertaa todetaan "Harryn kirjoittavan" teoksessaan eri asioista (esimerkiksi "Harry writes that William wanted to [...]", Pengelly 2023). Artikkelin on esimerkki siitä, miten teoksen tekijyys ja kirjoittajuus miltei automaattisesti yhdistetään toisiinsa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että *Sparea* koskevassa keskustelussa on yllättävän vähän problematisoitu sitä, että prinssi Harry ei ole itse kirjoittanut muistelmiaan. Ehkä yleisö mieltää silti tekstin olevan prinssi Harryn lausumaa ja ehkäpä jopa hänen haastattelujensa osittaista litterointia, eli hänen "omia sanojaan". Näin tuskin todellisuudessa on, sillä tällöin maailmankuulun miljoonaluokan haamukirjoittajan käyttäminen olisi tarpeetonta. Toisaalta suhtautuminen haamukirjoittajien käyttöön muistelmakirjallisuudessa on muuttumassa jo senkin takia, että ilmiö on yleistynyt ja yleisö lienee jossakin määrin kyynisempää teoksen kirjoittajuutta pohtiessaan. Ehkä moni ei edes odottanut, että maailmankuulu henkilö itse vaivautuisi, ehtisi tai ehkä edes kykenisi omaa muistelmateostaan kirjoittamaan. Prinssi Harrykään ei ole minään kirjallisuusharrastajana tunnettu, vaan pikemminkin räväkkä toiminnan mies. Siten haamukirjoittajan käyttäminen voidaan nähdä myös luonnollisena ratkaisuna. Toisaalta kysymykseksi jää edelleen se, miksi ammattikirjoittajan panosta piilotellaan, jos se kuitenkin halutaan nähdä hyväksyttävänä.

Syy tekijäproblematiikan vähäisyyteen voi kuitenkin olla myös kustantajan erittäin onnistuneessa haamukirjoittajaan liittyneessä julkisuusstrategiassa. Kuten yllä totesin, tieto vuodettiin (ilmeisesti J.R. Moehringerin kanssa tehdyn sopimuksen vastaisesti) julkisuuteen samaan aikaan kirjan ensitietojen kanssa. Tällöin suurin uutispommi oli luonnollisesti se, että prinssi Harry aikoo paljastaa salaisuuksiaan kuninkaallisen perheen elämästä, ei se, että teoksen kirjoittaisi joku muu. Kysymys tekijyydestä nousi oikeastaan vasta silloin uudestaan esiin, kun teoksen totuudenmukaisuutta kyseenalaistettiin joidenkin faktavirheiden takia (jonka seurauksena J.R. Moehringerkin lopulta osallistui keskusteluun ja nousi puolustamaan omaa työtään).

4.4 Muistelmien kertoja

Tämän opinnäytteen varsinaisena tutkimuskohteena ei sinänsä ole muistelmateoksen kertoja tai teksti, mutta näiden käsittely on tärkeää lyhyesti ja soveltuvien osien siksi, että kysymys autenttisuudesta, sekä tekijän rakentumisesta teoksen parateksteissä toteutuvat myös kerronnan kautta. Käsittelen lyhyesti sitä, millä tavoin *Sparen* kerronnassa lunastetaan parateksteissä annettua autenttisuuslupaa ja miten haamukirjoittajan käyttö toisaalta riskeeraa autenttisuussopimuksen syntymistä.

Lejeune muotoili vuonna 1975 teorian omaelämäkerrallisesta sopimuksesta (*le pacte autobiographique*), jonka mukaan teos voi olla omaelämäkerta vain, jos sen tekijäksi ilmoitettu henkilö, tarinan kertojaääni, sekä se hahmo, jonka tarinaa kerrotaan, ovat yksi ja sama henkilö. Lejeune puhui identiteetin kolmikerroksisuudesta (1975, 23–24). Tällöin tekijän, kertojan ja kerronnan kohteen yksi-identiteettisyys muodostavat Lejeunin mukaan ”omaelämäkerrallisen sopimuksen” tekijän ja lukijan välillä (mt., 28–30).

Tekijäolettaman mukaan *Sparen* lukijalle syntyy se käsitys, että teoksessa on kunnioitettu Lejeunen omaelämäkerrallista sopimusta, eli teoksen tekijä, kertoja sekä kohdehenkilö ovat yksi ja sama, eli prinssi Harry itse. Tekstin kerronta ja sisältö vahvistavat tämän käsityksen, kuten myöhemmin nähdään. Juuri minäkerronta onkin keskeinen autenttisuuden tuottamisen keino

muistelmakirjallisuudessa. Henkilön ajatellaan olevan ensi käden todistaja omassa tarinassaan, vaikka todellisuudessa näin ei aina ole. Esimerkiksi muistot lapsuudesta, tai vaikkapa päihteiden huurruttamasta kiertue-elämästä, voivat olla hyvinkin hataria. Muistelmien tiedot voivatkin perustua siihen, mitä joku toinen henkilö on muistelijan elämästä kirjoittajalle kertonut. Silti minäkerronnan keinoin on tärkeää tuottaa illuusiota autenttisuudesta teoksen auktoriteetin lunastamiseksi.

Sparen kohdalla on kuitenkin jo käytännön syistä väistämätöntä, että prinssi Harry ei ole voinut täysin omasta muististaan teostaan sanella, sillä se sisältää tietoja myös muilta ihmisiltä. Esimerkiksi prinssi Harryn lapsuusajan tapahtumista hän ei itse juurikaan muista ja *Sparessa* kerrotaankin kertomuksen juontuvan tältä osin muiden henkilöiden tarinoista. Kyse ei tällöin ole yksinomaan prinssi Harryn muistelutoiminnasta, vaan muistelu kertomusta tuottavana toimintana laajenee myös muihin henkilöihin. Nämäkin henkilöt ovat antaneet panoksensa teoksen lopputuloksessa (olkoonkin että mahdollisesti vähäisen ja siten tuskin esimerkiksi tekijänoikeudellisesti relevantin panoksen). Teos on silti kirjoitettu ensimmäisessä persoonassa, vaikka tekstin pohjana olisikin kolmannen osapuolen muistelu. Esimerkiksi elokuun 30. päivästä vuonna 1997 (eli juuri ennen hänen äitinsä onnettomuutta) prinssi Harry kertoo seuraavasti:

On August 30, 1997, I didn't spend a lot of time looking at the lawn. Both Willy and I hurried through our evening baths, jumped into our pyjamas, settled eagerly in front of the TV. Footmen arrived, carrying trays covered with plates, each topped with a silver dome. (*Spare*, 34.)

Kuitenkin prinssi Harry on kertonut aikaisemmin esimerkiksi Xboxia koskevassa kohdassaan, ettei hänen muistinsa toiminut kovin hyvin noina lapsuuden vuosina. Lukijalle näyttäytyy epätodennäköisenä, että hän muistaisi kovin yksityiskohtaisesti kyseisen traagisen illan. Silti, monin paikoin autenttisuuden vakuuttaminen tapahtuu kerronnassa, jossa muistelija pohtii omaa muistamistaan: "I vividly remember that thought flashing through my mind. And I remember waiting patiently for Pa to confirm that indeed Mummy was all right. And I remember him not doing that" (*Spare*, 18), ja esimerkiksi:

I remember the mounds of flowers all around us. I remember feeling unspeakable sorrow and yet being unfailingly polite. I remember old ladies saying: Oh, my, how polite, the poor boy! I remember muttering thanks, over and over, thank you for coming, thank you for saying that, thank you for camping out here for several days. I remember consoling several folks [...]. (mt., 22.)

Kyse on tietenkin haamukirjoittajan tekemästä dramatisoinnista, jonka pragmaattinen lukija ymmärtää tarinan kerronnallisista syistä välttämättömäksi ja siten pikemminkin autenttisuussopimusta tuottavina tekijöinä. Toisaalta ja tästä huolimatta on todettava, että haamukirjoittaminen voi myös rapauttaa Lejeunen määrittelemää omaelämäkerrallista liittoa, ainakin silloin, jos kirjoittajan panos tekijänä on liian vaikuttava. Oleellista on se, onko *Sparen* tekijä J.R. Moehringer vai prinssi Harry, vai molemmat yhdessä. Rikkooko haamukirjoittajan käyttäminen kerronnan yksi-identtisyttä? Onko esimerkiksi uskottavaa se, että prinssi Harry todella on itse löytänyt amerikkalaisen kirjallisuuden ikonin, William Faulknerin, lainauksen www.brainyquote.com -sivustolta, etenkin kun ainakaan tätä tutkimusta tehtäessä kyseistä lainausta ei lainkaan kyseiseltä sivustolta löytynyt. Ehkä prinssi Harry löysi lainauksen joltakin toiselta sivustolta, tai sitten tämä tarina on haamukirjoittajan sepite, jolla vältetään epäuskottavaa vaikutelmaa, mutta voidaan sen turvin tuoda hänen oman esikuvansa korkeakirjallinen epigrafi teoksen alkuun (J.R. Moehringer on amerikkalaisen kirjallisuuskaanonin tuntija, Ray 2023). Joka tapauksessa, kyse on siitä, heijastaako William Faulknerin epigrafi *Sparessa* pikemminkin J.R. Moehringeria kuin prinssi Harrya ja miten haamukirjoittajan oma persoonallisuus näkyy hänen kirjoittamassaan teoksessa.

Epigrafin valinnassa kiteytyy muistelmateoksen peritekstien ja tekijyyden problematiikka, eli kuka peritekstejä kertoo ja kenen äänellä ne puhuvat. Ovatko ne osa teosta ja kuullaanko niissä saman kertojan ääni kuin varsinaisessa tekstissä? Keskinen on tarjonnut toimittajakertojan käsitettä peritekstien tekijäksi (Keskinen 1993, 152). Toimittajakertoja on henkilö, joka ”saattaa teoksen julkaisukuntoon periteksteineen kaikkineen, mutta ei osallistu muuten kerrontaan tai tapahtumiin” (mt., 152). Keskinen mukaan toimittajakertoja on siten ajallisesti ja paikallisesti implisiitin tekijän ja pääkertojan ulkopuolella. Ehkä *Sparen* periteksteistä välittyvää kertojaa voidaankin pitää toimittajakertojana, joka pyrkii luomaan vähäeleisen kehyksen, jossa prinssi Harryn tarina sitten avautuu.

Olipa niin tai näin, muistelmien kerronnassa on tuotettava illuusio siitä, että kertojana on sama henkilö, kuin se joka tekijänsikin on merkitty. Näinhän juuri BrainyQuote.com -selityksellä *Sparen* epigrafin kanssa on tehtykin, olipa tarina sitten totta tai ei. Kertojan oikean fokaalisoinnin lisäksi kerronnan kohteena on oltava tekijäkertoja itse. Tämähän ei ole *Sparessa*

problemaattista, sillä teos kertoo prinssi Harrystä. Omaelämäkerrallisen sopimuksen säilymiseksi haamukirjoittajan on mahdollisimman identtisesti jäljiteltävä muistelijaa, jotta teoksesta rekonstruoituva sisäistekijä olisi mahdollisimman samankaltainen sen julkilausutun tekijähenkilön kanssa. Tämä tapahtuu kerronnan tyylin, sävyn ja muiden keinojen avulla. Omaelämäkerrallisen sopimuksen säilyminen riippuu myös siitä, miten onnistuneesti haamukirjoittaja rekonstruoi muistelijan henkilön myös varsinaisena kertojana, ja miten uskottavasti muistelija esitetään ulkomaailmaan teoksen tekijänä. Vaikka siten haamukirjoittaminen uhkaa Lejeunen omaelämäkerrallista sopimusta, voidaan erilaisin autenttisuutta lisäävin keinoin, kuten paratekstein ja kerronnan tyyllillä, paikata tätä murtumaa. Muistelmateoksen ominaispiirteenä voidaankin pitää pyrkimystä kertojan ja kertomuksen kohteen identtisuudesta (se, joka kertoo, on sama kuin se, josta kerrotaan). Tämän lisäksi, jos teos on haamukirjoitettu, myös kertomuksesta muodostuvan sisäistekijän tulee lähentyä teoksen julkilausuttua tekijää. Se, miten hyvin näissä pyrkimyksissä onnistutaan, on yksi muistelmien autenttisuuden mittapuista. Oleellista on myös, että jos teos esitetään omaelämäkertana, väitetään, että sen kerronta on totuudellista (Missinne 2019, 223). Tällöin teoksen pitää myös faktisesti sisältää oikeita tietoja. Juuri tästä syystä sinänsä suhteellisen mitättömiäkin faktavirheitä pyrittiin käyttämään *Sparen* koko uskottavuuden rapauttamiseksi, kuten yllä on nähty (ks. luku 3.2).

Apuna muistelijan ja teoksen kirjoittajan välisen monimutkaisen suhteen tarkastelussa voidaan käyttää klassisen narratologian teoriaa kertomuksen ja kerronnan välisestä suhteesta (Chatman 1978, 19). Lukija aina rekonstruoi kertomuksen kerronnasta ja varsinainen kertomus on siis jotakin aineetonta, abstraktia, jonka olemassaolo voidaan tulkita vain kerronnan pohjalta. Mitä ja millä tavoin kertomus kerrotaan vaikuttaa siihen, minkälaisen kertomuksen lukija mielessään muodostaa. Muistelmateos poikkeaa fiktiivisestä teoksesta siinä, että kerronnan taustalla on olemassa oikea elämä ja sen tapahtumat, joista muistelija ensin kertoo kirjoittajalle. Tällöin alkuperäisen kertomuksen, muistelijan elämän, ensimmäinen kerronta tapahtuu yleensä suullisesti muistelijan ja kirjoittajan välillä.

Muistelmatarinan seuraava kerronta tapahtuu kirjoittajan ja lukijan välillä. Kirjoittaja pyrkii rekonstruoimaan alkuperäisen muistelijakertojan omassa tekstissään. Haamukirjoittajan tavoitteena on kirjoittaa sellainen teksti, josta oletettu lukija tunnistaisi sellaisen sisäistekijän,

joka olisi mahdollisimman samankaltainen muistelijakertojan kanssa. Tämä sisäistekijä on fiktiivinen hahmo, jonka lukija rekonstruoi teoksesta ja jonka hän olettaa tehneen sen kerronnalliset ratkaisut. Esimerkiksi *Sparen* kerronnassa nähdään vahvaa korkeakirjallista tyylyttelyä, aina William Faulknerin epigrafista William Ernest Henleyletä lainattuihin väliotsikoihin sekä viittauksiin Shakespeareen. Kun lukija kuitenkin muista lähteistä tietää, että prinssi Harry ei ole varsinainen kirjallisuuden harrastaja, voivat nämä korkeakirjalliset viittaukset luoda epäsynkroniaa teoksen sisäistekijästä muodostuvan kuvan ja toisaalta teoksen ulkoisista lähteistä prinssi Harrysta saatujen tietojen välille. Tätä problematiikkaa sivuaa Phelanin käyttämä puutteellisen kertojan käsite (*deficient author*). Puutteellinen kertoja on seurausta siitä, kun kirjoittajan (eli tässä tapauksessa haamukirjoittaja J.R. Moehringin) omat arvot, mielipiteet, ihanteet tai uskomukset vuotavat tekstiin ja aiheuttavat epäyhtenäisyyttä teoksen julkilausutun tekijän kanssa (Phelan 2011, 122). Esimerkiksi edelliset *Sparen* korkeakirjalliset viittaukset saattavat olla pikemminkin J.R. Moehringin valintojen tulosta, ja kun lukija konstruoi tekstistä sen sisäistekijän, tässä kuvassa saattaa olla prinssi Harryn lisäksi myös aimo ripaus haamukirjoittajaa. En syvenny tähän sisäistekijän problematiikkaan tämän pidemmälle, mutta totean vain, että nimenomaan haamukirjoitetun muistelmateoksen kohdalla kysymys teoksen sisäistekijän dissonanssista muistelijan henkilöä koskevien muiden, teoksen ulkoisten tietojen kanssa on mielenkiintoinen kysymys.

Muistelmien autenttisuus kohdistuu siten myös kerronnan tyyliin ja sävyyn, joiden on oltava yhdenmukaisia sen kanssa, miten yleisö on tottunut kohdehenkilöä kuulemaan (mikä ei välttämättä ole sama tyyli, jolla henkilö esimerkiksi yksityiselämässään puhuu). Haamukirjoittaja joutuukin rakentamaan kertojan sellaiseksi, jonka yleisö *olettaa* hänen olevan, kuitenkin varoen stereotyyppioita ja samalla myös sopivassa määrin rikkoen yleisön odotuksia, jotta kerronta vaikuttaa Enlin autenttisuussopimuksen edellyttämällä tavalla spontaanilta, tunnustukselliselta ja ambivalentilta (2015, 131–137). Ilmaisun tyyli on tärkeää, sillä muistelmien yleisölle ei riitä dokumentaarinen kronikointi elämäntapahtumista, vaan muistelijan tunteminen ihmisenä hänen käyttämänsä kielen kautta. Haamukirjoittajan on siksi tuotettava teoksen autenttisuus tekstin keinoin. Yhtenä konventionaalisen muistelmatekstin menetelmänä on *autodiegeettinen kerronta*, eli muistelmateoksen kertoja on osa kertomusta (sen sisällä) ja tämän lisäksi kerronta kohdistuu häneen itseensä (Genette 1980, 244–245 ja Löschnigg 2019, 103 ja

siinä Stanzel 2009 [1979] ja Genette). Hieman paradoksaalisesti voimme todeta, että mitä paremmin haamukirjoittaja tässä tehtävässään onnistuu, eli mitä autenttisemmalta teos vaikuttaa, sitä problemaattisemmaksi eettisessä mielessä ilmaisu muuttuu yleisön erehtyessä kuvittelemaan vastaanottavansa juuri muistelijan itsensä käyttämiä sanoja.

4.5 Muistelmat ja muistelu

Tämän viimeisen alaluvun tarkoituksena on käsitellä lyhyesti sitä, minkälainen luova panos muistelemisellä itsellään on muistelmateoksen aikaansaamisessa, vaikka teoksen kirjoittaisikin joku muu. Tämä tarkastelu pohjaa sitä, miten muistelijakertojan asemaa teoksen tekijänä voidaan perustella. Käytännössähän muistelmien kirjoittamisen ensiaskel on ihmisen aktiivinen oman elämänsä muistelu. Omaa muistiaan tutkiessaan ihminen kertoo itse itselleen omaa elämäntarinaansa. Hän antaa selityksiä tapahtumille ja järkeilee miksi asiat ovat tapahtuneet niin kuin ovat. Ihminen jäsentää itselleen motiivejaan ja perustelee tekemisiään. Vaikka muistelemista sinänsä ei voidakaan osoittaa vääräksi, sisältää väite muistelusta implisiittisesti väkkuutuksen totuudellisuudesta. Antropologi Elinor Ochs ja psykologi Lisa Capps ovat todenneet seuraavasti:

Remembering is a subjective and unobservable, and therefore unverifiable, mental state. Nonetheless, tellers who cast events as what they or another “remember” presuppose that the events truly occurred. “Remember” is what linguists call a factual mental verb. (Ochs ja Capps 2001, 284.)

Ihmismieli tarinallistaa omia kokemuksiaan miltei luontaisesti, etsii syy-seuraussuhteita ja rakentaa elämästään kertomuksellista kokonaisuutta. Trilling kuitenkin huomauttaa osuvasti, että yksi kerronnan epäautenttisuuden piirre voi olla oletus siitä, että elämä on ymmärrettävissä ja hallittavissa (1972, 135). Kertomuksen ominaispiirre on järkeistää ja selittää asioita ja koko kerronnan asetelma sisältää oletuksen siitä, että kertoja tietää ja ymmärtää mitä ja miksi on tapahtunut, ja välittää nyt tämän viisauden lukijalle (mt., 135). Tässäkin suhteessa muistelmakertomus vaikuttaa jonkinlaiselta paradoksilta: mitä luontevampi kertomus siitä muodostetaan, sitä suurempi riski on sen epäautenttisuudesta. Kuitenkin ihmisen elämäkokemukset voivat olla liian pirstaleisia tai sattumanvaraisia niin ettei henkilö kykene muodostamaan itselleen mielekästä tarinaa omasta elämästään. Epäeheä elämäntarina voi myös laukaista hen-

kilökohtaisen kriisin. Kuten Eakin on todennut, ”narrative is not merely something we tell, listen to, read, or invent; it is an essential part of our sense of who we are” (2008, ix). Juuri tämän tähden ihmisen kykenemättömyys jäsentää kokemuksiaan mielekkään kertomuksen muotoon voi olla myös masennuksen lähde. Muistelmateoksen kirjoittamista on syystäkin pidetty yhtenä terapian muotona (Raab 2020).

Muistelmateoksen kirjoittamisen ensimmäinen areena on muistelija itse. Tällöin kertoja ja kuulija ovat sulautuneet yhdeksi persoonaksi. Ihmisen muisti on kuitenkin valikoiva ja muokkaa omaa sisältöään. Asioita unohdetaan ja tiettyjä muistoja vaalitaan ja uudistetaan niitä yhä muistelemalla. Ihminen voi myös erehtyä luomaan virheellisiä tai kokonaan tekaistuja muistoja. Vaikka siis muistelmaan kuuluu pyrkimys totuudellisuuteen, tämä ei tarkoita, että muistelmat olisivat objektiivisia ilmaisuja todellisuudesta. Tekstin referentiaalisuus ei siis kohdistu niihin tapahtumiin sinänsä, joista se kertoo, vaan kertojan muistikuviin näistä tapahtumista. Muistelija kertoo siitä, mitä muistaa ja mitä on päättänyt muistoistaan valikoida kerrottavaksi. Vaikka muistikuva olisi tarkka ja henkilö kertoisi siitä rehellisesti, kohdistuu muistelmien referentiaalisuus aina muistelijan muistoihin, ei suoraan objektiiviseen todellisuuteen. Henkilön mielessä olevan muiston referentiaalisuus on todellisessa tapahtumassa tai kokemuksessa (niin sanottu ”muistikuva”), mutta heti kun hän lausuu tai kirjoittaa muistikuvastaan jotakin, astuu kuvaan uusi kertoja, hän itse, jonka kertomuksen referentiaalisuus kohdistuu hänen omiin muistoihinsa.

Muisteleminen voi olla myös yksityistä ja tapahtua päiväkirjojen muodossa. Tällöin kirjoittaminen on ajallisesti läheisesti kytköksissä siinä kerrottuihin tapahtumiin. Päiväkirjoja ei yleensä kirjoiteta ulkopuoliselle yleisölle ja ne ovat korostuneen henkilökohtaisia, mutta usein ne myös rekisteröivään sävyyn tallentavat tapahtumia. Muistelmassa taas ihminen pitkänkin ajan kuluttua antaa kuvauksen ja tulkinnan oman elämänsä tietylle jaksolle. Yagodan mukaan muistelmateoksessa tulkinnan antaminen ihmisen elämän tapahtumille ja toisten ihmisten roolille on vähintään yhtä tärkeässä osassa kuin tapahtumista kertominen sinänsä (2009, luku 5). Pelkkä tapahtumien päiväkirjamainen rekisteröinti ei siten tee teoksesta muistelmaa sen lajityypillisessä mielessä. Samalla kysymys muistelmateoksen auktoriteetista korostuu: onko teoksessa ihmisen omalle elämälleen antama tulkinta oikea, niin sanotusti todistusvoimainen. Tähän liittyy myös se, että muistelmat pyritään jollakin tavalla oikeuttamaan, eli löytämään

jokin syy mikä tekee tarinasta kertomisen arvoisen (mt., luku 5). Toisaalta muistelmien kirjoittaminen edellyttää välttämättä kompromisseja, jotta tarinasta tulisi riittävän kiinnostava ja joku ylipäätään jaksaisi teoksen lukea (mt., luku 5). Yagoda toteaa, että muistelmia kirjoitettaessa käydään kauppaa teoksen autenttisuudella ja uskottavuudella (mt., luku 5). Jos teos ei tunnu autenttiselta, kukaan ei vaivaudu lukemaan sitä, mutta toisaalta tekijällä on motiivi liioitella tapahtumia hyvän tarinan aikaansaamiseksi (mt., luku 5).

Muistelmaan ja päiväkirjan erona voitaneen pitää myös sitä, että muistelmista on konstruoitavissa jonkinlainen sisäislukija, eli se kuviteltu henkilö, jolle tekijä vaikuttaa muistelmansa kirjoittaneen ja joka voi jakaa tietyn arvomaailman ja ennakkotiedot kirjoittajan kanssa. Päiväkirjojen kirjoittaminen ei edellytä kirjoittajan pohdintaa siitä, että tekstiä välttämättä tullaan koskaan julkaisemaan, ja ajatuskin siitä, että kirjoittaja kirjoittaisi päiväkirjaa ensisijaisesti jollekulle muulle, kuin itselleen, on suorastaan päiväkirjan luonteen vastainenkin. Muistelmat sen sijaan kirjoitetaan ulkopuolista yleisöä varten ja tällöin muistelun tietoinen kerronnallisuus lisääntyy. Tekijällä on myös jokin motiivi, miksi tarina halutaan jakaa ulkopuolisen yleisön kanssa ja tekijän motiivia voidaan tarkastella tekstistä löytyvän sisäislukijan kautta. Oleellista on tällöin se, minkälaiselle yleisölle tekijä näyttää muistelmansa kirjoittaneen ja millä tavoin hän pyrkii yleisöönsä vaikuttamaan.

Muistelmakirjallisuus luokitellaan yhdeksi tietokirjallisuuden lajeista. Suomen tietokirjailijoiden mukaan muistelmat kuuluvat mielipidekirjallisuuteen. Muistelmat voidaankin erottaa elämäkertoista juuri siinä, että niissä on subjektiivisempi ote, sisältö perustuu myös emootioille, ne keskittyvät yleensä tiettyyn tapahtumaan tai ajanjaksoon ja ne on kirjoitettu ensimmäisessä persoonassa. Muistelmille on ominaista suodattamaton emootio, eli pyrkimys illuusioon siitä, että lukija pääsisi muistelijan ajatuksiin ja läheiseen yhteyteen hänen kanssaan. Kertojan tarkoituksena on tuottaa kuulijalle samoja kokemuksia, joita muistelija itse on käynyt läpi. Lukija kokee pääsevänsä sisälle muistelijan intiimeimpään yksityisyyteen ja hänen ajatuksiinsa. Kuitenkin muistelmat ovat jo määritelmänomaisesti kertomuksia, ja muistelmien subjektiivisen luonne lähentää genreä autofiktioon, jossa todelliseen, henkilökohtaiseen ainekseen lisätään selvästi fiktiivisiä elementtejä. Muistelmiakin pitää dramatisoida ja luoda muistelijan muistoaineksesta mielekäs kokonaisuus. Kyse on tasapainottelusta toisaalta autenttisuuden, toisaalta eheän tarinallisen kokonaisuuden välillä. Samoin muistelmateoksen tekijyydessä

kyse on muistelemisesta aktiivisena kerrontana ja tämän kerronnan kirjoittamisesta, eli näiden panosten yhteensulautumisesta.

5 Paratekstien odotusten lunastaminen *Sparessa*

Viimeisessä käsittelyluvussa tarkastelen lyhyesti *Sparen* kerrontaa ja kertomusta. Tämä on tarpeen siltä osin, kuin teoksen paratekstit antavat lupauksia teoksen sisällöstä. Tekstinäytteitä analysoimalla osoitan sitä, miten tekstissä lunastetaan ne autenttisuuteen kohdistuvat odotukset, joita parateksteissä on rakennettu. Esimerkiksi, kun *Sparen* parateksteissä on luvattu teoksen sisältävän ”raakaa rehellisyyttä”, on tämä odotus jollakin tavalla tekstissä lunastettava. Näin autenttisuussopimus tekijän ja lukijan välillä säilyy eheänä ja teos voi lunastaa auktoriteettinsa. Kyse ei ole tässä luvussa kuitenkaan kattavasta *Sparen* tekstianalyysistä, vaan tarkennan käsittelyäni tekstin ja paratekstien väliseen jännitteeseen.

5.1 *Spare* ja sankarin matka

Sparen kertomuksesta voidaan tunnistaa monomyyttisiä, sankarin matkan aineksia. Päähenkilö saa kutsun seikkailuun, joka repäisee hänet pois turvallisesta elämästään. Hänen on hylättävä totutut tapansa ja otettava vastaan haaste löytääkseen jotakin uutta.

Once upon a time, this was going to be my forever home. Instead it had proved to be just another brief stop. When my wife and I fled this place, in fear for our sanity and physical safety, I wasn't sure when I'd ever come back. (*Spare*, 1.)

Tekstinäytteen aloittava satukerronnalle ominainen topos, ”once upon a time”, voi olla autenttisuuden kokemukselle ongelmallinen, sillä se tekee aktiivisen kerronnan läsnä olevammaksi kertomuksessa: kertoja asettaa itsensä ajallisesti eri paikkaan kuin kertomus ja siten lukijan huomio pyrkii jakaantumaan kahtaalle, kuuntelemaan kertojaa, sekä samalla konstruoimaan kertomusta. Toisaalta prinssi Harryn ollessa todella oikea prinssi, voidaan tämänkaltaisen intertekstuaalisuus nähdä myös itsetietoisena ja leikittelevänä valintana.

Prinssi Harryn muistelmissa uhka kertomuksen sankaria kohtaan tulee toisaalta ulkopuolelta, ennen kaikkea juonittelevan keltaisen lehdistön taholta, toisaalta prinssiä kohtaava uhka on eksistentiaalinen ja oman elämän mielekkyyden löytymiseen liittyvä. Tulkintani *Sparen* tekijän haluamasta kertomuksen asetelmasta on, että prinssi Harryn on oman paikkansa maailmassa löytääkseen murtauduttava perinteiden ja kuninkaallisen instituution itselleen valamasta muotista, ja samalla otettava riski kaiken yltäkylläisyyden ja turvallisuuden menettämisestä.

Prinssi Harryn matka oman identiteetin, elämäntarkoituksen ja paikkansa löytämisestä alkaa jo lapsena hänen äitinsä dramaattisesta poismenosta. Turvallisesta kasvuympäristöstään huolimatta nuori prinssi on kuninkaallisessa maailmassaan sangen yksin.

I never doubted how much it upset Pa that I was part of the Shakespeare-less hordes. And I tried to change. I opened *Hamlet*. Hmm: Lonely prince, obsessed with dead parent, watches remaining parent fall in love with dead parent's usurper ...? I slammed it shut. No, thank you. (*Spare*, 111.)

On kiinnostavaa, että prinssi Harry nostaa esiin *Hamletin* juuri sen kautta, miten tarina herättää hänessä voimakkaan vastareaktion. Suora rinnastaminen hänen itsensä ja prinssi Hamletin välillä saattaisikin vaikuttaa keinotekoiselta. Tämän torjuvan reaktion kautta voidaan kuitenkin kerronnassa nostaa prinssi Hamlet ja prinssi Harry samaan yhteyteen ja näyttää heidät samassa traagisessa valossa. Samalla prinssi Harry näyttäytyy eräänlaisena shakespearelaisena hahmona itsekin, joka taas lisää kerrontaan korkeaa tyyliä.

Sankarin matka näkyy *Sparessa* myös siinä, miten nuoreksi mieheksi kasvaessaan prinssi Harry huomaa elämänsä olevan kaikesta vauraudestaan huolimatta hyvin rajoitettua. Hänellä ei ole henkilökohtaista vapautta ja hänen tarkoituksensa on ulkoapäin ja hovin perinteiden ennalta määräämä. Tämä predestinaation teema on nähtävissä teoksesta ainakin kahdessa suhteessa. Toisaalta kyse on siitä, kykeneekö ja rohkeneeko prinssi Harry rikkomaan oman muottinsa tulakseen sellaiseksi kuin hän pohjimmiltaan on. Panoksena on ehkä kaikkein suurin, eli hänen oman elämänsä merkityksellisyys. Onko hän vain vuosituhantisen kuninkaallisen suvun jatkuvuutta onnettomuuden sattuessa ylläpitävä kuori, varamies, vai autonominen ja itsenäinen ihminen, itsessään arvokas yksilö, jonka olemassaolon merkitys muodostuu hänen omien valintojensa myötä? Tämän haasteen äärelle hän joutuu viimeistään tavatessaan suuren rakkautensa, amerikkalaisen näyttelijän Meghan Marklen. Tällöin prinssi Harry joutuu viimeistään valitsemaan kuninkaalliset velvollisuutensa ja hänelle ennalta asetetun muotin, sekä sen tuoman yltäkylläisyyden, tai sitten elämänsä rakkauden ja rehellisyyden, mutta myös suuren riskin turvallisuuden menettämisestä. Tämäkin dramaattinen valintatilanne yhdistyy arkkityypisiin satujen ja rakkauskertomusten teemoihin, joissa kahden rakastavaisen onnen väliin asettuu jokin vastustaja, ja tämä tuo *Sparen* kerronnan tematisointiin ylevää ja ajatonta tuntu.

Predestinaation varjo leijailee myös prinssin pelossa siitä, että hänen äitinsä kohtalo raadollisen keltaisen lehdistön takaa-ajamana seuraisi myös häntä tai hänen perhettään. Pelko, joka osaltaan saa hänet tekemään ratkaisunsa kuninkaallisten vastuiden jättämisestä ja suoranaista maanpaosta omaa perhettään suojellakseen. Heti teoksensa alussa prinssi Harry kertoo, että avain hänen persoonansa ymmärtämiseen piilee hänen ratkaisussaan lähteä pois synyinmaastaan:

I leaned back. I couldn't believe what I was hearing. It was one thing to disagree about who was at fault or how things might have been different, but for him to claim total ignorance of the reasons I'd fled the land of my birth – the land for which I'd fought and been ready to die – my Mother Country? That fraught phrase. To claim no knowledge of why my wife and I took the drastic step of picking up our child and just running like hell, leaving behind everything – house, friends, furniture? Really? (*Spare*, 6.)

And if they didn't know why I'd left, maybe they just didn't know me. At all. And maybe they never really did. And to be fair, maybe I didn't either. The thought made me feel colder, and terribly alone. But it also fired me up. I thought: I have to tell them. How can I tell them? I can't. It would take too long. Besides, they're clearly not in the right frame of mind to listen. Not now, anyway. Not today. And so: Pa? Willy? World? Here you go. (*Spare*, 7.)

Tekstinäytteessä korostuu myös prinssi Harryn todellisen persoonan tuntemattomuus, joka koskettaa jopa hänen isäänsä ja hänen veljeään. Samalla kertoja osoittaa sen, etteivät prinssi Harrystä tehdyt aiemmat kerronnat voi olla autenttisia, sillä kukaan ei oikeastaan todella tunne häntä ihmisenä. Nyt, muistelmakertomuksensa alussa kertoja julistaa tulevan tarinan avaavan portin syvälle prinssi Harryn persoonaan ja hänen motiiveihinsa, korostuen sanoissa: "Pa? Willy? World? Here you go."

Sankarin matka sulkeutuu teoksen lopussa, kun erään henkimaailman tulkitsijan välityksellä prinssi kuulee äitinsä, edesmenneen prinsessa Dianan, olevan onnellinen poikansa puolesta. Hän on löytänyt oman polkunsä ja paikkansa maailmassa, jossa hän ei enää ole varamies, vaan rakkautensa ja perheensä keskiössä oleva isä, aviomies ja sankari. "She said: That was everything. She said: That is a man. My love. She said: That is not a Spare" (*Spare*, 401).

Ikään kuin viimeisenä varmistuksena siitä, että prinssi kulkee nyt esivanhempiansa siunaamaa ja suojaamaa omaa polkuaan, kolibri lennähtää tervehtimään prinssiä tämän isoäidin, kuningatlar Elizabethin kuoltua. Samalla teoksen päätökseen sidotaan sankarin matkan ajatus kolibrista odysseiaanisenä matkalaisena.

Soon after our return, a hummingbird got into the house. I had a devil of a time guiding it out, and the thought occurred that maybe we should start shutting the doors, despite those heavenly ocean breezes. Then a mate said: Could be a sign, you know? Some cultures see hummingbirds as spirits, he said. Visitors, as it were. Aztecs thought them reincarnated warriors. Spanish explorers called them "resurrection birds". You don't say? I did some reading and learned that not only are hummingbirds visitors, they're voyagers. The lightest birds on the planet, and the fastest, they travel vast distances – from Mexican winter homes to Alaskan nesting grounds. Whenever you see a hummingbird, what you're actually seeing is a tiny, glittering Odysseus. (*Spare*, 406.)

Tekstinäytteen lopussa kurotaan sankarin matka umpeen tekemällä viite kirjallisuushistorian ehkä merkittävimpiin eepokseen, Odysseiaan, ja siten luodaan intratekstuaalinen vastinpari kertomuksen alkuun, sanoihin "[o]nce upon a time". Tämä eepinen lopetus yhdessä monien muiden sadunomaisiin teemoihin vihjaavien viittausten kanssa nostaa prinssi Harryn tarinan tavallisen muistelmateoksen yläpuolelle nimenomaan kuninkaallisena tarinana. *Sparen* kerronnassa on korkeaa tyyliä, vaikka prinssi Harry esitetäänkin kertomuksessa tavallisena ja välillä arkisena hahmona. Kyse on toisaalta kerronnassa tapahtuvan korkean tyyllittelyn ja kertomuksessa esiintyvän arkisuuden ja matalan sisällön välisestä jännitteestä. Nämä ratkaisut toteuttavat toisaalta autenttisuussopimuksen *ennakoitavuutta* (prinssin tarinaan kuuluvat sadunomaiset elementit), mutta samalla *ambivalenttiutta* (prinssi tekee arkisia asioita ja onkin yksi "kuolevaisista", Enli 2015, 131–137) ja siten tukevat autenttisuussopimuksen muodostumista lukijan kanssa.

5.2 *Sparen* tekstin autenttisuuskeinot

Sparen kerronta on paikoitellen jopa itsetarkoituksellisen kankeaa: "Far below, lying on his back, Nick was moaning. Damned lucky to be alive, we all agreed. What a great opportunity, we said" (*Spare*, 58). Toisaalta kerronnan hiomattomuudessa voi näkyä haamukirjoittajan ammattitaito. Prinssi Harry ei ole itse kirjallinen sananiekka vaan pikemminkin toiminnan mies ja hyvin tyyllitelty teksti voisi vaikuttaa epäautenttiselta. Rosoinen ja puheenomainen tyyli voi

olla tietoinen valinta ja toteuttaa Enlinkin mainitsemaa *epätäydellisyyttä* yhtenä autenttisuus-sopimuksen tuottajana (2015, 131–137). Samalla teoksen kirjoitustyyliä ja kirjallisia arvoja on paljolti keuhuttu. Esimerkiksi ”Prince Harry’s Book Is Just Good Literature”, kirjoitti teoksesta *Slaten* arvostelija juttunsa otsikossa (Miller 2023).

Autenttisuutta rakennetaan myös näyttämällä prinssi Harry arkisten toimien äärellä. Hän viikaa alusvaatteitaan, katsoo *Frendejä* ja asioi supermarketissa kuin aivan tavallinen kansalainen. Hän ostaa jugurttia, Granny Smith -omenoita, buranaa, banaaneja ja lohifileitä ja hankkii sen jälkeen arkivaatteita T.K.Maxx -halpahallista (*Spare*, 249–251). Prinssi Harry kertoo vaatteiden menneen pois muodista, tai niissä olleen joitakin pieniä vikoja, ja siksi niiden olleen halvempia (mt., 249–251). Tämä arkisuus tuo *Sparen* autenttisuussopimukseen *tavallisuutta*, joka lisää prinssi Harryn inhimillisyyttä ja samastuttavuutta, ja muodostaa siten yhteyttä lukijaan (Enli 2015, 131–137).

Parateksteissä luvattua ”raakaa rehellisyyttä” tuodaan monin paikoin tekstiin siinä, että kerrotaan miltä jokin asia on tuntunut tai miten prinssi Harry on voinut. ”I stopped sleeping. I simply stopped. I was so disappointed, so profoundly dejected, that I just stayed up night after night, pacing, thinking. Wishing I had a TV” (*Spare*, 192). Näillä kohdilla ei välttämättä aina ole merkitystä kertomuksen motivoinnin tai eteenpäin viemisen kannalta sinänsä, vaan kyse on pikemminkin kertojahahmon tekemisestä läheiseksi lukijalle suoran tunnekerronnan keinoin. Esimerkiksi ilmaisumuoto *I felt* esiintyy *Sparessa* 115 kertaa, *it felt* 30 kertaa ja sana *feel* eri muodoissaan (*feelings* jne.) yhteensä 162 kertaa.

Hävettävien tai huvittavien paljastusten joukkoon voidaan laskea prinssi Harryn kertomus siitä, miten hän retkellään pohjoisnavalle oli huonojen suojarahusteiden takia palelluttanut henkilökohtaisen ruumiinosansa. Kyse on toisaalta juuri näennäistunnustuksellisesta kohdasta, joka syventää kerronnan intimiteettiä ja siten autenttisuutta, mutta jolla ei toisaalta ole juurikaan käytännön merkitystä. Ruumiillinen ja yksityinen kertomus myös poikkeaa täysin siitä etäisestä ja pidättyväisestä tyylistä, jota kuninkaalliselta muistelmalta odotetaan. Vaikka asialla ei sinänsä ole tarinan kannalta juurikaan merkitystä, tällaiset tyyllirikot ja odottamatto-

mat seikat tuovat Enlin autenttisuussopimuksen edellytyksissään mainitsemaa rujouden tuntua *Sparen* kertomukseen (Enli 2015, 137). Samalla myös tähän kertomukseen hivenen omittuisellakin tavalla kytketään edesmenneen prinsessa Dianan muisto.

A white lie. My penis was oscillating between extremely sensitive and borderline traumatized. The last place I wanted to be was Frostnipistan. One recommended by a friend. She'd urged me to apply Elizabeth Arden cream. My mum used that on her lips. You want me to put that on my todger? It works, Harry. Trust me. I found a tube, and the minute I opened it the smell transported me through time. I felt as if my mother was right there in the room. Then I took a smidge and applied it ... down there. "Weird" doesn't really do the feeling justice. I needed to see a doctor, ASAP. (*Spare*, 188.)

Tekstinäytteessä prinssi Harry kertoo varsin kiusallisen ja henkilökohtaisen muiston. Tämä on paljastus, jota hänen ei olisi ollut välttämätöntä tehdä, mutta koska se selvästi on ollut hänelle itselleen kivulias ja epämukava kokemus, prinssi Harry osoittaa lukijan olevan hänen luottamuksensa arvoinen kertoessaan asiasta. Samalla tekstissä itsessään esiintyvät sanat "[t]rust me", kuin lukijalle yhteisestä ymmärryksestä vihjaillen. Kuitenkin tarkkaavainen lukija huomaa, että tämä paljastus ei lopulta ole prinssi Harryn tarinan kannalta oleellinen, eikä se saata häntä moraalisesti tai muutenkaan epäedulliseen valoon (myöhemmin prinssi Harry toteaa toipuneensa tapahtuneesta). Kyse on siis kiusallisesta pikkupaljastuksesta, joka tuottaa lukijalle kokemusta prinssi Harryn avoimuudesta, sekä samalla palauttaa hänet tavalliseksi kuolevaiseksi, jota kohtaan luonnonvoimat ovat yhtä armottomat kuin ketä tahansa muutakin ihmistä.

Sparella prinssi Harry osallistuu omaa julkista imagoaan koskevaan kamppailuun. Hän oikoo hänestä lehdissä kirjoitettuja väittämiä ja suoranaisia valheita. Esimerkiksi prinssi Harryn valmistuttua Etonista eräs taideaineiden opettaja väitti hänen huijanneen koulussa ja lehdistö julkaisi huhut sellaisinaan. Myöhemmin tutkintolautakunta oli todennut syytökset perättömiksi, mutta prinssi Harry ei hovin periaatteiden mukaan saanut alkaa oikoa näitä väitteitä jälkikäteen.

Brokenhearted, I wanted to release a statement, hold a press conference, tell the world: I did the work! I didn't cheat! The Palace wouldn't let me. In this, as in most things, the Palace stuck fast to the family motto: Never complain, never explain. Especially if the complainer was an eighteen-year-old boy. Thus I was forced to sit by and say nothing while the papers called me a cheat and a dummy every day. (*Spare*, 84.)

Tekstinäytteessä prinssi Harry viimeinkin pääsee kertomaan, mitä hän olisi todella halunnut tehdä tultuaan kaltoin kohdelluksi, mutta miten hovin perinne oli vaatinut häntä vaikenemaan. Tämä tuottaa lukijalle käsityksen altavastajasta ja kaltoinkohdellusta prinsistä, johon voi suhtautua myötätuntoisesti. Samalla prinssi Harry voi oikaista tapahtumasta aikoinaan tehtyjä uutiskertomuksia ja kertoa syyn sille, miksi hän ei voinut puolustaa itseään. *Spare* ei siten ole vain muistelmateos, vaan myös väline menneisyyden ja nykykeskustelun hallitsemiseksi. Toisaalta, kuten tässä työssä aiemmin on käsitelty, julkisessa keskustelussa on pyritty horjuttamaan teoksen autenttisuutta joillakin sinänsä triviaaleillakin faktavirheillä. Jotta *Spare* kerrotut tarinat koettaisiin tosina, on tärkeää, että teos nähdään autenttisenä, eli todellisena kuvauksena prinssin elämästä.

Prinssi Harry osallistuu luonnollisesti myös äitinsä, prinsessa Dianan, kuolemaan johtaneesta onnettomuudesta käytyyn keskusteluun. Usein kuullun teorian mukaan auto-onnettomuuden syynä olisi ollut kuljettajan päihtymys ja erittäin merkittävä ylinopeus (auton nopeus jopa 190 kilometriä tunnissa alueella, jossa on 50 kilometrin nopeusrajoitus, *Spare*, 295). Prinssi Harry kuitenkin kertoo, että hänen saamiensa poliisitietojen mukaan kuljettaja ei olisi ollut päihtynyt ja auton nopeuskin olisi ollut vain noin puolet väitetystä. Hänen mukaansa onnettomuuteen on voinut vaikuttaa paparazzien häiritsevä ajotyylly ja kameroiden salamavalot, jotka ovat saattaneet häikäistä kuljettajaa juuri tunneliin saavuttaessa. Prinssi Harry kertoo nähneensä poliisin valokuva-aineistosta, ettei prinsessa Dianan ruumiissa ollut sellaisia ulkoisia merkkejä, joita 190 kilometrin tuntinopeudella auto-onnettomuuteen joutumisen voitaisiin olettaa aiheuttavan. Monin paikoin *Sparea* voidaankin pitää vahvasti intertekstuaalisena teoksena, joka ottaa kantaa ja kommentoi jo monta kertaa ja eri näkökulmista kerrottuihin prinssi Harrya ja hänen perhettään koskeviin kertomuksiin.

Intertekstuaalisuus näkyy heti teoksen ensimmäisessä luvussa, sen alkusanoissa: "There were always stories" (*Spare*, 23). Kertomus liitetään heti alusta pitäen jo olemassa oleviin teksteihin, *stories*, joita kuninkaallisista kerrotaan.

He'd laugh and laugh, though it was a remarkably unfunny joke, given the rumour circulating just then that my actual father was one of Mummy's former lovers: Major James Hewitt. One cause of this rumour was Major Hewitt's flaming ginger hair, but another cause was sadism. Tabloid readers were delighted by the idea that the younger child of Prince Charles wasn't the child of Prince Charles. They couldn't get enough of this "joke", for some reason. Maybe it made them feel better about their lives that a young prince's life was laughable. (*Spare*, 38.)

Tekstinäytteessä prinssi Harry kertoo, miten moniin hänen perhettään koskeviin juoruihin suhtauduttiin perhepiirissä kuitenkin huumorilla. Jopa huhu siitä, että hän ei olisi ollut prinssi Charlesin oikea poika, kuitattiin vitsinä. Kuninkaallinen perhe on siis aikoinaan, prinssi Harryn lapsuudessa, kun kaikki oli hänen näkökulmastaan vielä hyvin, kyennyt nauramaan itseensä kohdistuville puheille. He ovat asettuneet kuninkaallisten tavoin sellaisen yläpuolelle. Kertomuksen alkupäässä tämä tervehenkinen suhtautuminen ilkeisiin juoruihin luokien taustan sitä myöhemmän kamppailun rumuutta vastaan, joka juuri prinssi Harryyn kohdistuu ja josta on teoksen esipuheessa jo vihjailtakin.

Käsittelin aikaisemmin teoksen nimeä, *Spare*, ja sitä miten jo otsikko haastaa lukijan ottamaan kantaa prinssi Harryn henkilöön. Väistämätöntä onkin, että varsinaisessa tekstissä käsitellään tätä parateksteissä esiin nostettua kysymystä.

This was shorthand often used by Pa and Mummy and Grandpa. And even Granny. The Heir and the Spare – there was no judgement about it, but also no ambiguity. I was the shadow, the support, the Plan B. I was brought into the world in case something happened to Willy. (*Spare*, 14–15.)

Tekstinäytteessä prinssi Harry käyttää vanhemmistaan nimityksiä "Pa" ja "Mummy" ja isovanhemmistaan "Grandpa" ja "Granny". Tämä korostaa kuninkaallisen perheen inhimillisyyttä, läheisiä perhesuhteita ja intimitteettiä, johon nyt myös lukija pääsee prinssi Harryn opastamana mukaan. Lieneekö aikaisemmin kirjoitettu teosta, jossa Englannin edesmennyttä kuningatar Elizabeth II:sta on nimitetty "Grannyksi"? Prinssi Harry kertoo lukijalle kertomustaan kuin kenelle tahansa uskotulle henkilölle, poiketen esimerkiksi haastattelutilanteesta, jossa hän ei tällaisia intiimejä nimityksiä käyttäisi.

Sparen ja prinssi Harryn varamiehisyyden tematiikkaa on korostettu myös teoksen epitekteissä. Esimerkiksi prinsessa Dianan elämäkerturi Andrew Morton kertoi *People*-lehdelle, että prinsessa Diana oli useaan otteeseen nimittänyt prinssi Harrya prinssi Williamin varamieheksi, aisapariksi, ja että hänellä oli kaksi poikaa tarkoituksella. Jälkimmäisen tehtävänä oli auttaa edellistä. (Henni 2022.) Näin prinssi Harryn muistelmateos myös kokonaisuutena osallistuu hänen elämäntarinaansa käsittelevään kertomukseen, häneen itseensä joko varamiehenä tai autonomisena ihmisenä.

Käsittelystä nähdään miten *Spare* toteuttaa niin kerronnassa kuin kertomuksessakin monia Enlin määrittelemiä autenttisuussopimuksen edellytyksiä. Toisaalta nämä keinot ovat hienovaraisia ja huomaamattomia, kuten vaikkapa puheenomainen ja paikoin kankea kerronta, joka saattaa olla juuri tietoisien valinnan tulosta. Toisaalta autenttisuuskeinot ovat ilmeisiä ja suoranaisia vakuutteluja, kun prinssi Harry esimerkiksi kertoo suoraan miltä jokin asia on hänestä tuntunut. Näillä keinoilla lunastetaan juuri niitä odotuksia kertomuksen autenttisuudesta, joita parateksteissä on nostatettu. Esimerkiksi, *Sparen* kansikuva ja otsikko on jo muodostanut odotuksen intiimistä ja henkilökohtaisesta prinssi Harryn tarinasta. Jo nimitys *Spare* haastaa lukijaa vastaanottamaan prinssi Harryn tarinan eräänlaisen tutkimusmatkan muodossa (miten vähäeleisemmin teos lukijaa puhuttelisikaan, jos sen nimenä olisi esimerkiksi ”The Official Autobiography of prince Harry, The Duke of Sussex”). Tätä tutkimusmatkaa kehystetään monilla sadunomaisilla viittauksilla (”olipa kerran...”), mutta samalla paratekstien lupaukset intimitetistä ja inhimillisyydestä lunastetaan prinssin henkilökohtaisilla kertomuksilla ja arkielämän kuvauksella. *Sparen* kerronta ja kertomus vastaavat siis hyvin niitä odotuksia, joita paratestit ovat nostattaneet.

6 Johtopäätökset

Olen tarkastellut tässä opinnäytetyössä prinssi Harryn muistelmateoksessa *Spare* käytettyjä keinoja teoksen autenttisuuden muodostamiseksi. Olen työssäni tarkastellut, miten keskeinen piirre teoksen autenttisuus muistelmille on; ilman sitä, teosta ei pidetä uskottavana todellisuudenkuvauksena, eikä se saa sellaista auktoritatiivista asemaa suhteessa muistelijaa koskeviin kertomuksiin, joita varten se ylipäätään on kirjoitettu. *Sparen* kohdalla olemme nähneet sen suunnitelmallisen ja laajan työn, joka teoksen autenttisuuden aikaansaamiseksi on tehty, aina kustantajan tiedotteista ja teoksen parateksteistä sen varsinaiseen kerrontaan ja tekstiin. Myöhemmin tähän kamppailuun teoksen autenttisuudesta prinssi Harry osallistui lukuisin haastatteluin ja vieläpä teoksen kirjoittaja, J.R. Moehringer, omalla esseellään *The New Yorkerissa*. Olen työssäni erotellut autenttisuussopimusta muodostavia paratekstuaalisia keinoja (kuten esipuheen ja epigrafin käyttöä), kerronnan tekniikoita (aina minäkerronnasta tekijyyden artikulointiin) ja kertomuksen sisältöä. Näiden keinojen avulla pyritään tuottamaan vaikutelmaa *Sparesta* autenttisenä, eli auktoritatiivisen tulkinnan prinssi Harryn elämästä antavana teoksena. Käsittelin myös sitä, miten julkisessa keskustelussa teoksen uskottavuutta on pyritty haastamaan erityisesti faktuaalisiin seikkoihin vedoten. Tällöin autenttisuussopimuksen syntymisestä käydään kamppailua, jonka lopputuloksen viime kädessä ratkaisee yleisö.

Työni tärkeänä antina voi pitää sitä systemaattista autenttisuuskeinojen tarkastelua, jota *Sparen* kohdalla olen tehnyt. Sama kysymyksenasettelu koskee suurta osaa muistelmakirjallisuutta, sillä muistelmat ovat usein intertekstuaalisia kertomuksia. Ne tuodaan kirjallisuuden kentälle osallistumaan jo aikaisemmin kohdehenkilöstään käytyyn julkiseen keskusteluun. Harvoin lueimme muistelmateosta tietämättä sen kohteesta mitään ennakolta. Opinnäytetyöni menetelmät ovat siis edelleen sovellettavissa ja kehitettävissä myös myöhempää tutkimusta varten. *Sparessa* voidaan nähdä lukuisia paratekstuaalisia ja kerronnallisia keinoja, joilla tekijä pyrkii muodostamaan autenttisuussopimuksen yleisönsä kanssa. Näitä keinoja täydentää *Sparen* kertomuksen intertekstuaalisuus, joka kytkee teoksen osaksi prinssi Harrya koskevaa aikaisempaa keskustelua. Arvioin seuraavaksi lyhyesti Enlin laatiman kriteeristön valossa autenttisuussopimuksen syntymistä *Sparessa*.

Ensimmäisenä edellytyksenä autenttisuussopimuksen syntymiselle Enli määrittelee *ennakoitavuuden* (Enli 2015, 137). *Spare* käsitteleeekin juuri niitä teemoja, joita yleisö prinssi Harryn muistelmilta saattaa odottaa, eli prinsessa Dianan kuoleman jättämää traumaa sekä niitä julkisia skandaaleja, joissa prinssi Harrya on vuosien varrella riepotehtu. *Spare* osallistuu siis voimakkaasti prinssi Harrya koskevaan aiempaan keskusteluun ja pyrkii antamaan auktoritatiivisen tulkinnan hänen tarinastaan. Ennakoitavuus toteutuu siten *Sparessa* ennen kaikkea intertekstuaalisuuden kautta. Samalla ennakoitavuus toteutuu siinä, että teoksen sisältö vastaa parateksteissä nostettuja odotuksia. Kuten yllä käsiteltiin, teoksen nimi, *Spare*, on lukijalle annettu haaste arvioida sitä, onko prinssi Harry vain varamies, vai suvereeni yksilö, jolla on oma tarkoituksensa ja arvonsa omassa elämässään. Tätä kysymystä *Spare* ryhtyy purkamaan, lopulta vastauksen lukijalle tarjoten: ”She said: That was everything. She said: That is a man. My love. She said: That is not a Spare” (*Spare*, 401).

Autenttisuussopimuksen syntymiseksi teoksen tulee vaikuttaa myös *spontaanilta*. *Sparessa* tämä näkyy siinä, että prinssi Harrystä annetaan kuva impulsiivisena toiminnan miehenä, joka on monissa elämänsä valinnoissa toiminut sydämensä ääntä kuunnellen ja vilpittömästi, silloinkin kun tämä ei välttämättä ole ollut kylmän laskelmoiden hänelle edullista. Julkisuudesta on jo entuudestaan tunnettu prinssi Harryn ja hänen puolisonsa, Meghan Marklen, ratkaisu muuttaa Yhdysvaltoihin ja jättää taakseen kuninkaalliset velvollisuudet. Tätä ratkaisua voidaan myös pitää varsin spontaanina ja kuninkaalliseen instituutioon kohdistuvia velvollisuuksia rikkovana. Siten on luontevaa, että prinssi Harryn muistelmateos kytketään tähän suureen ratkaisuun, ja jo itsessään muistelmien julkaiseminen voidaan nähdä spontaanina tekona. Luonnollisesti tämä tausta korostui niin teoksen epiteksteissä, etenkin kustantajan tiedotteissa: ”For Harry, this is his story at last” (Penguin Random House 2021), ja *Sparen* kertomuksessa: ”Not today. And so: Pa? Willy? World? Here you go” (*Spare*, 7).

Spontaanisuuden lisäksi teoksen tulee tuntua *välittömältä*, eli puhutella lukijaa nykyhetkessä. Tähän *Spare* pyrkiiikin niin kerronnan kuin sisällönkin keinoin. Kerrontatyylillä on suorasanaista ja arkista, ja prinssi Harry kertoo lukijalle henkilökohtaisiakin asioita niitä samalla itselleen jäsentäen. Välittömyyden vaikutelma on vahvistunut myös lukuisissa haastatteluissa, joita prinssi Harry teoksen julkaisun yhteydessä on antanut ja joissa hän on kertonut teoksen jul-

kaisemisen motiiveistaan. *Sparessa* kerrotaan myös prinssi Harryn arkielämästä, markettireisista ja videopelihetkestä, ja lasketaan siten muistelijakertoja samalle tasolle lukijan kanssa. *Sparen* sisällön kautta prinssi Harrysta annetaan samalla vaikutelma *tavallisena* ihmisenä ja siten lisätään teoksen autenttisuutta.

Sparea voi pitää myös *tunnustuksellisenä* teoksena, joka rikkoo Englannin hovin perinteistä sääntöä olla selittämättä tai valittamatta yksityisasiosta julkisuudessa. Kuninkaallisiin kohdistuukin korkea sosiaalinen ja institutionaalinen kontrolli, joka foucaultlaisessa analyysissä korostuu juuri tekijän käsitteessä. *Sparessa* prinssi Harry on pyrkinyt rikkomaan tätä kontrollia julkaisemalla tunnustuksellisen muistelmateoksen. Kyse on prinssin itsensä tekemästä teoksesta, jossa hän astuu ulos häneen kohdistuvasta odotusten muotista. Hän kertoo avoimesti myös hänelle noloista tai hävettävistä asioista, kuten siitä, miten häntä loukkasi lehdistön kirjoittelu, jossa vihjailtiin hänen olevan vähemmän älykäs tai nokkela kuin veljensä tai muut ikätoverinsa, tai vaikkapa epäonnisesta seikkailustaan pohjoisnavalla. Samalla on huomattava, että tunnustuksellisuuden tunnusmerkkinä on myös se, että muistelijakertoja katuu tai pahoittelee jotakin. Katuminenhan liitetään virheiden tai moraalisesti väärin asioiden tekemiseen, jotka sinänsä myös kuuluvat inhimilliseen elämään. Ihminen tekee virheen, jota katuu, mutta kykenee elämään tekemänsä virheen seurausten kanssa. Virheet inhimillistävät ihmisen ja todellinen sankaruus toteutuu virheistä oppimisen ja parannuksen tekemisen kautta oman elämän sovittamisessa. *Sparessa* esiintyy sana ”regret” kuitenkin vain kuusitoista kertaa, joista yksitoista mainintaa liittyy prinssi Harryn katumiseen tai harmitteluun. Useimmat seikat ovat kuitenkin vailla moraalista merkitystä, kuten kylmällä ilmalla liian kevyen paidan ylle pukeminen (“[...] regretted the thinnes of my white shirt”, *Spare*, 1) tai nuhjuisissa housuissa esiintyminen (“I was also regretting my shabby trousers”, mt., 292). Prinssi Harry katuu myös kiirehtimistään juteltuaan äitinsä kanssa viimeisen kerran puhelimesta, mutta tätäkään seikkaa ei voi pitää suurena moraalisena erehtymisenä. Siten tunnustuksellisuuden osalta merkillepantavaa on, että vaikka *Sparen* paratekstit lupaavat yleisölle ”raakaa, vankkumatonta rehellisyyttä”, prinssi Harryn kertomuksessa ei löydy juurikaan sellaisia elämän ratkaisuja tai tekoja, joita hän katuisi tai pahoittelisi, eikä hänestä ainakaan tämän kautta paljastu haavoittuvaa ja siten inhimillistä puolta.

Enlin mukaan sopiva määrä *ambivalenssiutta* ja *epätäydellisyyttä* kuuluvat autenttisuussopimuksen syntymiseen. *Sparessa* ambivalenssi nousee jo siitä, että paljastuksellisen muistelmateoksen tekeminen on jo lähtökohtaisesti ristiriitainen teko brittimonarkian jäseneltä. Itsessään *Spare* kuitenkin on muodollisesti sangen huoliteltu kokonaisuus, ja siten sen pyrkimystä autenttisuussopimuksen muodostamiseen lukijan kanssa voisikin kritisoida juuri ambivalenssin ja epätäydellisyyden edellytysten näkökulmasta. Tätä seikkaa korostaa se, että teoksen on kirjoittanut kansainvälisesti tunnustettu tähtikirjoittaja ja se tuntuu huolellisesti ja ammattimaisesti suunnitellulta kertomukselta. Silti, kokonaisuudessaan on kuitenkin todettava, että *Spare* vastaa Enlin autenttisuussopimuksen vaatimiin edellytyksiin erittäin hyvin ja monissa sen parateksteissä kohdistetaan lukijan odotuksia juuri näihin samoihin seikkoihin, jotka sitten kerronnassa ja kertomuksessa lunastetaan.

Olen opinnäytetyössäni käsitellyt myös muistelmateoksen tekijyyden problematiikkaa erityisesti muistelijan ja teoksen kirjoittajan välisen yhteistyön lopputuloksena. Tämä korostuu muistelmakirjallisuudessa, jossa erilaiset kirjoitusyhteistyöt ja myös haamukirjoittaminen on yleistynyt ilmiö. *Sparea* koskevasta keskustelusta voidaan huomata, että kysymystä varsinaisen kirjoitustyön merkityksestä tekijyyden syntymisessä on problematisoitu yllättävän vähän. Pikemminkin *Sparen* autenttisuuden murentaminen on kohdistunut joihinkin suhteellisen vähäisiin asiavirheisiin. Tämä voi kertoa tekijyyden konventioiden muuttumisesta erityisesti muistelmakirjallisuudessa ja siitä, että yleisö yhä useammin ymmärtää muistelmien taustalla olevan muistelijan ja kirjoittajan välinen yhteistyö, jonka kreditoinnissa muistelija nostetaan näkyvimälle paikalle. Samalla muistelmien kohdalla korostuvat tekijyyden funktiot foucaultlaisessa merkityksessä tulkinnan ohjaajina, luennan valmistelijana sekä teoksen liittämisenä tiettyyn intertekstuaaliseen kokonaisuuteen, eli aikaisempiin kohdehenkilöä koskeviin kertomuksiin. Etenkin *Spareen* kohdistuvat odotukset ovat olleet suuret siksi, että teoksen tekijyys on kohdistettu prinssi Harryyn itseensä. Tekijyys voidaan muistelman kohdalla nähdä myös kertomuksen auktorisointina, eli muistelijakertojan vakuutuksena sisällön totuudellisuudesta. Tähän liittyy myös kertomuksen omistajuuden korostuminen muistelmakirjallisuudessa. Muistelija itse on kertomuksensa viimekätinen hyväksyjä, eli auktorisoija. Näkemys ei ole kovin kaukainen jo antiikissa muotoutuneesta ja aina romantiikan ajalle kulkeneesta käsityksestä tekstin ja kirjoittajan välisestä suhteesta.

Mikä sitten on *Sparen* merkitys prinssi Harryn henkilöhistorian ja julkisen kuvan hallinnan välineenä, ja toisaalta itsenäisenä kirjallisena teoksena, jää myöhemmän tutkimuksen selvitettäväksi. Tämä tutkimus on osoittanut sen, miten huolellisesti pyrkimys autenttisuuden tuottamiseen *Sparessa* on toteutettu ja teosta voi pitää tässä suhteessa mallikappaleena autenttisuussopimuksen muodostamiseksi lukijan kanssa. Selvää on myös se, että muistelmakirjallisuuden suosio ei ota taittuakseen, lukevan yleisön kaipuu autenttiseen kertomukseen kasvaa ja prinssi Harrya koskeva julkinen keskustelu ei ota laantuakseen. Tätä työtä tehdessäni kerrotaan prinssi Harryn suunnittelevan jo seuraavaa teostaan. Siten opinnäytetyöni viitoittamalla tiellä odottaa runsaasti mielenkiintoisia kysymyksiä samasta aihepiiristä kiinnostuneita muitakin tutkijoita varten.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

Björninen, Samuli 2015. The rhetoric of factuality in narrative Appeals to authority in Claas Relotius's feature journalism. *Narrative Inquiry* 29 (2), 352–357.

Chatman, Raymond 2021 (1978). *Story and Discourse : Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell University Press.

Eagleton, Terry 2014 (1983). *Literary Theory – An Introduction*. Malden, Oxford & Carlton: Blackwell Publishing.

Eakin, Paul John 2008. *Living Autobiographically: How We Create Identity in Narrative*. Ithaca: Cornell University Press.

Enli, Gunn 2015. *Mediated Authenticity, How the Media Constructs Reality*. New York, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, Oxford, Wien: Peter Lang.

Fonzo, Kimberly 2017. Authorship and authority. *The Encyclopedia of Medieval Literature in Britain*. Toim: Siân Echard, Robert Rouse, Jacqueline A. Fay, Helen Fulton & Geoff Rector. Hoboken: John Wiley & Sons, Ltd, 1-5.

Foucault, Michel 1977. What is an Author? *Language, Counter-Memory, Practice: Selected Essays and Interviews*. Toim. Donald F. Bouchard. Käänt. Donald F. Bouchard ja Simon Sherry. Ithaca: Cornell University Press. 113-138.

Gardner, Sebastian 2009. *Sartre's Being and nothingness : a reader's guide*. London ; New York: Continuum.

Genette, Gérard 1980. *Narrative discourse : An Essay in Method. (Discours du récit : part of Figures III, 1972)*. Esipuhe. Jonathan Culler. Käänt. Jane E. Lewin. Ithaca: Cornell University Press.

Genette, Gérard 2018. *Palimpsests : literature in the second degree. (Palimpsestes: La littérature au second degré, 1982)*. Käänt. Channa Newman & Claude Doubinsky. Lincoln: University of Nebraska Press.

Genette, Gérard 1997. *Paratexts, Thresholds of Interpretation. (Seuils, 1987)*. Käänt. Jane E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press.

Gilmore, James H. & Pine, Joseph B. 2007. *Authenticity: What Consumers Really Want*. Boston: Harvard Business School Press.

Griswold, Charles L. 2024. *Plato on Rhetoric and Poetry*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2024 Edition), Toim. Edward N. Zalta & Uri Nodelman. Stanford: The Metaphysics

Research Lab, Philosophy Department, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/spr2024/entries/plato-rhetoric/> (katsottu 16.4.2024)

Harland, Richard 1999. *Literary Theory from Plato to Barthes*. New York: Palgrave.

Jolma, Nanny 2021. *Muisteleiva minäkerronta Bo Carpelanin myöhäisromaaneissa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 397. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1912-0>

Keskinen, Mikko 1993. Fiktio talon eteiset ja kynnykset: peritekstit kirjallisuuden kommentaarina ja tulkintana. *Toiseuden politiikat*. Toim. Pirjo Ahokas ja Lea Rojola. Helsinki: SKS, 146–162.

Kraebel, Andrew 2019. Chapter 7 - Modes of Authorship and the Making of Medieval English Literature. *The Cambridge Handbook of Literary Authorship*. Toim. Ingo Berensmeyer, Gert Buelens & Marysa Demoor. Cambridge: Cambridge University Press, 98–114.

Lejeune, Philippe 1989. *On autobiography*. Theory and History of Literature, Volume 52. (*Le Pacte autobiographique*, 1975). Alkusanat Paul John Eakin. Käänt. Catherine Leary. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Lyytikäinen, Pirjo 1991. Palimpsestit ja kynnystekstit. Tekstien välisiä suhteita Gérard Genetten mukaan ja Ahon Papin rouvan intertekstuaalisuus. *Intertekstuaalisuus : Suuntia ja sovelluksia*. Toim. Auli Viikari. Helsinki: SKS, 145–179.

Löschnigg, Martin 2019. 1.11 Narratology. *Handbook of Autobiography / Autofiction*. De Gruyter Handbook. Toim. Martina Wagner-Egelhaaf. Berlin ; Boston: De Gruyter, 103–110.

MacNeil, Heather & Mak, Bonnie, 2007. Constructions of authenticity. *Library Trends*, Volume 56, Number 1, Summer 2007. Baltimore, Johns Hopkins University Press, 26–52.

Martínez, Matias, 2019. Authenticity in Narratology and in Literary Studies. *Narrative Factuality, A Handbook*. Toim. Monika Fludernik and Marie-Laure Ryan. Berlin ; Boston: De Gruyter, 521–531.

Mattila, Tuomas 2020. Tekijän monet elämät : tekijän käsite kirjallisuudentutkimuksen ja tekijänoikeuden yhdistäjänä. *Muuttuva tekijä : kirjoituksia tekijänoikeudesta ja taiteesta*. Toim. Anette Alén-Savikko, Vehka Kurjenmiekka, Sanna Nyqvist & Outi Oja. Helsinki, Helsingin yliopisto, 16–37.

Mattila, Tuomas 2022. *Yhteistyö tekijänoikeudessa: Tutkimus alkuperäisestä tekijänoikeuden haltijasta yhteistyöhön ja yhteisöllisyyteen perustuvissa luovissa prosesseissa*. Akateeminen väitöskirja (Helsingin yliopisto). Helsinki, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja: A-sarja 345.

Missinne, Lut 2019. Autobiographical Pact. *Handbook of Autobiography / Autofiction*. De Gruyter Handbook. Toim. Martina Wagner-Egelhaaf. Berlin ; Boston: De Gruyter, 222–227.

Nehamas, Alexander 1981. The Postulated Author: Critical Monism as a Regulative Ideal. *Critical inquiry*, Vol. 8(1). Chicago: The University of Chicago Press, 133–149.

Nehamas, Alexander 1986. What an Author is. *The Journal of Philosophy*, Vol 83(11), Eighty-Third Annual Meeting American Philosophical Association, Eastern Division. New York: Journal of Philosophy, 685-691.

Pappas, Nickolas 1989. Authorship and Authority. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 47(4). Hoboken: Wiley, 325-332.

Ochs, Elinor & Capps, Lisa 2001. *Living Narrative Creating Lives in Everyday Storytelling*. Cambridge: Harvard University Press.

Phelan, James 2007. *Experiencing Fiction: Judgments, Progressions, and the Rhetorical Theory of Narrative*. Columbus: Ohio State University Press.

Platon, 2013. *Faidros*. (Περὶ ἔρωτος, *Peri erōtos*, 387–355 eKr.) Käänt. Benjamin Jowett. The Project Gutenberg EBook. <https://www.gutenberg.org/files/1636/1636-h/1636-h.htm> (katsottu 10.4.2024)

Radioff, Corrina 2020. Paratext and Self-Promotion in the Memoirs of the First Forty-Five Years of the Life of James Lackington, Bookseller (1791). *Journal of Eighteenth-Century Studies* Vol. 43(2). Hoboken: John Wiley & Sons, 183-201.

Rättyä, Kaisu 2001. Kirjan kansikuva peritekstinä. *Tutkiva katse kuvakirjaan*. Toim. Raija Raussi. Helsinki: BJT Kirjastopalvelu, 177–193.

Sánchez-Arce, Ana María, 2007. "Authenticism," or the Authority of Authenticity. *Mosaic : a Journal for the Interdisciplinary Study of Literature* Vol. 40(3). Winnipeg: University of Manitoba, 139–155.

Schmid, Wolf 2013. Implied Author. *The living handbook of narratology*. Toim. Peter Hühn, Jan Christoph Meister, John Pier & Wolf Schmid. Hamburg: Hamburg University Press. http://lhn.sub.uni-hamburg.de/index.php/Implied_Author.html (katsottu 10.4.2024)

Scolnicov, Samuel 2006. Language and dialogue in Plato. *Classica (Brasil)*, 19.2. Jerusalem: The Hebrew University of Jerusalem, 180–186.

Skare, Roswitha, 2015. Authenticity – An Important Property for Artistic Documents? *Proceedings from the Document Academy*, Vol. 2(1), Article 8. Akron: The University of Akron, 1-11. <https://ideaexchange.uakron.edu/docam/vol2/iss1/8> (katsottu 10.4.2024)

Taylor, Charles 2018 (1992). *The Ethics of Authenticity*. Cambridge: Harvard University Press.

Trilling, Lionel 1972. *Sincerity and authenticity*. Cambridge: Harvard University Press.

Yagoda, Ben 2007. *Memoir: A History*. New York: Riverhead Books.

Wimsatt, William K. jr. & Monroe C. Beardsley 1954. *The Verbal Icon – Studies in the Meaning of Poetry*. Lexington: University of Kentucky Press.

Kohdeteos

Prinssi Harry, Sussexin herttua 2023. *Spare*. New York: Penguin Random House.

Internetlähteet (kaikki internetlähteet tarkistettu 10.4.2024)

Adams, Tim 2022. Is the ghost of an author’s father fixation haunting Prince Harry’s memoir? *The Guardian*. Julkaistu 29.10.2022. <https://www.theguardian.com/commentis-free/2022/oct/29/is-ghost-of-authors-father-fixation-haunting-prince-harrys-memoir>

Bitsky, Leah 2023. Prince Harry’s credibility questioned after Queen Mother error in Spare. *The New York Post*. Julkaistu 11.10.2023. [Prince Harry’s credibility questioned after Queen Mother error in Spare | news.com.au — Australia’s leading news site](https://www.nypost.com/2023/10/11/prince-harrys-credibility-questioned-after-queen-mother-error-in-spare/)

Cambridge Dictionary: “authenticity”. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/authentic>

Campbell, Sarah 2015. Royal baby: The 'heir and the spare'. *BBC*, 23.4.2015. <https://www.bbc.com/news/uk-29111548>

Cardoza, Riley 2023. Prince Harry’s ghostwriter defends ‘inadvertent mistakes’ in Spare. *Page Six*, 13.10.2023. <https://www.news.com.au/entertainment/books-magazines/books/prince-harrys-ghostwriter-defends-inadvertent-mistakes-in-spare/news-story/bf3c91372ec754b3314b41fbde192203>

Coleman, Oli & Nathan, Sara 2021. Prince Harry writing explosive memoir about his life in the royal family. *Page Six*, 19.7.2021. <https://pagesix.com/2021/07/19/prince-harry-writing-an-explosive-memoir-about-royal-family-life/>

Deahl, Rachel 2021. Ghostwriters Come Out of the Shadows. *Publishers Weekly*, 12.11.2021. <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/publisher-news/article/87886-ghostwriters-come-out-of-the-shadows.html>

Dockterman, Eliana 2023. Spare Is Surprisingly Well Written—Despite the Drama Around It. *Time*, 10.1.2023. <https://time.com/6246029/prince-harry-spare-review/>

Henni, Janine 2022. 'Spare': Inside the Heavy Meaning of Prince Harry's Upcoming Memoir Title. *People*, 27.10.2022. <https://people.com/royals/prince-harry-memoir-spare-inside-title-meaning/>

Higgins, Charlotte 2023. Spare by Prince Harry review – a flawed attempt to reclaim the narrative. *The Guardian*, 10.1.2023. <https://amp.theguardian.com/books/2023/jan/10/spare-prince-harry-review-attempt-reclaim-narrative>

J.R. Moehringer 2023a. Notes from Prince Harry's Ghostwriter. *The New Yorker*, 8.5.2023. [Notes from Prince Harry's Ghostwriter | The New Yorker](#)

J.R. Moehringer 2023b. *Twitter*, 12.1.2023. https://twitter.com/JRMoehringer/status/1613316985038966785?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1613316985038966785%7Ctwgr%5Ef53743ae72a5ceedc5ddd7c9477fc29df2c997a1%7Ctwcon%5Es1&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.news.com.au%2Fentertainment%2Fbooks-magazines%2Fbooks%2Fprince-harrys-ghostwriter-defends-inadvertent-mistakes-in-spare%2Fnews-story%2Fbf3c91372ec754b3314b41fbde192203

Larman, Alexander 2023. Prince Harry's Spare ends with a whimper not a bang. *The Spectator*, 10.1.2023. [Prince Harry's Spare ends with a whimper not a bang | The Spectator](#)

Lasarte, Diego 2023. Prince Harry's memoir "Spare" was published early in Spain, thanks to what might be a holiday misunderstanding. *Quartz*, 6.1.2023. [Why was Prince Harry's memoir "Spare" published early in Spain? \(qz.com\)](#)

Lawless, Jill 2023. Harry's claim he killed 25 in Afghanistan draws anger, worry. *AP*, 6.1.2023. [Harry's claim he killed 25 in Afghanistan draws anger, worry | AP News](#)

Lewis, Helen 2023. Prince Harry's Book Undermines the Very Idea of Monarchy. *The Atlantic*, 13.1.2023. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2023/01/prince-harry-spare-memoir-meghan-monarchy/672701/>

Lyons, Teena. How common are ghostwriters? *Professional Ghost*. <https://professionalghost.com/how-common-are-ghostwriters/>

McCarty-O'Kane, Roxanne 2023. Why the 'truth' defence isn't working for Prince Harry's book. *LinkedIn*, 13.10.2023. <https://www.linkedin.com/pulse/why-truth-defence-isnt-working-prince-harrys-book-mccarty-o-kane/>

Mead, Rebecca 2023. The Haunting of Prince Harry. *The New Yorker*, 13.1.2023. <https://www.newyorker.com/magazine/2023/01/23/prince-harry-memoir-spare-review>

Michaels, Wendy 2022. Body Language Expert Says Prince Harry's 'Spare' Memoir Cover Photo Has a 'Shocking' Aspect. *Royals*, 30.10.2022. <https://www.cheatsheet.com/entertainment/body-language-expert-prince-harry-spare-memoir-cover-photo-shocking-aspect.html/>

Miller, Laura 2023. Prince Harry's Book Is Just Good Literature, I don't give a fig about the royals, but much of Spare reads like a good novel. *Slate*, 20.1.2023. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-empowerment-diary/202001/why-is-memoir-writing-transformative#:~:text=Crafting%20a%20memoir%20about%20our,us%20work%20through%20our%20challenges.>

Nathan, Sara & Coleman, Oli 2021. Prince Harry nabs \$20M from Penguin Random House for memoir. *Page Six*. 19.7.2021. <https://pagesix.com/2021/07/19/prince-harry-earns-20m-from-penguin-random-house-for-memoir/>

Ng, Kate 2023. Ripped boxer shorts, cheese toasties and elephant reincarnation: 15 bizarre facts revealed by Prince Harry. *Independent*, 1.3.2023. <https://www.independent.co.uk/life-style/royal-family/prince-harry-stephen-colbert-late-show-b2292119.html>

O'Sullivan, Kyle 2023. Confused Prince Harry claims Diana got him Xbox in 1997 - but it was released in 2001. *Mirror*, 10.1.2023. <https://www.mirror.co.uk/news/royals/confused-prince-harry-claims-diana-28905908>

Pender, Danielle 2023. Authorship, And Censorship: Unveiling The Reality Of Celebrity Ghostwriting. *Elle* 10.11.2023. <https://www.elle.com/uk/life-and-culture/a45803557/celebrity-ghostwriting/>

Pengelly, Martin 2023. Prince Harry details physical attack by brother William in new book. *The Guardian*, 5.1.2023. <https://www.theguardian.com/books/2023/jan/04/prince-harry-william-physical-attack-2019-meghan-spare-book>

Penguin Random House 2021. Prince Harry, The Duke of Sussex, will publish a literary memoir with Penguin Random House, globally in late 2022. Julkaistu 18.6.2021. <https://www.penguin.co.uk/articles/2021/07/prince-harry-memoir-announced>

Penguin Random House 2022. SPARE, the Highly Anticipated Memoir of Prince Harry, The Duke of Sussex, Publishing Globally on January 10, 2023. Julkaistu 27.10.2022. <https://global.penguinrandomhouse.com/announcements/spare-the-highly-anticipated-memoir-of-prince-harry-the-duke-of-sussex-publishing-globally-on-january-10-2023/>

Prinssi Harry 2024, verkkosivut. Spare by Prince Harry. Penguin Random House 2024. <https://princeharrymemoir.com/>

Raab, Diana 2020. Why Is Memoir Writing Transformative? *Psychology Today*, 20.1.2020. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-empowerment-diary/202001/why-is-memoir-writing-transformative#:~:text=Crafting%20a%20memoir%20about%20our,us%20work%20through%20our%20challenges.>

Ray, William 2023. Why Harry Spared Steinbeck. *Steinbeck Now*, 31.1.2023. <https://www.steinbecknow.com/2023/01/31/harry-spares-steinbeck/>

Rosseinsky, Katie 2023. Explosive memoirs haven't brought down the royal family – but they've always hurt them. *Independent*, 9.1.2023. <https://www.independent.co.uk/life-style/royal-family/prince-harry-book-spare-royal-memoirs-b2257346.html>

Schiffman, Harold, F. 2005. Course Outline: Topics in Dravidian Linguistics. <https://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/dravling/illocutionary.html>

Smith, Jennifer 2021. Did Harry's pal George Clooney introduce him to his ghostwriter? Pulitzer-winning author is currently working with Hollywood legend on film project about his own life. *Daily Mail*, 19.7.2021. https://www.dailymail.co.uk/news/article-9803835/Prince-Harrys-Pulitzer-Prize-winning-power-ghostwriter-J-R-Moehringer.html?ito=social-twitter_mailonline

Stening, Tanner 2023. Prince Harry's 'Spare,' like most celebrity memoirs, was ghostwritten. Is it any less authentic? *Northeastern Global News*, 11.10.2023. <https://news.northeastern.edu/2023/01/11/prince-harry-spare-ghostwritten/>

Stine, Alison 2022. Why Prince Harry's "unflinching" memoir "Spare," due out in January, is already a hot bestseller. *Salon*, 1.11.2022. <https://www.salon.com/2022/11/01/why-prince-harrys-unflinching-memoir-spare-due-out-in-january-is-already-a-hot-bestseller/>

The Economist 2023. Prince Harry's autobiography is an ill-advised romp. *The Economist*, 10.1.2023. <https://www.economist.com/britain/2023/01/10/prince-harrys-autobiography-is-an-ill-advised-romp>

Twitter 1, Meaney Vanessa. Julkaistu 10.1.2023. <https://twitter.com/ldratherbeat1/status/1612843895624171520>

Twitter 2. Fallon. Julkaistu 10.1.2023. <https://twitter.com/Fallon12347667/status/1612765033678651392>

Welsh, Daniel 2023. 15 Biggest Stand-Out Moments From Prince Harry's ITV Interview. *HuffPost*, 9.1.2023. https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/prince-harry-itv-interview-biggest-moments_uk_63bbc9a7e4b0fe267cb16f99

Wickman, Kase 2023. "It's Happening": Britney Spears Speaks Out After Long-Awaited Memoir Release. *Vanity Fair*, 25.10.2023. <https://www.vanityfair.com/style/2023/10/its-happening-britney-spears-speaks-out-after-long-awaited-memoir-release>

Muut lähteet

Colbert, Stephen 2023. Prinssi Harryn haastattelu. Televisio-ohjelma: *The Late Show with Stephen Colbert*. Esitetty CBS-kanavalla Yhdysvalloissa 10.1.2023. Katsottavissa Youtubesta: Prince Harry, The Duke of Sussex Talks #Spare with Stephen Colbert - EXTENDED INTERVIEW, <https://www.youtube.com/watch?v=E6l0ObY2XVM>